

ՀՈՎԻԱՅՐ ԹԵՂՄԱՆ

ՀՈԳԵԻՈՐ ԵՒ ՀՈՎՈՒԱԿԱՐ ՀԱՇԴՔՍ
ԶՄՄԱՌՈՒ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

260 ՏԱՐԻ
ՃԱՌԱԳԱՅԹԵՑ
Ա ԿԵ ԾՐՈՒԱԿԵ...

Խմբագրական մարմին՝

Գերապ. Միքայէլ Թ.Ծ.Վ. Մոլատեան
Հայր Գարիհէլ Վրդ. Մոլատեան
Հայր Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան
Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան

Պատասխանատու խմբագիր՝

Գերապ. Միքայէլ Թ.Ծ.Վ. Մոլատեան

COUVENT N. D. DE BZOMMAR
5081-KESERWAN-LEBANON

Tél.: +961 9 26 08 11 / 12 / 13 / 14 / 15

Fax: +961 9 26 06 70

E-Mail: zvarnotz@gmail.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- ՈՒԽՏԱԻՈՐՆԵՐ ԵՆՔ՝ ԴԵՊԻ ԵՐԿՆԱԽՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ...	3	- «ՖԱԹԻՄԱՅԻ ՏԻՐԱՄԱՅՐ» ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԶԱՀԼԵ, ԼԻԲԱՆԱՆ Տէր Ալիշան Քհն. Աբարդեան	63
- ՄՐՏԻ ԽՕՍՔ ԶՄՄԱՈՒԱՆ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ 260 ԱՄԵԱԿԻ ԱՈՒԹՈՎ Հայր Գաբրիէլ Վրդ. Մուրատեան	5	- ԶՄՄԱՈՒԱՆ ԴԵՄքԵՐ ԳԵՐ. ՀԱՅՐ ԳԱԲՐԻԵԼ ՎՐԴ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ †Հայր Յովհաննէս Վրդ. Օրջանեան	65
- ՀԱՐՑՎԶՐՈՅՑ ԱՄԵՆ. ՀՈԳԵՒՈՐ ՏԻՐՈԶ ՀԵՏ 7	7	- ՀԱՅ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆԴՐՈՂՆՆԵՐ Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան	68
- ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ ԶՄՄԱՈՒԱՆ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ Արիի. Յովհաննէս Եպս. Թէյրուզեան	13	- ԵՐԱՆԵԼԻ ԻԳՆԱՏԻՈՆ ՄԱԼՈՅԵԱՆԻՆ Մեսրոպ Հայունի - Վարդան Եղիայեան	72
- ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԱԼ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻ ՈՒՆԻ... Գերյ. Անդրամիկ Ծ. Վրդ. Կռանեան	18	- ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՄԵՄՐՈՊ Ծ. ՎՐԴ. ՑՈՒՐԵԱՆ ՈՉ ԵՒՍ Է Օր. Սոսէ Փիլավճեան	74
- ՄՈՆՐԵԱԼԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ Գերյ. Գէորգ Ծ. Վրդ. Զապարեան	24	- ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՅՈՎԿԱՆՆԵՍ ՎՐԴ. ՕՐԶԱՆԵԱՆԻ	77
- ՄԱՐԻԱՄ ՀԱՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԶ Մեսրոպ Հայունի	29	- ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ ԶՄՄԱՈՒՄ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԻ Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան	78
- ՅԻՍՈՒՄ՝ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՏԻՊԱՐԸ ԶՄՄԱՐԵԱՆ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆԻՆ Արիի. Յովհաննէս Եպս. Թէյրուզեան	48	- ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԵՑՎԱՌ ԶՄՄԱՈՒՄ ՎԱՆՔԻՆ ՄԵԾԱՐԺԵՔ ՄԵԿ ԻՒՂԱՆԿԱՐԸ Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան	80
- «ՍԱՀՄԱՆ ՔԱԶԱՑ ԶԵՆՔ ԻՒՐԵԱՆՑ» Հայր Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան	52	- ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻՆ ՆԵՐՍ	82
- ԱՌԱՋԵԼՈՒԹԻՒՆՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԶ Հայր Մովսէս Վրդ. Տոնամեան	56	- ԱՅՏԻԴ ՎՐԱՅ Յարութիւն Ս. Տէր Պետրոսեան	86
- ՔԵՍՎՊ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԸ Հայր Գարեգին Վրդ. Քէօշքերեան	59	- ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 2007-2008 Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան	87

ՈՒԽՏԱԿՈՐՆԵՐ ԵՆՔ՝ ԴԷՊԻ ԵՐԿՆԱԿՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ...

Գերպժ. Միքայէլ Թ.Ծ. Վրդ. Մուրատեան
Ընդհանուր Պատրիարքական Փոխանորդ
և Սեծաւոր Զմմառու Սայրավաճրի

Ամէն մարդ, ըստ իր կրօնական պատկանելիութեան եւ դաւանանքին, ձանապարհորդ մըն է այս աշխարհի վրայ: Բոլոր կրօնական աւանդութիւնները իրենց հաւատացեալներուն կ'առաջարկեն ուխտաւորի ձանապարհագնացութիւնը... Երթալ, տեղափոխութի՝ հանդիպելու համար Անհունին... Ըլլայ ան, ուխտագնացութիւն մը դէպի Լուրտ, Յաւերժական Քաղաք՝ Հռոմ, Երուսաղէմ... Հարիսա, Զմմառ... «Կանժ» գետին մէջ մաքրութիւն... Մաքքա ուխտի Երթալ... Լացի պատին առջեւ աղօթել...

Թէոտոր Անտրէ Մոնօ, հիմնադիրը Համաշխարհային Արուեստի եւ Գիտութեան Կաձառին, կ'ըսէ.«Չեմ վարանիր մտածելէ թէ հաւատքը՝ պրատում մըն է, որ մեզ կը մնէ ձանապարհորդելու, մեկնելու, ըլլալու անընդհատ քալողներ...»

Ամէն քրիստոնեայ կ'ապրի իր հաւատացեալ ուխտաւորի ձամբորդութիւնը այս աշխարհի առօրեայով եւ իր կեանքին ընթացք կու տայ ըստ անոր Ելեւէջներուն: Այս առօրեային անցուդարձներուն ժխորը եւ անոնց արձագանքը, հաղորդուած զանազան լրատուական սպասարկութիւններուն կողմէ, մտահոգիչ են. կեանքի սղութիւնը կ'ածի օր ըստ օրէ եւ անոր դիմաց ընտանիքներու եկամուտը կը նուազի... պատերազմներու ահն ու սարսափը արագօրէն կը տարածուին ամէն տեղ... աղքատները աւելի կ'անօթենան... Լիբանանի

կացութիւնը, հակառակ կարգ մը բարեփոխումներու, կը շարունակէ անորոշ ըլլալ... եւ այլն... եւ այլն... Կանգ առնենք իսու որովհետեւ աշխարհի լուրերու ցանկը անվերջ է:

Այս անյուսալի իրողութեան առջեւ պէտք չէ խոյս տանք, որովհետեւ ձիշդ այս միեւնոյն իրողութեան մէջ է, որ Աստուած մարմնացաւ մեզի համար. մարմնացուն նը՝ որ յանգաւ այս աշխարհի ամենայորի բռնութեան, անարդար դատավճիրին եւ անողոք մահուան, եւ ան ալ խաչի մահուան... Չենք կրնար ժխտել թէ մեր աշխարհը լի է խաչերով:

Բայց եւ այնպէս, հակառակ այդ բազմաթիւ եւ բազմապիսի խաչերուն, մեր քրիստոնէական հաւատքը մեզ կը մնէ շարունակելու մեր ուխտաւորի քայլերը. որովհետեւ՝ Մարմնացեալ Աստուածը, մեզի համար, մէկ անգամ ընդ միշտ յարութիւն առաւ: Հետեւաբար, որպէս յարութեան որդիներ, չենք կրնար մնալ, ո՛չ Աւագ Ուրբաթ օրուան խաւարին մէջ, ո՛չ ալ Աւագ Շաբաթ օրուան լրութեան մէջ: Այս աշխարհի վրայ, մեր կարձատեւ ուխտագնացութեան ընթացքին պէտք է զննենք եւ մշակենք հորիզոնները յարութեան, այդ Կիրակի օրուան, որ առաջին օրն էր հանդերձեալ կեանքին:

Օդապարիկով ձանապարհորդը, իր թռիչքին մէջ, միշտ կը փորձէ աւելի վեր սլանալ, ուշադիր ըլլալով եւ օգտագործե-

լով փչող քամիխն զանազան հոսանքները եւ ուղղութիւնները... Եւ ծառ մը, որ կը բուսնի, նուազ աղմուկ կը հանէ քան անտառ մը, որ ձարձատելով կ'այրի...»

Զննառու Արծիւեան Միաբանութեան անդամները, «Միաբանութեան նպատակին զօրութեամբ՝ յանձնառու են հետեւելու Քրիստոսի՝ իրենց հնազանդութեան, ողջախոհութեան ուխտերով եւ աղքատութեան երդումով, իրենց քահանայական ծառայութեամբ ի սպաս Աստուծոյ ժողովուրդին եւ իրենց առաքելութեան տրամադրելիութեամբ» (Կանոնագիրը յօդ. 3): Անոնցմէ իւրաքանչիւրը, իր առաքելավայրին մէջ, որպէս մշակ Աստուծոյ այգիին մէջ, օդապարհիկով ձանապարհորդին նման, կ'ուսումնասիրէ առօրեային զանա-

զան անցուդարձերը, հոսանքները եւ ուղղութիւնները եւ անոնց ընդմէջէն կ'առաջնորդէ իրեն յանձնուած հոգիները՝ կեանքի ուխտագնացութեան ձանապարհին, սլանալու աւելի վեր դէպի Անհունը եւ հանդիպելու կեանքի հորիզոնին անմահութեան պարգևողին՝ Յարուցեալ Քրիստոսին:

«Զուարթնոցի» այս էջերը թող ըլլան, Միաբանութեանս Վարչութեան համեստ մասնակցութիւնը, աշխարհի ձարձատող անտառին մէջ, ծիլ արձակող եւ ծառ դարձող մանանեխի հատիկին, որուն հովանիին կ'ապաւիմին հայ ուխտագնաց հաւատացեալները:

ՄՐՏԻ ԽՈՍՔ

ԶՄՄԱՌԵԱՆ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ 260 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

Հայր Գաբրիէլ Վրդ. Մուրատեան
Ընդհանուր Մատակարար
Զմմառու Մայրավանքին

ԱԲՐԱՀԱՄ ԴԵՏՐՈՍ Ա. ԱՐԾԻՒԵԱՆ
(1679-1749)

260 տարիներ անցան ու տակաւին Զմմառու Արծիւեան Միաբանութիւնը կը շարունակէ ձառագայթել, կը շարունակէ գործել, կը շարունակէ նուիրուիլ ու առաքեալներ հայթայթել: Հաւատարիմ մնալու համար այս դարաւոր պատմութեան եւ մեր Միաբանութեան աւանդութեան, պէտք է նախ ապրինք մեր ներկան ապա մեր ապագան մեծ ինքնագիտակցութեամբ. յարկ է գիտնանք թէ մեր ժառանգածը մեզի

չի պատկանիր, այլ՝ Արծիւեան Միաբանութեան ու ապագայ սերունդներուն, այսուհետեւ իրաւունք չունինք շեղիլ Միաբանութեան նպատակէն: Այս 260 ամեակը պէտք է մեզմէ իրաքանչիրին առիթ մը ըլլայ ինքնաքննադատումի ու ախտածանաչումի: Ու՞ր է այսօր Զմմառու միաբանը իր տուած երկու ուխտերում՝ հնազանդութեան եւ ողջախոհութեան ու աղքատութեան խոստումին նկատմամբ: Պարտինք մեր ներաշխարհը ներթափանցել ու տեսնել թէ ու՞ր կ'երթանք եւ ու՞ր կը տանինք մեր հետ մեր Միաբանութիւնը: Արդեօք զայն կը տանինք բարգաւաճումի թէ՝ նահանջի: Կրնայ մեզմէ իրաքանչիրը հետեւեալը մտածել. «Ես հանգիստ եմ առաքելութեանս մէջ ու շատ լաւ աշխատանք կը տանիմ»: Ասոր դիմաց հետեւեալ հարցումը ինքինք մեզի կը պարտադրէ. «Ինչպէս կարելի է հանգիստ ըլլալ երբ եղբայրակից միաբաններ դժուարութեան մէջ են»: Ինչպէս կարելի է Միաբանութիւնը առողջ ըլլայ, երբ իր զաւակները մերթ ընդ մերթ անհաշտ են իրար հետ»: Չեմ ուզեր յուետես ըլլալ, այլ՝ իրապաշտ. արդ՝ բոլորս գիտենք մեր Միաբանութեան իրավիճակը, բոլորս կը ձանչնանք մեր դրական ու ժխտական կէտերը, բոլորս կը նկատենք ու՞ր կը յաջողինք եւ ու՞ր կը ձախողինք: 260 ամեակը պատմութեան այն առիթը թող ըլլայ մեր ներկան բարեկոյսելու, որպէսզի

չերթանք դէպի անորոշ ապագան: Միասին մեր տկարութիւնը ուժի վերածենք, մեր ձախողանքը՝ յաջողութեան, որովհետեւ ինչ որ մեզ կը միացնէ աւելի օգրաւոր է քան` ինչ որ կը բաժնէ: Կստահ եմ բոլորս կ'ուզենք Միաբանութեան բարիքը, յաջողութիւնը, բարգաւաճումը, բայց մեզմէ իւրաքանչիւրը ունի իր ձեւը, իր կերպը: Այսուհետեւ յարգենք մեր տարբերութիւնները, եւ համազօրակցինք իրարու:

Պիտի ըսէք ինձի: «Մի՛ երազեր»: Ես կը պատասխանեմ ձեզի: «260 տարիները երազ չէին»: 260 տարիներ շարունակ՝ Զմնառու ցաւագին Տիրամայրը հետեւեցաւ բոլոր միաբաններուն, ուժ տուաւ անոնց դիմագրաւելու եւ յաղթահարելու դժուարութիւնները: Զմնառու Տիրամայրն է որ մեզ կը միացնէ, թող ըլլայ նաեւ մեր մեկնակէտը հասնելու մեր նպատակին՝ «Միաբանութեան Բարիքը»: Զմնառու մի-

աբանք պէտք չէ ինքզինք երեւակայէ Միաբանութենէն դուրս, ինչպէս զաւակ մը կարելի չէ հեռու մնայ իր մօրմէն:

Սիրելի եղբայրակից միաբան, 260 ամեայ Զմնառու Միաբանութիւնը այսօր քեզի իր խօսքը կ'ուղղէ. «Դուն առողջ ես, ես առողջ եմ. դուն լաւ ես, ես լաւ եմ. դուն յաջող ես, ես յաջող եմ. Միաբանութիւնը քեզի պէտք ունի, նոյնպէս դուն անոր պէտք ունիս, մենք իրար կ'ամբողջացնենք»: Սիրելի եղբայրակից միաբան, Զմնառու միաբանը հետդ կը խօսի. «Քու յաջողութիւնդ իմս է եւ քու ձախողանքդ նոյնպէս»: Ո՞վ Զմնառու միաբան, թող Զմնառու Արծիւեան Միաբանութիւնը հոգիդ ըլլայ եւ դուն մարմինը, զիրար ամբողջացնենք որպէսզի միասին տօնենք ոչ միայն անցած 260 տարիները, այլ՝ եկող 260 տարիները եւս:

ՀԱՐՑԱՋՐՈՅՑ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՏԻՐՈՉ ՀԵՏ «ԶՈՒԱՐԹՆՈՅ» ՀԱՆԴԵՍԻ ԿՈՂՄԵ

**Հ.- Ամենապատիւ Հոգեւոր Տէր,
Աբրահամ Արծիւեան Կաթողիկոս
Պատրիարքին տասնիններորդ յաջորդն
էք: 1742-էն սկսեալ մինչեւ այսօր Հայ Կա-
թողիկէ Եկեղեցին Ընդհանրական Կաթո-
ղիկէ Եկեղեցւոյ հետ կ'ապրի նաեւ անոր
կրած փոփոխութիւնները եւ յեղաշրջում-
ները, ինչպէս Վատիկանեան Բ. ժողովը:**

**Ձեր կարծիքով՝ արդեօք Հայ Կաթո-
ղիկէ Եկեղեցւոյ սահմանումը փոխու՞ած է
այն օրէն մինչեւ օրս: 1742-ին Հայ Կաթո-
ղիկէ Նուիրապետութեան եւ իհմնարկու-
թեան դրական վկայութիւնը ինչպէ՞ս
կրնաք սահմանել հայ ազգէն ներս:**

Դ.- Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին վերա-
կազմաւորուեցաւ 1742-ին Բենեդիկտոս
ծԴ. Սրբազն Քահանայապետի վճիռով,
որով անուանեց եւ հաստատեց Աբրահամ
Արծիւեան նորընտրեալ Կաթողիկոսը, որ-
պէս Տաճան Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Եկե-
ղեցւոյ Համայնքապետ եւ Պատրիարք: Այն
օրէն ի վեր մինչեւ օրս, Տաճան Կիլիկիոյ Հայ
Կաթողիկէ Եկեղեցին ունեցաւ անընդհատ
կերպով իրերայացորդ 19 Հայրապետներ:

Աբրահամ Պետրոս Ա. Արծիւեան Կա-
թողիկոսը, չկարենալով իր Աթոռը հաստա-
տել Կիլիկիա՝ հալածանքի պատճառով,
Լիբանան ապաստանեցաւ: Անկէ վերջ,
կոնդակով հրահանգեց Կաթողիկոսարա-
նի մը շինութիւնը 21 Օգոստոս 1749-ի:
Սակայն, վաղահաս մահը՝ Հոկտեմբեր 1,
1749-ին իրեն թոյլ չտուաւ իր նուիրական
ծրագիրը իրագործելու: Իր յաջորդը, Յա-
կոբ Պետրոս Բ. Կաթողիկոսը, անմիջապէս
ձեռնարկեց շինութեան գործին եւ Նոյեմ-
բեր 1751-ին, նորաշէն Զմնառու Վանքը դի-
մաւորեց Կաթողիկոսը, Եպիսկոպոսները
եւ Անտոնեան Միաբանութենէն քանի մը
վանականներ:

1830-ին, Հայ Կաթողիկէ Համայնքը
ունեցաւ իր ձանաչումը Օսմանեան Պե-
տութեան կողմէ որպէս անկախ «Միլլէթ»
այսինքն Համայնք: Ատով, «Բաղրիք» մը
անուանեցաւ Բարձր Դրան մօտ Հայ Կա-
թողիկէ Համայնքին պատասխանատուու-
թիւնը ստանձնելու համար՝ անկախ Զմնա-

ու Կաթողիկոսներու իշխանութենէն:

1867-ին, Կաթողիկոսական Աթոռը եւ Պոլսոյ Նախագահական Աթոռը միացան յանձին Անտոն Պետրոս Շ. նորընտիր Կաթողիկոս Պատրիարքին, հաստատելով Կաթողիկոսական Աթոռը Պոլսի: 1928-ին, Մեծ Եղեռնի հետեւանքով եւ 16 թեմերու կործանումով, Աթոռը կրկին Զնմառ փոխադրուեցաւ Եպիսկոպոսաց Սիւնհոդոսի որոշումով, ունենալով Պէյրութի ժյշտուի թաղը որպէս մնայուն Կաթողիկոսական Նստավայր:

1990-ին, Արեւելեան Եկեղեցիներու հրատարակուած նոր Կանոնագրին համաձայն, Տաճան Կիլիկիոյ Պատրիարքութիւնը սահմանուեցաւ պատմական օսմանեան հողամասերուն, այսինքն՝ Պոլսոյ թեմն մինչեւ Աղեքսանդրիոյ թեմը:

Սոյն Կանոնագիրը սահմանեց նաեւ, որ Պատրիարքը իր Եկեղեցոյ Հայոն է եւ Գլուխը, ըստ որում Կաթողիկոս Պատրիարքը կը ներկայացնէ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին կրօնական եւ քաղաքական բոլոր հաստատութիւններուն մօտ: Իր իշխանութեան մաս կը կազմեն առաւելաբար Եպիսկոպոսներուն օծումը եւ Սուլթը Միւռնին օրինութիւնը: Ան ժողովի կը հրաւիրէ եւ կը նախագահէ Եպիսկոպոսներու Սիւնհոդոսին, Մնայուն Սիւնհոդոսին եւ Պատրիարքական Համագումարին: Իշխանութիւն ունի նաեւ աշխարհի բոլոր առաքելավայրերուն ծիսական վճիռներ արձակելու:

Նոյն 1990 Կանոնագրին համաձայն, աւելի իրաւասութիւններ տրուեցան Եպիսկոպոսաց Սիւնհոդոսին, Մնայուն Սիւնհոդոսին եւ այլ մարմիններուն, ինչպէս Պատրիարքական Աստեանին: Այս դրութեամբ, Կաթողիկոս Պատրիարքը կը կառավարէ իր Եկեղեցին դասակցական եւ համագործակցական ձեւով եւ ոչ թէ առանձին:

Հ.- Զմմառու Միաբանութեան հիմնականօրէն Կաթողիկոսական Միաբանութիւն ըլլալը նկատի ունենալով, ինչպիսի՞ Միաբանութիւն կ'առաջարկէ Երրորդ հազարամեակին համար: Վանակա՞ն թէ առաքելական կամ երկութին համադրումը: Զմմառու Միաբանութեան ապագան տարբե՞ր կը տեսնէք անոր ներկայէն:

Արդեօք Կաթողիկոսական Միաբանութիւն մը անհրաժեշտութի՞ն մըն է Ձեզի համար:

Պ.- Իր Եպիսկոպոսութեան օրով, Արքահամ Արծիւեանը Մուլրատեան Եղբայրներուն հետ հիմնեց Լիբանան Անտոնեան Միաբանութիւնը: Երբ Կաթողիկոս ընտրուեցաւ եւ Ս. Աթոռէն պաշտօնապէս ընտրութիւնը վաւերացուեցաւ եւ չկարենալով հաստատել իր Աթոռը Կիլիկիա՝ հալածանքի պատճառով, հաստատեց զայն Լիբանան՝ Անտոնեան Միաբանութեան Ս. Փրկիչ վանքին մէջ, ուրկէ կը կառավարէր իր ցիրուցան հօտը: Կը յուսար որ Անտոնեան Միաբանութիւնը կաթողիկոսական միաբանութիւն մ'ըլլար, այն իմաստով որ անտոնեան միաբանները իր տրամադրութեան տակ դրուէին՝ զիրենք առաքելու համար ուր որ հովուական պահանջ կը տեսնէր: Անտոնեան Միաբանութեան վարչութիւնը իր միաբանները տրամադրեց հովուական գործին համար, բայց չուզեց Կաթողիկոսական Միաբանութիւն դառնալ, ըստ հայկական կարգաւորումին: Ան նախընտրեց անկախ կրօնաւորական հաստատութիւն ըլլալ, նման մարօնիթ եւ լատին միաբանութիւններու: Միեւնոյն ժամանակ, անտոնեան հայրերը աղաչեցին ծերունազարդ Հայրապետը, որ Եպիսկոպոսները մաս չկազմեն իրենց վանքի հասարակութեան, այլ հաստատուին այլուր:

Ինչ որ տեղի ունեցաւ:

Զմնառու վանքը կառուցանելէ Ետք, Արծիւեանի յաջորդները չգոհացան առաքելութեան դրկել տրամադրուած անտոնեան միաբանները միայն եւ սկսան ընդունիլ նոր կոչումներ, որոնց համար նորընծայարան մը հիմնեցին՝ առաքեալ վարդապետներ պատրաստելու նպատակով։ Ծրագիրը լիովի յաջողութիւն գտաւ եւ Զմնառու միաբանները դարձան «Պատրիարքութեան շարժուն բանակը», ըստ Աղածանեան Կաթողիկոս Կարդինալի խօսքին։ Ներկայիս, Զմնառու միաբանները կը պաշտօնավարեն 9 երկիրներուն մէջ՝ առաւելաբար Լիբանան, Ֆրանսա եւ Հիւսային Ամերիկա։

Սկզբնական շրջանին, բոլոր միաբանները Զմնառ կը բնակէին։ Առաքելութեան կ'երթային ժամանակաւոր կերպով եւ ետ վանք կը դառնային։ Հովուական գործին յեղաշրջումով, ոմանք սկսան երկար ժամանակ իրենց պաշտօնավարած առաքելութիւններուն մէջ մնալ եւ հոն հաստատուիլ, եւ մերթ ընդ մերթ միայն Զմնառ վերադառնալ։ Ներկայ միաբաններուն մօտ ընդհանրացած գաղափարը այն է, որ միաբան վարդապետը երկար տարիներ վանքէն հեռու չապրի եւ նախընտրաբար նոյն պաշտօնին մէջ 6 կամ 10 տարին աւելի չմնայ։ Զմնառու միաբանները, որ սկզբնական ժամանակներուն վանական կեանք կը վարէին, դարձան առանձին ապրող առաքեալներ, նման թեմական վարդապետներուն, զրկուած հասարակական կեանքի բարիքներէ։ Ասոր համար, աղքատութեան ուխտը փոխարինուեցաւ աղքատութեան երդումով մեծաւորներու հրամանով։

Զմնառեան Միաբանութիւնը անհրաժեշտ է Պատրիարքութեան համար, որ-

պէսզի Կաթողիկոս Պատրիարքը կարենայ հովուական զանազան պահանջները գոհացնել, մանաւանդ նոր առաքելավայրերուն համար։ Պարզ օրինակ մը տալու համար՝ 2002-ին, հայ կաթողիկէներուն թիւը բազմանալով Ռուսաստան, կարիքը ներկայացաւ Մոսկովյայի մէջ առաքելութիւն մը հիմնելու։ Ինքնաբերաբար, Զմնառու միաբան վարդապետ մը հոն առաքեցի ստանձնելու համար նոր պաշտօնը։ Մինչեւ 1981, Եկեղեցական իմաստով կազմակերպուած մեր համայնքները առաւելաբար Միջին Արեւելք կը գտնուէին։ Այդ թուականէն Ետք, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի թեմները կազմուեցան Սուրբ Աթոռի կողմէ եւ անհրաժեշտ եղաւ քահանաներ հայթայթել նորակազմ թեմներուն։ 1990-ին, Արեւելեան Եւրոպայի Առաջնորդութիւնը (Հայաստան, Վրաստան, ...) բացուեցաւ եւ հոն ալ փութացին Զմնառու միաբանները։ Ուստի, Զմնառու կաթողիկոսական Միաբանութիւնը անհրաժեշտ կը մնայ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ համար, որքան ատեն որ գտնուին առաքելավայրեր առանց բաւարար թեմական կղերի եւ որքան ատեն որ նոր առաքելութիւններ պիտի հիմնուին՝ այսինքն միշտ։

Հ.- Ի՞նչ է Ձեր ըմբռնումը եւ սահմանումը այսօրուան հայ կաթողիկէ վարդապետին մասին։ Ի՞նչ են անոր հիմնական առաքելութիւնները, պարտականութիւնները եւ իրաւունքները ազգային եւ Եկեղեցական մարգէն ներս։

Պ.- Այսօրուան Հայ Կաթողիկէ վարդապետը այն անձն է, որ զգացած է կոչը հետեւելու Քրիստոսի եւ Աստուծոյ փառքին համար ու յատուկ կերպով հայագի զաւակներուն համար իր կեանքը նուիրելու։

Վարդապետը այն անձն է, որ կը կատարէ աւետարանումի գործը առաւելաբար հայ կաթողիկէ համայնքէն ներս:

Այն անձն է, որ Քրիստոսի մտերմութեամբ կ'ապրի իր աղօթքով եւ ամփոփ կեանքով՝ իր քահանայական կոչումին աւելի լաւ համապատասխանելու համար:

Այն անձն է, որ իր ամբողջ ժամանակը կը տրամադրէ իր հօտին՝ հոգեւոր, բարոյական եւ ազգային ծառայութեան մէջ:

Այն անձն է, որ լաւ տեղեակ է Եկեղեցւոյ ծշմարտութիւններուն ու Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան եւ զանոնք կը ջանքէ ժողովուրդին հաւատարիմ կերպով:

Վարդապետը այն անձն է, որ իր վստահութիւնը դրած է միմիայն Քրիստոսի վրայ, նման Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին եւ մեր Հայրապետներուն, յիշելով Յիսուսին խօսքը առաքեալներուն ուղղուած. «Գացէք աշակերտեցէք... եւ ես ծեզի հետ եմ մինչեւ աշխարհի կատարածը» (Մտթ. Ի.20):

Այն անձն է, որ կը փնտռէ Աստուծոյ հաճելի դառնալ եւ ոչ թէ մարդոց, որովհետեւ ով որ կ'ուզէ մարդոց հաճելի ըլլալ Քրիստոսի ծառայ չէ, կ'ըսէ Ս. Պողոսը (Գդ. Ա.10):

Այն անձն է, որ իր մխիթարութիւնը կը գտնէ Յիսուսին սիրոյ մէջ ինչպէս նաեւ հովուական գործին մէջ, եւ ոչ թէ յաջողութեան մէջ:

Այն անձն է, որ գիտէ պահել հաւասարակշռութիւնը հոգեւոր կեանքի եւ հովուական բազմաթիւ զբաղումներու միջեւ:

Այն անձն է, որ գիտէ իրեն համուէա իր ծուխին յանցանքները հայրաբար ներել, քաջ գիտնալով թէ Աստուծած նոյնպէս իր յանցանքները պիտի ներէ իրեն:

Այն անձն է, որ համերաշխ կերպով իր հօտին ծառայելով հանդերձ գիտէ շաղախուիլ տեղւոյն կաթողիկէ հովուական պահանջներուն մասնաւորապէս, եւ միւս

քրիստոնեայ հասարակութիւններուն հետ ընդհանրապէս:

Վերջապէս, հայ կաթողիկէ վարդապետը այն անձն է, որ կը փնտռէ կորսուած, ծովումէն վտանգուած եւ կամ անտէր մնացած հայ կաթողիկէ ոչխարները, որոնք շատ են:

Հայ կաթողիկէ Առաջնորդը, իր կարգին, հօր նման, պարտի վարուիլ իր վարդապետներուն հետ՝ անոնց վրայ գուրգուրալով, զանոնք լսելով, իրենց կարիքները հոգալով եւ անոնց իրաւունքները ապահովելով ու պաշտպանելով: Առ այդ, Առաջնորդը պարտական է քահանայից խորհուրդ կազմել, անոր ժողովներուն նախագահել եւ իր քահանաներուն հետ համագործակցաբար թեմին հարցերը ուսումնասիրել եւ անոնց լուծումները որոնել, ինչպէս նաեւ նոր ձեռնարկներ ծրագրել եւ հովուական աշխատանքը դասաւորել:

Վարդապետը միշտ իրաւունք ունի իր տեսակետը պարզելու իր Առաջնորդին, ըլլայ ժողովի ատեն կամ առանձնաբար: Բայց նկատի առնելով որ Առաջնորդը հօտին առաջին պատասխանատուն է, վարդապետին կ'իյնայ իր գաղափարը պարզելէ եւ իր տեսակետը պաշտպանելէ ետք, Առաջնորդին տրուած հրահանգներուն լիովին հետեւիլ:

Հ.- Համամիութենական շարժումը արդեօք Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ յատուկ նոր ուղղութիւն մը կու տա՞յ Գ. Հազարամեակի սեմին:

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Հայ Աւետարանական Համայնքին հետ կարելի՞ է զրուցել համամիութենական հարցին շուրջ: Որո՞նք են դժուարութիւնները այս ուղղութեամբ:

Պ.- Ժ. Եւ Ժ. Դարերուն, Համամիութենական շարժումը գրեթէ գոյութիւն չու-

ներ, այլ ընդհակառակը՝ շեշտը աւելի կը դրուէր տարբերութիւններու վրայ: Կատիկանեան Բ. Տիեզերական ժողովը (1962-1965) զարկ տուաւ համամիութենական շարժումին եւ Յովիաննէս ԻԳ. Սրբազան Քահանայապետը հիմնեց «Վասն միութեան քրիստոնէից» յատուկ ժողովը: Այժմ, միութենական շարժումը անվերադարձ իրականութիւն մը դարձած է՝ համայն աշխարհին տալու համար քրիստոնէական հաւատալի վկայութիւն մը: Այս նպատակով, Սուրբ Աթոռը հրատարակեց Միութենական Ուղեցոյց մը յառաջ մղելու համար համամիութենական աշխատանքները, իրագործելու համար Յիսուսին փափաքը «Որ մէկ ըլլան»:

Միութենական շարժումը ելեւէջներու դժուարին ուղեւորութիւն մըն է, որ կը պահանջէ անսասան հաւատք, մեծ համբերութիւն, խոնարհութիւն եւ զիջումի ոգի, յարգելով երկու էական ազդակները՝ ճշմարտութիւնը եւ եղբայրսիրութիւնը. այսինքն՝ ճշմարտութիւնը ըսել եղբայրսիրութեամբ: Չկայ ճշմարտութիւն առանց եղբայրսիրութեան եւ չկայ իսկական եղբայրսիրութիւն առանց ճշմարտութեան:

Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին միշտ սատար հանդիսացած է հայ արժէջներուն եւ կը շարունակէ իր հովուական եւ հայեցի առաքելութիւնը կատարել, մշակելով լաւ յարաբերութիւններ իր առաքելական եւ աւետարանական եղբայրակիցներուն հետ:

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հետ փոխ յարաբերութիւնները անցեալին մէջ ունեցան իրենց դժուար հանգրուանները: Բայց վերջին ժամանակներուն, այս յարաբերութիւնները եղբայրական եւ յարգալիր բնոյթ մը ստացան: Օդինակ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը զիս Հայաստան իրաւուց մասնակցելու

համար պաշտօնական հանգամանքով Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700ամեակի հանդիսութիւններուն եւ ինծի ընծայեց հիւրասիրութեան բոլոր պատշաճութիւնները: Անկէ առաջ, Նոյեմբեր 2000-ին, ընդունեցայ Վեհափառ Տէրը Հռոմի Լեւոնեան Քահանայապետական Հայ Վարժարանի յարկին տակ եւ միասնաբար աղօթեցինք եւ սեղանակից եղանք:

Պէտք է ըսել թէ՝ Ամենայն Հայոց Վեհափառին նուիրուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մասունքը Սրբազան Քահանայապետին կողմէ եւ կատարած Միութենական արարողութիւնը Ս. Պետրոսի Մայր Պազիլիքայի մէջ, ինչպէս նաև Յովիաննէս Պողոս Բ.-ի պատմական այցը Հայաստան 1700ամեակի արիթով եւ ստորագրուած Միասնական Յայտարարութիւնը մեծ մօտեցում ստեղծեցին Ս. Աթոռի եւ Ս. Էջմիածնի միջեւ: Նոյն ընթացքը կը շարունակուի Բենեդիկտոս Ժ2. Սրբազան Քահանայապետին հետ, որ փառաւոր կերպով իիւրընկալեց Գարեգին Բ. Վեհափառ իր պատուարժան պատուիրակութեամբ Վատիկան՝ Մայիս 2008ին:

Վեց տարի առաջ, «Վասն յառաջդիմութեան միութեան քրիստոնէից» Քահանայապետական ժողովը կազմակերպեց հանդիպում մը նախաքաղկեդոնական Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու եւ անոնց կաթողիկէ եղբայրակից Եկեղեցիներուն միջեւ, պատրաստելու համար պաշտօնական ժողով մը համամիութենական աստուածաբանական մակարդակով: Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին ալ ներկայ էր այս պատրաստողական ժողովին: Այդ օրէն ի վեր, տարեկան ժողովներ տեղի կ'ունենան, անգամ մը Վատիկան եւ անգամ մը նախաքաղկեդոնական Եկեղեցիի մօտ:

Հայ Աւետարանական համայնքնե-

րուն հետ ունեցած մեր փոխ յարաբերութիւնները նոյնպէս եղբայրական եւ յարգալիր են: Նուազ պրկումներ կան, բայց դաւանական տարբերութիւնները աւելի բազմաթիւ են:

Հայոց քով, համամիութենական շարժումին դժուարութիւնները աւելի զգացական եւ պատմական բնոյթ ունին քան թէ դաւանական եւ վարդապետական: Սակայն, նոյն Հայ Ազգին պատկանիլը, նոյն լեզուն խօսիլը եւ նոյն պատմութիւնն ու մշակոյթը ունենալը մեծապէս կը դիւրացնեն փոխ յարաբերութիւններուն միջեւ:

Քրիստոնեաներու Միութեան գործընթացին առաջին գործակատարը Սուլքը Հոգին է: Ան է որ միութենական աշխատանքը իր կատարին պիտի հասցնէ: Մենք այնպէս պէտք է աշխատինք, որ որեւէ ձեւով արգելք չհանդիսանանք Անոր աստուածային ծրագրին: Եւ նոյնիսկ եթէ ներկայիս կատարեալ միութեան չկարենանք հասնիլ, այսուամենայնիւ կրնանք գոնէ որոշ մօտեցում ապահովել, սպասելով միութեան նախախամական օրուան: Աղօթենք, որպէսզի Քրիստոսին կոչը՝ «Զի մի Եղիշին» անպատասխան չմնայ, ի գին բոլոր զոհողութիւններու եւ դժուարութիւններու: Մարդկային հասկացողութեամբ՝ միութիւնը դիւրամատչելի բան մը չէ, բայց Քրիստոս անկարելի բաներն ալ կրնայ կատարել, «Որովհետեւ Աստուծոյ համար անկարելի բան չկայ» (Ղուկ. Ա. 37):

Հ.- Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցոյ քաղաքական կեցուածքները՝ այն ինչ կը հայի համայնքի զաւակներուն արդար իրաւունքներուն պաշտպանութեան Լիբանանի մէջ, ո՞վ կը ներկայացնէ: Արդեօք յանձնախումբ մը կա՞յ այս ուղղութեամբ. Եւ ի՞նչ է այդ յանձնախումբին ծրագիրը:

Կը հաւատա՞ք թէ Լիբանանը գոյութիւն կրնայ ունենալ առանց յարանուանական բաժանումներու:

Պ.- Լիբանանի Սահմանադրութիւնը յարանուանական է: Մեր համայնքը իրաւունք ունի մէկ երեսփոխան ունենալու Խորհրդարանին մէջ: Կարելի է նաեւ նախարարական կազմին մէջ աթոռ մ'ունենալ որպէս փոքրամասնութիւն, ինչ որ տեղի ունեցաւ երկու անգամ: Ասկէ զատ, ունինք նաեւ ուրիշ պաշտօններ, բայց դժբախտաբար ատենէ մը ի վեր մեր համայնքը անոնցմէ գրկուեցաւ: Այժմ կ'աշխատինք մեր իրաւունքները կրկին ձեռք ձգելու: Այս ուղղութեամբ, 2002ին Պատրիարքական Խորհուրդ մը կազմեցի քաղաքական հանգամանք ունեցող անձերէ: Ժողովներ կը գումարուին ուսումնասիրելու համար համայնքի իրաւունքները պաշտպանելու կարելիութիւնները:

Չատ կը խօսուի յարանուանական դրութիւնը ջնջելու մասին Լիբանանի Սահմանադրութենէն: Իմ կարծիքովս, անոր իրագործումը շատ հեռու է տակաւին: Այս գծով ընթանալու պարագային, պէտք է այնպէս աշխատիլ, որ գէթ մեր ունեցած իրաւունքները չկորսնցնենք: Ապակեդրունացումի գիծով, ոմանք կը ցանկան իրաւասութիւններ ընծայել Լիբանանի ամէն մէկ նահանգին՝ տեղական նախաձեռնութիւններուն աւելի լայն ասպարէզ տալու նպատակով: Բայց ձամբան դեռ շատ երկար է:

Փակումի համար, ջերմօրէն կը խնդրեմ Զուարթենոց Հանդէս-ի ընթերցողներէն, որ յատուկ կերպով աղօթեն քահանայական կոչումներուն համար, որովհետեւ «Հունձքը առատ է, բայց մշակները սակաւաթիւ են» (Մտթ. Թ. 37):

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ ՉՄՍԱՌԵԱՆ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Արհի. Յովհաննես Եպս. Թէյրուզեան

Պատրիարքական

Օգնական Եպիսկոպոս

«Վերանորոգել», «բարելաւել», «բարեփոխել», «բարտքել եւ յեղաշրջել»՝ դարուս մարդոց շրթունքներուն ու հաստատութիւններու ժողովներուն մէջ ամէնէն աւելի, տեղի կամ անտեղի, գործածուած ու տարածուած բայերն են:

Դարուս զաւակները անընդհատ ու արագաշարժ շարժումի եւ նորոյթներու կնտուտութի մէջ են: Ոչ մէկ բան կը գոհացնէ զանոնք: Այսօրուայ լաւագոյն նկատուած նորոյթը, երկու օր չանցած՝ կը փոխսարինուի աւելի կատարելագործուած ու հրապուրիչ գիւտով մը: Արագ յեղաշրջունի, փոփոխութեան ու փոխարինումի դարու մը մէջ կ'ապրինք: Փոքր գիւղ դարձած աշխարհի մը մէջ, ժողովուրդները իրենց աւանդութիւններով ու ապրումներով իրարու շաղախուեցան, անցեալի իրենց հնամենի կորիզները քայքայուեցան ու տեղի տուին նոր գաղափարականներու ու ապրումներու: Արդի մարդը կը փնտռէ կեանք մը՝ աւելի հեշտ ու նուազ կնձռուտ: Անոր գլուխը այլեւս չ'ընդունիր բարդութիւնը նահապետական ընկերութեան: Համալսարանականը կը փափաքի դասաւանդունի ու քննութիւններու կերպերը բարեփոխել, կուսակցութիւնները կը պայքարին վարչաձեւերը յեղաշրջել, վաճառականները կը ձգտին իրենց նիւթական շահերը բազմապատկել ...:

Ինչո՞ւ կը զարմանանք ու ապշած կը

մնանք այս հարցին դիմաց, երբ աշխարհի զաւակներն ու վաճառականները ձարապիկօրէն գիշեր ցերեկ կը նստին՝ ուսումնասիրելու համար ժողովուրդին կարիքները ու արագ կը վերանորոգեն իրենց գործելակերպը, աւելի մեծ շահի սիրոյն, նոյնիսկ երբեմն զոհելով տրամադրուած դրամագլուխները ու մոռնալով անպտուղ մնացած մեծոյի զրիդութիւնները: Տան տիկինին նման, հարկ է լայն բանալ պատուհանները, արեւին փոելու համար գորգերն ու գոյքերը, զատելու՝ լաւը հինցածէն ու որդնուտածէն, զոր թափելու ու տեղը նորը գնելու է: Եկեղեցին, իր անդամներով, իր կազմով ու աստուածաբանական խոկումով, հետեւելով Ս. Հոգույն ներշնչումներուն, կանչուած է ապրելու այս կենսունակ յեղաշրջումը:

Հատ բնական է այս երեւոյթը, այդ մասին պիտի ըսենք՝ Աւետարանին հետ. «Ոչ ոք նոր կտորի կարկտան կը դնէ հին զգեստին վրայ, որովհետեւ նոր կտորը կը պրկէ զգեստը եւ պատուածքը աւելի կը մեծնայ: Եւ ոչ ալ նոր գինին հին տիկերու մէջ կը լեցնեն, որովհետեւ տիկերը կը պայթին, գինին կը թափի եւ տիկերը կը փանան: Ընդհակառակը, նոր գինին կը լեցնեն նոր տիկերու մէջ եւ թէ՛ մին, թէ՛ միւսը կը պահուին» (Մատթ. 9, 16-17):

Աշխարհի վրայ ապրող Եկեղեցին եւս, ինչպէս նաեւ կղերական դասը օտար-

Աեր չեն այս պահանջներուն: Եկեղեցին, որպէս Մայր ու Դաստիարակ, ամէն անգամ երբ անհրաժեշտ նկատած է ներկայացնել իր լուսաբանութիւնը կամ բարեփոխումը, կառչած մնալով հանդերձ եականին, փորձած է բացատրել ու լուսաբանել վերդապետութիւնը, մատակարարել խորհուրդները իրաքանչիւր ժողովուրդի լեզուվ, յարգելով անոր մտածելակերպն ու գործելակերպը: Տիեզերական ժողովները ակնբախ փաստեր են Եկեղեցական վերանորոգման: Վատիկանեան Բ. Տիեզերական ժողովին, եւ բոլոր ժամանակներուն, Սրբազն Քահանայապետերը տեղական Եկեղեցիները ու կրօնաւորական Միաբանութիւնները յորդորած են ու խրախուսած՝ վերանորոգուելու, դարուն ու միջավայրին մտայնութեան յարմարելու միտումով, նոր խանդ ու կորով ներմուծելով քահանայական դասին կեանքէն ներս, ապրելու համար հաստատ ու անփոփոխ աստուածաբանական սկզբունքները: <ամայնքներն ալ բաւականաչափ ժամանակ տրամադրելու են իրենց ժողովուրդին հոգեւոր ուղեւորութեան յառաջդիմութիւնը ուսումնասիրելու համար, ինչպէս նաեւ անոր տեղափոխութիւններուն, շրջանէ շրջան կամ երկրէ երկիր, հետեւելու ու հասնելու համար անոր հոգեւոր կարիքներուն: Կրօնաւորներն ու քահանաներն ալ, իրենց կարգին, կարիքը կը զգան իրենց միաբանութեան վերանորոգման, դարուս կարիքներուն համաձայն եւ Աստուծոյ խօսքի աւետարանումը բարելաւելու միջոցներ:

Ի՞նչ է «վերանորոգումը» Եկեղեցւոյ մէջ եւ ի՞նչ բանի վրայ կրնայ իհմնուիլ: Եկեղեցւոյ հաստատութիւններն ու Միաբանութիւնները ի՞նչ կրնան սպասել վերանորոգումէն: Այս վերանորոգումը որքա՞ն կրնայ սատարել կրօնաւորական Միաբա-

նութիւններու վերելքին ու յատկապէս կոչումներու տագնապին լուծումին: Ի՞նչպէս կրնանք իրագործել զայն ու ապրիլ, առանց վնաս հասցնելու ոչ միայն Միաբանութեան, այլ նաեւ համայնքին ու Եկեղեցւոյ: Կը խորիիմ թէ իրատապ հարցումներ են, որոնք քունը կը փախցնեն իրաքանչիւր քրիստոնեայի, նուիրեալ հոգիի ու յատկապէս Միաբանութիւններու պատասխանատուններուն, նախանձախնդիր Միաբաններուն եւ Սիւնիոդոսական հայրերուն: Ս. Սահակ ու Ս. Մեսրոպ, քաջատեղեակ Հայ ժողովուրդի ներքին պահանջքին, փութացին ներկայացնել անոնց Քրիստոսը եւ իր Աւետարանը հայերէն լեզուով եւ քրիստոնէացնելով իրենց հեթանոսական տօնները:

Այս հարցումներուն յանդուգն պատասխանէն թերեւս կախում ունի ապագան մեր Միաբանութիւններուն՝ Արծիւեան Զմնառեան, Մխիթարեան ու Անարատ Յղութեան ու հոգեւոր հաստատութիւններուն, համայնքին, որովհետեւ չմոռնանք, որ մեր գոյութիւնը իմաստ ունի եւ արժէք՝ այնքան որքան կը ծառայենք ժողովուրդին: Ի՞նչ իմաստ ունի մեր ներկայութիւնը, եթէ հաւատացեալ չունենանք մեր շուրջ «Աստուծ այնքան սիրեց աշխարհը, որ մինչեւ իսկ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ամէն մարդ որ հաւատայ անոր, չկորսուի, այլ՝ ընդունի յաւիտենական կեանքը» (Յովի. 3, 16): Եկեղեցին իհմնուեցաւ մարդկութեան համար. «Գացէք ուրեմն, աշակերտեցէք բոլոր ազգերը եւ մկրտեցէք զանոնք...» (Մատթ. 28, 19): Երանի՛ միաբաններուս, եթէ այսօր իսկ արժեւորենք այս անհրաժեշտ եւ կենսունակ մարտահրաւէրը ու պէտք եղած ժամանակն ու հոգատարութիւնը յատկացնենք անոնց, կրկին յստակացնելու համար

մեր Միաբանութիւններուն Բնոյթը, Նպատակը, Նկարագիրը եւ ուսումնասիրել միջոցները, զանոնք ապրելու, բարեփոխելով ինչ որ կը կարօտի բարեփոխումի, առանց կորսնցնելու արագասահ առիթը որ այսօր կը ներկայանայ մեզի:

Եկեղեցին յեղաշրջեց իր մտածելակերպն ու գործելակերպը: Սրբ. Քահանայապետը, մի քանի ամիս առաջ Աւստրալիա հասաւ՝ հանդիպում ունենալու համար երիտասարդներու հետ, ընդունեցաւ Սէուտիոյ թագաւորը, ժողովներ գումարեց Օրթոսոքս պատրիարքներուն հետ...: Մայրապետներն ու վարդապետները իրենց համազօսատը փոխարինեցին աշխարհական զգեստներով: Այսօր ժողովրդային պահանջք դարձած է աշխարհաբարի թարգմանել Ս. Պատարագը հաւատացեալներուն, բան մը որ ասկէ տասնեակ տարիներ առաջ անըմբռնելի էր ու անընդունելի:

Եկեղեցին, միանգամայն որպէս աստուածային ու մարդկային հաստատութիւն, չէր կրնար շարունակել ինչպէս որ էր 1960-էն առաջ. այս է ներշնչումը Ս. Հոգիին, որ կը ներգործէ Եկեղեցւոյ մէջ ու կը դարձնէ զինք միշտ այժմէական ու շարունակական Պենտեկոստէ մը: Ցովիաննէս ԻԳ. Սրբ. Քահանայապետը, ներշնչուած Ս. Հոգիէն, գումարեց Վատիկանեան Տիեզերական Բ. ժողովը, որպէսզի Եկեղեցին, որպէս խմոր զանգուածին մէջ ու ձրագ աշտանակին վրայ, քայլ պահէ արագընթաց դարուն հետ: Երկու հազարէ աւելի եպիսկոպոսներ ժողովուեցան ու ժամանակակից աշխարհի մտայնութեամբ նօտեցան Քրիստոսի ու Զինք ներկայացուցին Ի. դարու ընկերութեան, որպէս աղբիւր՝ Լոյսի ու Կեանքի: Եկեղեցական պատկանելիութիւնը կեանք է եւ կեանքը շարունակական

յեղաշրջում մը, աճում, ծաղկում եւ մշտատեւ գարուն է:

Այս փոփոխութիւններուն մէջ, Միաբանութիւններն ալ չէին կրնար մնալ անտարբեր: Որպէս լուսապատճենը Արքայութեան ու կենդանի վկան Անոր ներկայութեան եւ Աւետարանի յաւերժական պատգամին, անոնք վերատեսութիւն մը ըրին իրենց Միաբանութիւններուն բնոյթին, նպատակին ու նկարագրին, ինչպէս նաև իրենց առաքելութեան ապրումին շուրջ:

Անտարակոյս Յիսուս նոյն է՝ անցեալին, ներկային ու ապագային, սակայն մարդուն ըմբռնումը անոր աստուածութեան ու մարդեղութեան Խորհուրդին, Ս. Հոգիին ներշնչումով ու յայտնութեամբ, օրըստօրէ աւելի կը լուսաբանուի, կը զարգանայ, կը յստականայ ու դարերուն բառամթերքով կ'արտայայտուի: Յիսուսի Խօսքը մեռած գիր չէ, այլ՝ կեանք: Պատարագը, էութեամբ Յիսուսի վերջին ընթրիքը, զոհը, երկնային ձաշկերոյթը, մարդուն կենդանի հանդիպումն է Փրկչին հետ, նոյնն է անցեալին, ներկային եւ ապագային: Պատարագելու կերպը ու լեզուն կրնան փոխուիլ, ըստ ժամանակին ու ժողովուրդին:

Փոփոխութիւնը, յեղաշրջումը, վերանորոգումը, բարելաւումը Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, նկատելու ենք որպէս կենսունակութիւն եւ հաւատքի ներգործութիւն Ս. Հոգիին հանդէա, որ միշտ ներկայ է Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, որ կը ձգտի, իր անդամներով, նմանելու Քրիստոսի:

Վերանորոգումը մերժում չէ անցեալի պատմութեամ, արժէքներուն ու աւանդութիւններուն, այլ՝ ուրիշ տեսանկիւնէ ու տարբեր աչքով մօտեցում մըն է անոր: Եկեղեցին չի կրնար մոռնալ իր ելեւջներով լեցուն ու աւանդութիւններով զոխա-

ցած քսան դարերու պատմութիւնը, որոնց մով յառաջդիմութիւն արձանագրուեցաւ դարերու ընթացքին:

Նոյնպէս Զմնառեան Արծիւեան Միաբանութիւնը չի կրնար մոռնալ իր 260 տարիներու պատմութիւնը, ապրուած Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ ի սպաս Հայ ազգի զաւակներուն: Միաբանները, խորհելով փոխել, յեղաշրջել, բարեփոխել եւ վերանորոգել Միաբանութիւնը, որպէս հարազատներ Միաբանութեան, կը ճգտին աւելի գեղեցիկ ու աւելի շահեկան դարձնել զայն, համապատասխանելու համար նոր սերունդին ծշմարտութեան ու Երջանկութեան ծարաւին ու կարօտին: Անոնք, հաւատալով Ս. Հոգիին ներգործումին, կը ջանան պահել ու պաշտպանել էականը ու վերանորոգել եւ բարեփոխել Երկրորդականը, ի հարկին յեղաշրջել ու փոխարինել աւելի շահեկան Երկրորդականներով, որոնք այսօր ի զօրուեն, թերեւս վաղը՝ ոչ:

2007-ին, Միաբանական Ընդհանուր Ընտրական ժողովը, ինչպէս նախորդները, առիթ էին այս ներքին վերատեսութեան: Բաւականացանք լոկ ընտրութեամբ ու իրաքանչիւրս Մայրավանքէն հեռացանք՝ լծուելու առաքելութեան ու հովուական կեանքին, խանդրով ու եռանդրով: Երանի Միաբանութիւնն ու Միաբաններս, այսօրուընէ իսկ պատրաստուինք յաջորդ Միաբանական Ընդհանուր Ընտրական ժողովը դարձնելու ոչ միայն ընտրական իրադարձութիւն, այլ՝ խորհրդակցական՝ ըստ Կանոնագրքին (Կանոնագիրք Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան, յօդ. 89, գ) եւ անկէ ետք վերադառնանք մեր առաքելավայրերը, լիցքաւորուած համայնքային ծրագիրներով, համապատասխանելու համար դարուս ստիպողական ու հրատապ պահանջներուն: Այս քննարկու-

մը «Միաբանութեան իրավիճակին ու կարեւորագոյն հարցերուն» եւ ծրագրումը յաջողագոյն գործելակերպին՝ կը կարօտին պատրաստութեան ու ամփոփումի (Կան. Զմ. Պատր. Միաբանութեան, յօդ. 95):

Նման ժողով մը գումարուելու է հովանաւորութեամբը Հօր Աստուծոյ, Որդիին՝ Յիսուսի, Ս. Հոգիին ու Եկեղեցւոյ: Ասոնց ներկայութեամբ իրաքանչիւր Միաբան հանդիպում պիտի ունենայ նախ ինքնիրեն հետ, ապա՝ բոլորին հետ, անխտիր, աչքի առջեւ ունենալով անցեալը, ապրելով ներկան, ծրագրելու համար ապագան, որ կը սպասէ մեր կորովին ու խանդին: Միաբանը պիտի գիտնայ, թէ ի՞նչ կ'ուզէ իրմէ զինք Սիրողը, Ընտրողն ու Կանչողը: Ան աչքին առջեւ ունենալու է Քրիստոսի Քահանայութիւնը եւ ո՛չ թէ իր չափանիշով քահանայութիւն մը: Այն ատեն լոկ պիտի կարենանք ամէնքս միասնաբար աշխատիլ՝ վայելելով մեզ միացնող Քրիստոսի հովանաւորութիւնը եւ Զմնառու Տիրամօր մայրական գուղգուրանքն ու խանդաղատանքը: Այն ատեն միայն, Աստուծոյ օրինութեամբ, մեր Զմնառեան առաքելութիւնը պիտի յաջողի ու պտղաբերէ ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ ազգին:

Միաբանութեան 260 տարիները հեշտ չէին ու միշտ խաղաղ չեն անցած: Դժուարութեան, առանձնութեան, յոգնութեան, ձանձրոյթի, միապաղաղութեան եւ յուսախաբութեան հոգեւոր խաւարի շոշաններ, ինչպէս նաեւ նուածումներով եւ յաջողութիւններով լի փառքի օրերը անպակաս էին: Միաբանութեան վերանորոգումը, բարելաւումը եւ յեղաշրջումի յաջողութիւնը կախում ունին աղօթքի ներքին կեանքէն, այսինքն՝ Ս. Երրորդութեան երեք անձերուն հետ մեր հաղորդակցութենէն եւ Եկեղեցւոյ հետ մեր միութենէն, որ

պէս այգի, որուն մայր ծիւղերէն մին է Հմմառեան Արծիւեան Միաբանութիւնը, իսկ անոր տերեւները՝ խոնարի միաբան-ներս ենք:

Անհրաժեշտ է դարձը դէպի քրիստո-նէական կեանքի աղբիւրը, Ս. Հայրերու նուիրական վաճական ապրումը: Դարձ մը եւս, կարեւոր է ու կենսական, դէպի Միա-բանութեան սրբազան կտակը, որուն հոգիով հիմնուեցաւ Միաբանութիւնը ու ապրեցաւ 260 տարիներ: Ան, այդ հոգիով զօրացած՝ տուաւ սուրբ, գիտուն ու եռան-դուն առաքեալներ:

Այս վերանորոգումին, յեղաշրջումին ու բարելաւումի ընթացքին մէջ անհրա-ժեշտ են խոհեմութիւնն ու սէրը: Մեր սե-րունդին, թերեւս ակամայ գործուած կամ սխալ տրամաբանութեան վրայ հիմնուած որոշումներու արդիւնք, սխալներէն են.

1- Փափաքեցանք նմանիլ աշխար-հականին (զգեստ, ապրելակերպ եւ խօսե-լակերպ եւլն.),

2- Աշխարհականի նուտքը մեր վա-նական կեանքին մէջ. գաղտնիք չմնաց որ ան չգիտցաւ: Դարձանք անոր երեկոյթնե-րուն ու դահլիճներուն խօսակցութեան նիւ-թը,

3- Մտանք աշխարհականներուն մէջ ու փոխանակ անոնց փոխանցելու մեր հո-գին ու հոգեւորականութիւնը, մենք մեր վաճքերը վերադարձանք՝ ազդուած իրենց կենցաղէն ու աշխարհիկ մտայնութենէն...

4- Փոխանակ մխիթարելու մեր հաւա-տացեալները, անոնցմէ սպասեցինք մխի-թարանք ու սփոփոանք:

Միաբանութիւնը այսօր, կը գտնուի Երկընտրանքի մը առջեւ. շարունակել ներ-

կայ ընթացքը միաբաններուս, զոր եթէ իրատես աչքով դիտենք, շատ յուսալից չ'երեւար. Միաբան ենք, սակայն բաժնը-ւած՝ գաղափարներով ու գործերով: Լաւ է գաղափարներու ձոխութիւնը, եթէ դառնան միեւնոյն գաղափարականին շուրջ, զայն զօրացնելու ու ամրապնդելու հեռանկա-րով:

Երրորդ հազարամեակին, ի՞նչ կ'ու-գենք Միաբանութենէն:

Ի՞նչպէս կ'ուզենք որ ըլլայ Միաբա-նութիւնը:

Կանոնագիրքը կ'ընդունինք ինչպէս որ է, թէ կը փափաքինք բարեփոխել անոր մէջ այս կամ այն յօդուածը, աւելցնել այս կամ այն գաղափարը, յստակացումը, մանրամասնութիւնը, ջնջել այս կամ այն հրահանգը...

Ի՞նչ բան մեզ կը կապէ իրարու: Արդ-եօ՞ք իւրաքանչիւրիս բռնած ձամբան մեզ կը հասցնէ միեւնոյն նաւահանգիստը:

Կ'ընդունինք մեր առաքելութիւնը ինչպէս որ կանոնագիրքը զայն կը սահմա-նէ:

Կ'ընդունինք մեր ձախողանքը ինչ-պէս Ս. Պողոս ընդունեցաւ իր սխալը իր առանձնութեան մէջ: «Ուզել բարին՝ կա-րող եմ, զայն գործել՝ անկարող, քանի որ չեմ ըներ բարին զոր կ'ուզեմ եւ կը գործեմ չարը զոր չեմ ուզեր» (Հռոմ. 7, 19):

Չի՞ յաջողիր, չի՞ յառաջդիմեր միաբա-նութիւն մը որ կարող չէ ինքզինք քննար-կել եւ քննարկումի համաձայն վերան-րոգուի՛լ, յեղաշրջի՛լ, բարեփոխուի՛լ, բար-ւոքուի՛լ, ի փառս Աստուծոյ, ի պատիւ Տի-րամօր, Եկեղեցւոյ պայծառութեան ու Ազ-գիս բարգաւաճման:

ԱՃԽԱՐՀԱԿԱՆ ԱԼ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻ ՈՒՄԻ...

Գեր. Անդրանիկ Շ. Վրդ. Կումեան
Ժողովրդապետ Ս. Խաչ Եկեղեցոյ
(Զալբա - Լիբանան)

Ծանօթ.- Զմմառու Պատրիարքական Միաբանները իրենց կանոնագրին համաձայն՝ կանչուած են իրենց աշխարհական զաւակներուն ծառայութեան նուիրուելու եւ յաճախ անոնց հետ օրուան տօթը շակելու (Մթ. 20,12):

Այս տողերը կը հային այս հովուական առաքելութեան:

Քրիստոնէութեան առաջին շրջանին՝ Եկեղեցին բաւարար թիւով առաքեալներ չունենալով, հարկը զգաց աշխարհական աջակիցներու օժանդակութեան դիմելու եւ առաջին հերթին՝ «սարկաւագներ» ձեռնադրելու (Գործք. 6,5): Քրիստոնէութեան համար զրիուած առաջին նահատակ Ս. Ստեփանոսը՝ սարկաւագ մը եղաւ:

Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին, այսօր 21 դար ետք՝ կարծէք կը վերադառնայ Ս. Եկեղեցւոյ առաջին շրջանին առաքելական կարիքներուն: Մեր Եկեղեցին այսօր իր ընդարձակուած առաքելավայրերուն համար բաւարար թիւով քահանաներ չգտնելով՝ կարգ մը տեղեր քահանայի պակասէն կը տառապի: Այս աննախընթաց կացութիւնը իր Եկեղեցական, բարոյական, տնտեսական ու քաղաքական պատճառներն ունի, որոնց մասին խօսիլը մեր նիւթէն դուրս կը մնայ: Հետեւանք. Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին այսօր ինքզինք կը գտնէ նոր գործելակերա մը որդեգրելու հարկադրանքին առջեւ, ինչպէս՝ ամուսնացած կղերի դրութեան վերադառնալու: Նոր գործելակերպերէն մին է նաեւ Վատիկանի Բ. Ժողովին

աշխարհականներուն առաքելութեան մասին գծած ուղեցոյցը, որ մեզ կը յորդորէ դիմել աշխարհական հաւատացեալներուն գործակցութեան:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ - ԱՃԽԱՐՀԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կղերականներու եւ աշխարհականներու այս գործակցութեան սերտացումին հարցով Վատիկանի Բ. Ժողովի ուղեցոյցին մասին աւելի յստակ պատկերացում մը ունենալու համար, կը դիմենք «Քրիստոնէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ» (Վատիկան, 2008) հատորին.

- «Աշխարհականին առաքելութիւնը կը կայանայ Աստուծոյ թագաւորութիւնը որոնելու մէջ, յատկապէս մատակարարումովը ժամանակաւոր բաներուն, զորս անոնք կը տնօրինեն ըստ Աստուծոյ: Անոնց կը վերաբերի յատուկ կերպով լուսաւորել եւ հունաւորել ժամանակի բոլոր իրադարձութիւնները, որոնց իրենք սերտորէն առնչուած են, որպէսզի այն իրա-

դարձութիւնները ընթանան եւ բարգաւածին յարատելորէն ըստ Քրիստոսի եւ ըլլանի գովաբանութիւն Արարչին եւ Փրկչին» (թթ. 898):

- «Աշխարհական հաւատացեալներուն նախաձեռնութիւնը մասնաւրապէս անհրաժեշտ կը դառնայ իոն ուր հարկ է միջոցներ ձարել եւ հնարել, որոնք ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական իրականութիւնները խմորեն քրիստոնեայ վարդապետութեան եւ կեանքի պահանջըներուն համեմատ: Աշխարհական հաւատացեալները կը գտնուին Եկեղեցւոյ կեանքին ամէնէն յառաջացած դիրքերուն վրայ (...) Ահա թէ ինչու անո՞ք մանաւանդ աւելի յստակապէս գիտակցութիւնն ունենալու են, թէ իրենք ո՞չ միայն Եկեղեցւոյ կը պատկանին, այլ իրենք են Եկեղեցին, իրենք՝ այսինքն երկրի վրայ հաւատացեալներուն հասարակութիւնը, առաջնորդութեան տակ հասարակաց Պետին, Պապին եւ անոր հետ հաղորդութեան մէջ եղող եպիսկոպոսներուն: Եկեղեցին իրենք են» (թթ. 899):

- «Քանի որ աշխարհականները բոլոր հաւատացեալներուն նման իրենց Սկրտութեան եւ Դրոշմին զօրութեամբ Աստուծոյ կողմէ առաքելութեան պաշտօնը ստանձնած են, ուրեմն անոնք, իբր անհատ կամ իբր միութիւն, պարտաւորութիւնն եւ իրաւունքն ունին փրկութեան աստուածային պատգամը ձանչցնելու եւ հաղորդուելու բոլոր մարդոց՝ ամբողջ երկրի տարածքին: Այս պարտաւորութիւնը դեռ աւելի հրամայական է երբ միայն իրենց միջոցով է, որ մարդիկ պիտի կրնան լսել Աւետարանը եւ ձանչնալ Քրիստոսը: Եկեղեցային հասարակութիւններուն մէջ անոնց գործը այնքան անհրաժեշտ է, որ

առանց անոնց գործիմ՝ հովիւներուն առաքելութիւնը շատ անգամ չի կրնար ամբողջական արդիւնքի յանգիլ» (թթ. 900):

- «Հոն ուր պաշտօնատարներու պակասը կայ եւ Եկեղեցին անոնց կարիքը կը զգայ, աշխարհականները կրնան, նոյնիսկ եթէ ո՞չ ընթերցող են եւ ո՞չ ջահընկալ, այս պաշտօններուն պակասը լրացնել, այսինքն՝ Խօսքին պաշտօնատարութիւնը կատարել, ծիսական աղօթքներուն նախագահել, Մկրտութիւնը մատակարարել եւ Ս. Հաղորդութիւնը բաշխել ըստ կանոնագրի տնօրինումներուն» (թթ. 903):

- «Եկեղեցւոյ մէջ աշխարհական հաւատացեալները կրնան ըստ կանոնին համագործակցիլ կառավարման կիրարկումին, իրենց ներկայութեամբ՝ առանձնական ժողովներուն, թեմական Սիւնհոդուներուն, հովուական Խորհուրդներուն, ժողովրդապետութեան մը հովուական կառավարումին, տնտեսական Խորհուրդներուն, Եկեղեցական ատեաններուն, եւայլն» (թթ. 911):

Ըստ այս ուսուցումին՝ աշխարհականներն ալ Եկեղեցւոյ առաքելութեան մէջ իրենց դիրքը, տեղն ու «իրաւունքն» ունին, իիմնուած՝ անոնց քրիստոնեայ մկրտեալներ ըլլալու հանգամանքին վրայ: Աշխարհականները, ինչպէս կը մատնանշէ «Քրիստոնէական»ին թիւ 900 յօդուածը, մարդկային ընկերութեան ծիրէն ներս յաձախ կղերականներէն շատ աւելի ընդարձակ շրջանակի կամ ասպարէզի մէջ կրնան ազդեցութիւն գործել, ուր կղերականը ընդիանապէս մուտք չունի:

Ամէն քրիստոնեայ աշխարհական՝ առաքեալ մըն է, մկրտուած՝ Յիսուսի սպասարկութեան համար: Հետեւաբար աշխարհականները կանչուած են գործօն

անդամներ դառնալու Եկեղեցին ծոցին մէջ:

ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՅՍՈՐ

Այսօր գործնականին մէջ՝ մեր Համայնքին հայ կաթողիկէ աշխարհականները ո՞ր չափով գիտակից են իրենց այս յանձնառութեան: Եթէ գիտակից են, ո՞ր չափով ստանձնած են զայն:

Իսկ մեր կղերականներն այսօր ո՞ր չափով յօժար ու պատրաստ են աշխարհականներուն հետ իրենց հովուական գործակցութեան:

Պէտք է ընդունիլ, թէ հայ կաթողիկէ աշխարտականը իր Համայնքին մէջ Ս. Եկեղեցւոյ կողմէ յանձնարարուած այս առաքելութիւնը բաւարար չափով չէ ստանձնած: Ասոր պատճառներէն մին՝ աշխարհականն ի՞նքն է, միւսը՝ Եկեղեցականն է, իսկ երրորդ պատճառը՝ Երկութն են:

Մեր մէջ, աշխարհականին մեկուսացին առաջին պատճառը՝ աշխարհականն է: 1915ի Եղեռնին յաջորդող առաջին տասնամեակներուն, երբ ջարդերէն վերապրած մեր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը Սուրբիա եւ Լիբանան հաստատուեցաւ, նիւթապէս այնքան չքաւոր ու որբացած վիճակի մէջ գտնուեցաւ որ կարողութիւն չունեցաւ իր օրուայ հացէն դուրս գրադելու իր Համայնքին կեանքով ու կարիքներով: Այս պատճառով՝ Համայնքին պատասխանատուութիւնը ամբողջութեամբ ստանձնեցին մեր կղերականները. մեր Պօղոս Արսիները, Պօղոս Պղտիկեանները, Գաբրիէլ Գասպարեանները, Յակոբ Նեսիմեաննե-

րը, Եւայլն:

Ներկայիս, Ցեղասպանութենէն 94 տարիներ Ետք, փա՛ռք Աստուծոյ, հայ կաթողիկէ աշխարհականին կացութիւնը փոխուած է: Համայնքային բեմին վրայ հասած են արժէքաւոր, զարգացած, համալսարանական ու գործի մէջ յաջողակ աշխարհականներ, որոնք պատրաստ են ստանձնելու Համայնքին հոգեւոր, մշակութային ու ընկերային եւ այլ գործունէութիւնները:

ԻՆՉՈՐ ԿՂԵՐԱԿԱՆ ԱՅՍ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ սակայն հակառակ աշխարհականներուն ներկայ տրամադրելիութեան, կարծէք թէ անոնք դարձեալ մեկուսացած կը մնան՝ Երկրո՞րդ պատճառի մը համար, որ մեր կղերականներէն ոմանց մօտ՝ վերապահութիւնն է, որ չըլլայ թէ աշխարհականները՝ «Վարակուելով» Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ օրինակէն, ուր աշխարհականները գերակշիռ դեր ունին, իրենք եւս փորձուին «գրաւել Եկեղեցին»: Այս մտավախութիւնը կրնանք ժառանգած ըլլալ Հասունեան շրջանէն եւ մեզի փոխանցուած ըլլայ 1883ին հիմնուած Լեւոնեան դպրոցին կանոնագիրքն եւ հոն մեզի ջամբուած դաստիարակութենէն: Հետեւաբար այս մտավախութենէն մղուած, կարգ մը Եկեղեցականներ կը շարունակեն առանձին ստանձնել Համայնքին ո՞չ միայն հոգեւոր, այլ նաեւ ներկայ ժամանակներէն պահանջուած ընկերային, մշակութային, կրթական ու ամէն տեսակ գործունէութիւնները: Եւ երբ, բնական է, չեն յաջողիր ամէն ինչ ընել,- ի վերջոյ տարբաններ չեն - կը

նուիրուին միայն «հոգեւոր»ին կամ հովուականին եւ ստիպուած՝ զանց կ'ընեն Համայնքին գոյութիւնը արդարացնող միւս գործունէութիւնները: <. Կ. Համայնքը միայն հոգեւորականներու հասարակութիւն մը չէ: Կը մոռնան, որ Վատինիկան Բ.ի համար՝ «Եկեղեցին կազմողը աշխարհական հաւատացեալներն են» ու նկատի չեն առներ թէ հայ կաթողիկէ աշխարհականը կազմուած է ո՞չ միայն հոգիէ, այլ նաեւ մարմինէ, ո՞չ միայն քրիստոնեայ է, այլ նաեւ հայ, հայ քրիստոնեայ եւ ո՞չ թէ մարոնի:

Հայ կաթողիկէ աշխարհականները եթէ իրենց հոգիներով Եկեղեցիին կը պատկանին, իրենց մարմիններով կը պատկանին ձուլումի Ենթակայ հայ Ազգին, որուն կապուած կ'ուզեն մնալ թէ հոգեւոր եւ թէ մշակութային եւ ազգային արժեքներու պահպանումով, երեւոյթ մը որ նոյնն է նաեւ աշխարհի միւս ազգերուն կրերական եւ աշխարհական դասին մօտ:

Հայ կաթողիկէ աշխարհականը եթէ ուզէր միայն իր հոգին փրկել, զայն կրնար մարոնիներուն քով ալ ընել կամ ուրիշ տեղ եւ, թերեւս, աւելի լաւ: Ես ալ կրնայի Յիսուսեան քահանայ ըլլալ եւ, թերեւս, աւելի լաւ քահանայ....:

ՀԱՅ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

Անցեալէն ժառանգած մեր ներկայ համայնքային այս վերապահ գործելակերպն ու գաղափարները այլեւս չեն համապատասխաներ ո՞չ Վատիկան Բ.ի ուղեցոյցին, ո՞չ ալ սփիւռքեան ներկայ ահաւոր պայմաններուն ու վաղն ալ պիտի չհամապատասխանեն Հայաստանի Սահմանադրութեան: Անհրաժեշտ է որ այս միտքերը

մեր ուսումնասիրութեան առարկան դարձնենք, ողբերգական անակնկալ ներու առջեւ չգտնուելու համար:

Վատիկան Բ.ի ժողովը աշխարհականները կ'արժեւորէր դրդուած ո՞չ այնքան կոչումներու պակասէն կամ տագնապէն, որքան աստուածաբանական պատճառներէն, ըստ որոնց՝ աշխարհականը եւս կանչուած է Քրիստոսի վկայելու: Իսկ մեր Հայ կաթողիկէ Համայնքին պարագային՝ աշխարհականներու արժեւորումի հարցը պէտք է նկատի առնուի ո՞չ միայն հոգիներու փրկութեան ու կղերական կոչումներու տագնապին կարեւոր դիտանկիւնէն, այլ նաեւ <. Կ. Համայնքին գոյութիւնը Հայութեան ծոցին մէջ պահպանելու անհրաժեշտութենէն: Մեր Համայնքը այսօր՝ կոչումներու տագնապէն զատ, երկրորդ տագնապ մը կ'ապրի, որ համայնքային վտանգուածութիւնն է, ըստ որում՝ հայ կաթողիկէ հաւատացեալը իր Համայնքէն հետզհետէ կը հեռանայ, յատկապէս այն երկիրներուն մէջ, ուր հայ կաթողիկէ քահանայ կամ Եկեղեցի կը պակսի, կամ անոր կատարած գործունէութիւնը տկար է:

ՊԱՀԱՆՁՈՒԱԾ ԴԱՍԻՎԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր կղերին կողմէ աշխարհականներու հանդէպ վերապահութեան երրորդ գլխաւոր պատճառը՝ այն առարկութիւնն է, ըստ որում՝ «մեր Համայնքին մէջ պէտք եղած չափով դաստիարակուած աշխարհականներ չունինք, մինչդեռ միւս համայնքները աւելիով ունին»:

Եթէ աշխարհականներուն դաստիարակութեան մարզին մէջ մէնք ալ կատա-

Բ. Համագումար Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցոյ 25 - 29 Օգոստոս 2003 - Զմմառ

րած ըլլայինք ինչ որ միւս համայնքները ըրին որակեալ աշխարհականներ պատրաստելու համար, հաւանաբար մենք ալ անոնց չափ որակեալ աշխարհականներ կ'ունենայինք: Եթէ կղերականներուս տարիներու պատրաստութեան համար կատարուած աշխատանքին միայն քառ'րդը աշխարհականներուն վրայ ալ կատարուէր, ովք գիտէ քանիներ մեզմէ եռանդուն ու բարեպաշտ առաքեալներ պիտի ըլլային: Ի վերջոյ՝ ոչ ոսկին, ոչ քահանայական կոչումները, ոչ ալ որակեալ աշխարհականը փողոցէն կը հաւաքեն: «Ինչ որ ցանես, այն կը ինձես»: Ինչպէս որ հայրենիքի մը զինուորին նախ զինավարժութիւն կը սորվեցմեն, ապա զինք պատերազմի դաշտ կը դրկեն, մենք ալ մեր աշխարհականե-

րուն իետ նոյնը ընելու ենք, զանոնք իրենց առաքելութեան պատրաստելով:

ՀԿՄ-Ը (ՀԱՅ ԿԱՌՈՂԻԿԵ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

Այս դաաստիարակութիւնը փորձեց իր ձեւով ջամբել Հայ Կաթողիկէ Միութիւնը (ՀԿՄ), զայն սկսելով պատանիներէն եւ երիտասարդներէն:

Հ.Կ.Մ.Ը, գործադրելով Վատիկան Բ.Ի որոշումները եւ իհմնուելով Պատրիարքութեան կողմէ վաւերացուած ՀԿՄ.Ի կանոնագրին վրայ՝ փորձեց մեր աշխարհականներուն հանդէա գործադրել վատիկանեան յանձնարարութիւնները ու արժե-

ւորել՝ Եկեղեցին կողմէ թէ՛ Եկեղեցականին եւ թէ՛ աշխարհականին յանձնուած զոյգ պատասխանատութիւնները:

Երջանկայիշատակ Իգնատիոս ԺՀ. Պաթանեան Պատրիարքը 1975-ին պաշտօնապէս Ճանչցաւ ու վաւերացուց ՀԿԵՄ-ին ծնունդ առած Հայ Կաթողիկէ Միութեան (<Կ.Մ.Ս.>) առաջին Կանոնագիրքը, զոր 15 - 20 տարիներ առաջ մշակած ու գործադրած էին Համայնքին նուիրեալ աշխարհականները իրենց ժողովրդապետներուն հետ:

ՀԿՄ.ի Կանոնագիրքը վերահաստատուեցաւ Ամեն. Կէտիկեան կանոնագէտ Պատրիարքին կողմէ, կարգ մը բարեփոխումներ ներմուծելէ ետք: 10 տարի անց, ՀԿՄ.ի Կանոնագիրքը կատարելագործելու երրորդ փորձ մը անհրաժեշտ դարձաւ Ամեն. Յովիաննէս Պետրոս ԺԸ Գասպարեան Պատրիարքի օրով, եւ ՀԿՄ.ի բոլոր մասնաձիւներու հոգեւոր վարիչներն ու վարչութեանց ներկայացուցիչները միատեղ աշխատեցան ՀԿՄ.ի նախապատերազմեան միտքերը բարեփոխել եւ զանոնք ներմուծել նոր Կանոնագիրքին մէջ, պատերազմէն դասեր քաղելով: Հուսկ ՀԿՄ.ը Զմմառի մէջ գումարուած մեր հայ կաթողիկէ Եպիսկոպոսաց Սիւնհոդոսին կողմէ վաւերացուեցաւ 2003-ին:

Ծնորիիւ ՀԿՄ.ի տուած դաստիարակութեան, աշխարհականները հասկցան ու ընդունեցան որ իրենց Համայնքին մէջ Եկեղեցականին կողքին իրենց առաքելութիւնը ստանձնելու են ո՞չ թէ որպէս Եկեղեցականին մրցակիցներ, ո՞չ թէ անոր տիրապետելու միտումով, այլ որպէս Քրիստոսի նոյն ընտանիքին ծառայող հարազատ զաւակներ: Աշխարհականները գիտակցեցան թէ ի՞նչ յարգանք որ կը պարտին Քրիստո-

սի հանդէպ, նոյն յարգանքը ումենալու են նաեւ Քրիստոսի պաշտօնատարներուն հանդէպ, որ կղերն է:

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԻԱՍԻՆ ԾԱՌԱՅԵՆՔ

Լաւագո՞յն դաստիարակութիւնը որ Զմմառեան Միաբանը աշխարհականին պիտի տայ, լաւագո՞յն քարոզը որ ան աշխարհականներուն պիտի քարոզէ՝ անիկա իր կեանքին օրինակն է: Մեզ յաձախող աշխարհականը պէտք է կարենայ մեր մէջ տեսնել ո՞չ այնքան կազմակերպիչ ուղեղը, Եկեղեցականին ձեռնեռէցութիւնը, ճարպիկութիւնն ու համակրելիութիւնը, որքան Յիսուսը, որովհետեւ աշխարհականը մեր ձեռներէցութենէն աւելի՝ Յիսուսին պէտք ունի:

Հաւատքը հաւատք կ'արթնցնէ, սէրը՝ սէր, նուիրումն ալ նուիրում:

Յիսուսը սիրելու ո՞չ պարտականութիւնը, ո՞չ ալ շնորհքը միայն քահանաներուն վերապահուած է: Ինչո՞ւ աշխարհականներուն ալ առիթ չտանք Յիսուսը սիրելու՝ ոչ միայն Եկեղեցի գալով, այլ նաեւ Համայնքը պահպանող գործունէութիւններուն իրենց պատասխանատու մասնակցութիւնը բերելով: Հարկ կա՞յ յիշեցնել, թէ աշխարհականները Եկեղեցին մեծամասնութիւնը կը կազմեն եւ թէ Եկեղեցին՝ իրենք են: Հարկ կա՞յ յիշեցնել, թէ Յիսուսը միայն կղերականներուս համար չմեռաւ: Հարկ կա՞յ յիշեցնել, թէ աշխարհականներն ալ Ս. Հոգին ունին եւ անոնք եւս կրնան Եկեղեցւոյ մէջ Աստուծոյ եւ Համայնքին ծառայելու համար՝ գործօն պաշտօն ստանձնել Ս. Հոգիով:

Երանի՛ մեր աշխարհականները սիրենք այնքան որքան Յիսուս զանոնք սիրեց:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀԱՅ ԿԱՐՈՂԻԿԵ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գերյ. Գէորգ Շ. Վրդ. Զապարեան
ժողովրդապետ Տիրամայր Նարեկի Եկեղեցոյ
(Սոնրէալ-Գանատա)

Մոնրէալի հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը հիմնուած է 1966ին ձեռամբ Զմմառեան Միաբանութեան անդամ՝ լուսահոգի Եղուարդ Գորդիքեանի: Ան, տարիներով եւ զանազան Եկեղեցիներու մէջ կիրակնօրեայ պատարագները մատուցանելէ եւ խորհուրդները մատակարարելէ ետք՝ կրցաւ կառուցանել, գործակցաբար իր հաւատացեալներուն հետ, այժմու ժողովրդապետական կեդրոն-համալիրը, բաղկացած՝ Տիրամայր Նարեկի նուիրուած 350 տեղանոց Եկեղեցիէ մը (500 հոգի բովանդակող, եթէ նկատի առնուի ոտքի կեցողներուն թիւը), ժողովրդապետարանէ մը, եւ երկու գլխաւոր սրահներէ, մին՝ «Իփեքեան Եղբարք» անունով 260 տեղանոց ընդարձակ սրահ է, միւսը՝ «Ժորժ Զաքարեան» անունով 40 տեղանոց: Կեդրոնը շրջապատուած է 120 տեղանոց կառավայրէ մը: Համալիրին բացումը եւ Եկեղեցւոյ օծումը կատարուեցան 18 Մայիս 1983-ին ձեռամբ Ամենապատիւ Յովիաննէս Պետրոս Ժ. Գասպարեան Կաթողիկոս Պատրիարքին, ի ներկայութեան Հիւսիսային Ամերիկայի կաթողիկէ հայոց օրուան առաջնորդ՝ լուսահոգի Ներսէս Եպսկ. Սեթեանի:

Ժողովրդապետութիւնը, որ սկզբնական շրջանին կը հաշուէր շուրջ 250 ընտանիք, այժմ կը հաշուէ շուրջ 800 ընտանիք որոնց 60 տոկոսը արաբախոս են իսկ 40 տոկոսը հայախոս: Նոր սերունդը մեծ

մասամբ ֆրանսախոս-անգլիախոս է: Ուշագրաւ է որ թէ հայ եւ թէ արեւելեան յարանուանութիւններէն շուրջ 50 ընտանիք մեր Եկեղեցին ստէա կը յաճախեն ու մեր արարողութիւններուն կը մասնակցին:

1990էն ի վեր պաշտօնավարող ժողովրդապետը, Զմմառեան Միաբանութեան անդամ՝ Հ. Գէորգ Վրդ. Զապարեան, 1993ին կազմակերպելէ ետք ժողովրդապետական համագումար մը, եկաւ այն Եղրակացութեան թէ պէտք է ամէն գնով բաւարարել իր խնամքին յանձնուած բոլոր հաւատացեալներուն հոգեւոր, ազգային, մշակութային եւ ընկերային կարիքները՝ իրենց խօսած լեզուներով: Այս նպատակով հիմնեց Հ.Կ.Մ. մը՝ հայախոս հաւատացեալներուն համար եւ Սիրտ Յիսուսի միութիւնը՝ արաբախոսներուն համար: Առաւել, սկսաւ երկու պատարագ մատուցանել ամէն կիրակի, մին՝ արաբախոսներուն, միւսը՝ հայախոսներուն, իսկ ամէն ամսոյն առաջին կիրակին, ան յատուկ պատարագ մը կը մատուցանէ ֆրանսախոս երիտասարդներուն համար, ինչ որ դրական արդիւնքներ տուած է եւ աւելցուցած է հաւատացեալներուն մասնակցութիւնը ծիսական արարողութիւններուն:

Իւրաքանչիւր արարողութեան աւարտին, սուրձի հիւրասիրութիւն մը տեղի կ'ունենայ Եկեղեցւոյս սրահին մէջ ուր ժողովրդապետը կը հանդիպի հաւատացեալներուն ու կը ձեռնուի անոնցմէ իւրա-

քանչիւրին հետ: Համայնքէ աւելի՝ ժողովրդապետութիւնը վերածուած է մեծ ընտանիքի մը, իր մխիթարութիւններով եւ տառապանքներով, իր ուրախութիւններով եւ վիշտերով: Ի դեպ, ժողովրդապետ Հայրը, թէեւ սովորութիւն չունի առանց հրաւիրուելու մէկու մը տունը այցելել կամ տնօրինէք կատարել, սակայն, առաջնահերթ պարտք կը համարէ, իր հովուական բազմաբնոյթ ծառայութիւնը մատուցանելէ բացի, հիւանդներուն այցելել, մահամերձներու սնարին մօտ վագել եւ իր հաւատացեալներու կեանքին թէ՛ ուրախ թէ՛ տխուր պարագաներուն ներկայ գտնուիլ: Իսկ, բոլոր առիթներով հաւատացեալներուն կողմէ ժողովրդապետին տրուած դրամական բոլոր նուիրատուութիւնները կը փոխանցուին Տիրամայր Նարեկի Եկեղեցւոյ հաշիւին եւ հետզհետէ կը հրատարակուին

ժողովրդապետութեան ամսաթերթիկին մէջ: Իսկ տարին անգամ մը, ի գիտութիւն բոլորին, կը հրատարակուի՝ մասնագէտ հաշուապահներու ձեռքէն ելած տարեկան հաշուեկշիռ որ ի վերջոյ կ'ուղարկուի առ որ անկ է:

Նշելու է որ մեր ժողովրդապետութիւնը մին է՝ Հիւսիսային Ամերիկայի հայ կաթողիկէ եօթը ժողովրդապետութիւններէն որոնց այժմու առաջնորդն է Արիի. Մանուէլ Եպիսկոպոս Պաթագեան:

Միջին հաշուով, կիրակնօրեայ երկու Պատարագաներուն միասին՝ կը մասնակցին 300-է 350 հոգի, հակառակ այն աննըպաստ պայմաններուն որ քանի մը տարի առաջ ստեղծուեցան Գանատայի մէջ, ուր Կիրակի եւ տօնական օրերը աշխատանքի օրեր դարձան: Արդարեւ, այդ սրբազան օրերուն, բոլոր շուկաները բաց կը մնան:

Տիրամայր Նարեկի Եկեղեցի - Մոնրէալ

Գալով Ծննդեան, Աստուածայայտնութեան, Ծաղկազարդին, Աւագ Ծաբթուան, Զատիկին, Վերափոխման եւ այլ տօնական մեծ օրերուն, կատարուած իրերայաջորդ ծիսական արարողութիւններուն եւ մատուցուած պատարագներուն մասնակցողներուն թիւը կը հասնի շուրջ 1500-ի, ստեղծելով, ժողովրդապետին աչքին հաձելի իրարանցում մը սակայն տաղտկալի՝ անոնց որ ստիպուած են իրենց ինքնաշարժները հարեւան փողոցներու երկայնքին շարել ապա եկեղեցւոյ արտաքին գալիքն կամ ներքեւի սրահէն՝ արարողութիւններուն հետեւիլ: Սոյն արիթներով երիտասարդներու ներկայութիւնն ալ շատ միհիթարական է:

Յարաբերաբար երիտասարդ է մեր համայնքը, ուր միջին հաշուով, տարին շուրջ 40 մկրտութիւններ, 17 ամուսնութիւններ եւ 13 յուղարկաւորութիւններ կը կատարուին: Իսկ Առաջին Հայորդութեան մօտեցող փոքրերուն տարեկան միջին թիւը 30 է: Այս կապակցութեամբ, բոլոր մատակարարուած խորհուրդներու գրանցումները պահուած կը մնան ոչ միայն աւանդական տոմարներու այլ նաև սեղմապնակի մը մէջ, որ հետզիետէ կը վերանայուի ու կը լրացուի:

Եկեղեցին կ'ապրի հաւատացեալներու զուտ ինքնաբուխ նուիրատուութիւններով եւ խորհուրդներու մատակարարութեան եկամուտով, այսուամենային ան չի զլանար նիւթական նպաստներ ուղարկելու՝ Հիւսիսային Ամերիկայի մեր առաջնորդարանին, եւ Հայաստանի մէջ գործող Հայ Քոյրերու որբանոցներուն, իսկ ի պահանջել հարկին, Զմնառու Վանքին, Այնձարի որբանոցին, Մեսրոպեան Վարժարանին, եւ այլ հաստատութիւններուն:

Ժողովրդապետութիւնս քաջալեր կը մնայ Մոնրէալի մէջ գործող Դանիէլ Վարու-

ժան Հայ Կաթողիկէ Դպրոցներու Նախկին Սաներու Միութեան եւ Մեսրոպեան Վարժարանի Բարեկամներու Միութեան, որոնք, իրենք եւս, նպաստներ կը հասցնեն հայկական զանազան հաստատութիւններուն, շնորհիւ ժողովրդապետութեան՝ տուրքէ զերծ ստացագիր ունենալու ընծայած դիրութեան:

Հաւատացեալներու առատաձեռնութեան շնորհիւ՝ կրցանք տարիներու ընթացքին բարեզարդել եկեղեցին եւ զայն օժտել ծիսական վարագոյրով մը, երփնապակիով, մարմարեայ մկրտարանով մը, օդափոխիչ սարքաւորումով մը, մարմարեայ ատեանով մը, կողմնակի երկու մարմարապատ խորաններով, որոնցմէ մին նուիրագործեցինք երանելի իգնատիոս Արքեպիսկոպոս Մալոյեանի խնկելի յիշատակին, ինը զետեղելով անոր մեծադիր նկարը: Համալիրի Զաքարեան սրահին մէջ՝ հայագիտական գիրքերով ձոխ Մատենադարան մը հիմնեցինք: Եկեղեցիէն դուրս բարձրացուցինք Ապրիլեան Նահատակներու ի յուշ կրանիտեայ Խաչքար մը եւ կառուցեցինք Լուրտի Աստուածամօր նուիրուած քարայր մը: Եկեղեցւոյ գլխաւոր մուտքի աստիճանները, առաստաղը, տանիքը եւ զետինը հիմնովին վերանորոգուեցան իսկ համայնքային սրահի նորոգուած խոհանոցին մէջ, արդի սարքաւորումներ տեղաւորուեցան: Եկեղեցիին շուրջ տեսահսկորդ համակարգ մը զետեղուեցաւ իսկ ժողովրդապետարանը ամբողջովին նորոգուեցաւ եւ օժտուեցաւ անվտանգութեան ահազանգով, յատկապէս գողութեան եւ կրակի դէմ:

Եկեղեցինն մէջ մնայուն կերպով կը գործեն՝ ժողովրդապետը, քարտուղարուի մը, շէնքի մաքրութեամբ զբաղող պաշտօնեայ մը, 6 հոգինց Ծխական Խորհուրդ մը, համայնքին մէկական ներկայա-

ցուցիչ մը՝ համապատասխանաբար հայ կազմակերպութիւններու եւ տեղական մարմիններուն մօտ, մատենադարանապետ մը, <Կ.Ս.-ը՝ իր մշակութային յանձնախումբով, «Ալեմշահ» հայախոս մեծահասակներու երգչախումբը, «Կռունկ» մանկական երգչախումբը, «Սիրտ Յիսուսի» արաբախոս մեծահասակներու երգչախումբը, ֆրանսախոս փոքրերու երգչախումբը, խորանի սպասաւորութեան սահմանուած տղամարդոց խումբը, Եկեղեցասէր Տիկնանց միութիւնը, «Սիրտ Յիսուսի» անուան ընկերակցութիւնը, Ս. Հաղորդութեան պաշտամունքի տարածման յանձնախումբը, կիրակնօրեայ դպրոցի անձնակազմը, Սրբուիի Ռիթայի Եղբայրութիւնը, Սրբուիի Աննայի Տարեցներու Միութիւնը, Առաջին Հաղորդութեան պատրաստուող Փոքրերուն ուսուցչակազմը եւ ընկերային յանձնախումբը: Տարիներով սկասուական շարժումը կենսունակ էր մինչեւ որ սրահի եւ շէֆ-ի պակասէն ստիպուած եղանք դադրեցնել այս շարժումը: Կանոնաւորապէս կը հրատարակուին ժողովրդապետութեան երկլեզու ամսաթերթիկը, եւ <Կ.Ս.-ի հայատառ պարբերաթերթը: Ամիսը երկու անգամ ժողովրդապետ հայրը ունի նաեւ հայկական ռատիոնամ մը հոգեւոր քառոչութեան համար:

Տարուան ընթացքին կը կատարուին հոգեւոր, ծիսական, ազգային, մշակութային, երաժշտական եւ գեղարուեստական զանազան ձեռնարկներէ զատ՝ Հիւանդաց Միջազգային Օրը, Ս. Վալանթէնի տօնը, Ս. Վարդանանցը, Քառասնորդաց շրջանի ընթացքին՝ ճանապարհ Խաչիի ջերմեռանդութիւնը թէ՛ հայերէն, թէ՛ արաբերէն լեզուներով, Մայիս ամսուայ ջերմեռանդութիւնը, Միջինքի խրախնձանքը եւ Աւագ Ծաբթուայ արարողութիւնները: 24 Ապրիլին՝ Ս. Պատարագ կը մատուցանենք Մոն-

դէալի աշխարհահռչակ Սէն Ժոզէֆ Պազիլիքայի մէջ: Տարին անգամ մը տեղի կ'ունենան ժողովրդապետութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը, <Կ.Ս.-ի տարեկան ընդհանուր ժողովը, Մայրերու օրուայ եւ Հայրերու օրուայ ձաշկերոյթ-պարահանդէսը, Ուխտագնացութիւն մը դէպի Մոնրէալէն 60 քլն. հեռաւորութեան վրայ գտնուող Լուրսի Տիրամօր նուիրուած Սրբավայրը, Համբարձման առիթով՝ խրախնձանք, դաշտահանդէս, Վերափոխման առիթով՝ խաղաղօրինէք ու թափօր, կամաւորներուն ի պատի՝ ընդունելութիւն, ամուսնացեալներուն ուխտերու վերանորոգման՝ Պատարագ եւ հիւրասիրութիւն, երկօրեայ տօնավաճառ, Հալլաուինին՝ դիմակահանդէս եւ Սրբուիի Պարապարայի տօնին առթի՝ ձաշկերոյթ-պարահանդէս: Իսկ տարեվերջի շրջանին, Եկեղեցւոյ մէջ հսկայ մսուր մը եւ Կաղանդի տօնավաճառ մը կը պատրաստուին: Հուսկ, Ծննդեան արարողութիւնները մեծ շուքով կը կատարենք ապա տարին կ'աւարտենք գոհաբանական աղօթքներով եւ Կաղանդի խրախնձանքով որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն թէ՛ հայախոս թէ՛ արաբախոս եւ թէ՛ ֆրանսախոս հաւատացեալները:

Համայնքս ունի շահեկան տեղեկութիւններով ձոխ կայթէջ մը www.eacn.ca եւ Ելեկտրոնիք հասցէ մը egarcana@eacn.ca

Վերջին տարիներուն մեծաշուրջ հանդիսութիւններով յիշատակեցինք, Հայոց Դարձի 1700ամեակը, Հայ Լեզուի գիւտին 1600ամեակը, Ս. Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան» 1000ամեակը, Մոնրէալի համայնքին հիմնադրութեան 40ամեակը եւ Տիրամայր Նարեկի Եկեղեցւոյ 25ամեակը: Անցեալ տարւոյս Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին երգահանդէսով մը եւ շարք մը բանախոսութիւններով նշեցինք

Հիւսիսային Ամերիկայի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդական Թեմի հիմնադրութեան 25ամեակը նախագահութեամբ Առաջնորդ Գերապայծառին:

Երկու տարի առաջ, ժողովրդապետը միսիթարութիւնն ունեցաւ իր շուրջը գտնելով աւելի քան 340 հոգի ընդ որս Առաջնորդ Գերապայծառը, Զմանութեան Միաբանութեան Պատրիարքական Փոխանորդը, իայ եւ օստար համայնքներու առաջնորդներն ու հովիւները, որոնք մասնակցեցան՝ իրեն ի պատի սարքուած մեծարանքի ծաշկերոյթին՝ իր ծննդեան 60-ամեակի առիթով:

Նշելու է նաեւ մեր մշակած սիրալիր յարաբերութիւնները հայ քոյր Եկեղեցիներու Առաջնորդներուն եւ Հովիւներուն հետ: Արդարեւ, տարւոյն երկայնքին, առիթները չեն պակսիր միասին գտնուելու՝ զանազան ձեռնարկներու առիթով: Յաճախ միասին կը կատարենք նշանտուքներ, պսակներ, յուղարկաւորութիւններ, ազգային տօներ եւայլն... Անցեալ 24 Ապրիլին ժողովրդապետը պատարագեց Մոնրէալի Ս. Յակոբ Հայ Առաքելական Եկեղեցիին մէջ, Մեծ Եղեռնի 91ամեակի առիթով, իսկ այս տարի Եղաւ օրուան պատօպամաքները: Իսկ տեղական Լատին կղերականներուն հետ եւս բարեկամութեան կապը սերտ է: Անոնք տարիներէ ի վեր՝ իրենց վանատուներէն մէկուն մէջ կոկիկ սեմեակ մը տրամադրած են ժողովրդապետին, որպէսզի, երբ իրեն յարմար է, ան կարենայ իրենց հետ հասարակական կեանք ապրիլ:

Ինչպէս ամէն ընտանիք, մեր ժողովրդապետութիւնը ունի իր ներքին բնական դժուարութիւնները, հետեւանք՝ իր անդամներու ծննդավայրի, լեզուի, խառնուածքի, եւ մտայնութեան հասկնալի տարբերութեան, դժուարութիւններ զորս հարթելու համար որեւէ ջանք չի խնայուիր: Ան ունի նաեւ արտաքին դժուարութիւններ, որ յա-

ռաջ կու գան գլխաւորապէս ժխտական զանազան երեւոյթներէ, յատկապէս, Գանատայի մէջ տիրող ապաքրիստոնէացած, հակաեկեղեցական, հեթանոսական ու հածոյամոլ մթնոլորտէն: Արդարեւ այս միջավայրին մէջ ընդհանրացած բարքերու ապականութիւնը մեծապէս վնաս կը բերէ քրիստոնեայ հաւատացեալներու հոգեւոր կեանքին: Զուարձութեանց վայրերն իրենց հրապոյրներով կը հեռացնեն երիտասարդները Եկեղեցիէն: Աւանդական արժեքներու վերիվայումը պատճառ կը դառնայ ընտանիքներու քայլքայումին: Հետըգիտէ կը պակսին Եկեղեցական ամուսնութիւնները ի շահ ազատ կենակցութեան, ամուսնալուծումները կը շատնան, զաւակները սանձարձակ կը դիմեն արտընտանեկան կեանքին, չար ընկերութիւններուն, թմրադեղամոլութեան ու բռնութեան: Միւ կողմէ, կարգ մը Եկեղեցիներ կը պարպուին ու ի վերջոյ կը ծախուին, աղանդները կը բազմանան, իսկ հակաքրիստոնէական Ելոյթները, շարժանկարները, հեռատեսիլի խենէշ յայտագիրները, ինչպէս նաեւ կարգ մը Եկեղեցականներու եւ կրօնաւորներու յարուցած գայթակղութիւնները, տկարացնելով շատերուն հաւատքը՝ կը հանդիսանան հիմնապատճառը ընտանեկան սրբութիւններու անտեսումին եւ կոչումներու չգոյութեան:

Ահա այս է միջավայրը որուն մէջ կ'ապրի մեր ժողովրդապետութիւնը, որ կը ջանայ, Աստուծոյ շնորհքով, հոսանքն ի վեր թիավարել: Ի հեծուկս այս բոլոր դժուարութիւններուն եւ ժխտական երեւոյթներուն, խորապէս կը հաւատանք թէ մենք եւս մաս կը կազմենք այդ Քրիստոսիմ Ընդհանրական եւ Առաքելական Սուլր Եկեղեցւոյն, «զոր մահն անգամ իր ամբողջ զօրութեամբ պիտի չկարենայ յաղթահարել» (Մտթ. 16,18):

ՄԱՐԻԱՄ՝ ՀԱՅ ԱՍՏՈՒԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մեսրոպ Հայունի
Ժողովրդապետ «Ա. Վարդարանի
Տիրամայր» Եկեղեցին (Անձար - Լիբանան)

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ

Ի յառաջագունէ ըսեմ, որ աստուածաբանական լուծումներու կամ մարեմաբանական համադրութիւններու գրութիւն մը չէ այս յօդուածս: Դիւրամատչելի ու ժողովրդամէտ ճեռնարկ է, որուն նպատակն է յիշեցնել եւ ներկայացնել Մարիամը իմ ազգակիցներուն, որպէս զի գիտակցին եւ երբեք չմոռնան, թէ իրենց առօրեային խօլավագրին մէջ ունին օգնական, խորհրդատու, առաջնորդ, միսիթարիչ եւ միջնորդ անձնաւորութիւն մը:

Այս անձնաւորութիւնն է Մարիամ, որ Յիսուս Քրիստոսի՝ Աստուածորդիին հարազատ Մայրն է: Տիրամայրը, այս խորախորհուրդ հանգամանքով երկնատուր, կը դառնայ նաեւ մարդկութեան Մայրը, մեզմէ իւրաքանչիւր անհատին Մայրը, որ կ'օգնէ, կը լուսաբանէ, կ'ուղղէ, կը սփոփէ եւ կը տանի մարդը իր Միածինին, որ մեր արարիչ ու կենարար Աստուածն է ամենատես, ամենագէտ, ամենասուրբ, ամենարդար, ամենահզօր:

- Այն՝ Մարիամի Այրը եւ Քէնը միշտ Յիսուս Քրիստոսն է: Մարիամ Կուսամայրը յար կը սկսի Յիսուսէն ու կ'աւարտի Քրիստոսով:

Մարեմախօս նիւթին յիշեցումը իմ բառերս են, սակայն ներկայացումիս բովանդակութիւնը կը կազմեն մեր Հայաստանեայց Եկեղեցին հայրապետներուն,

սուրբերուն եւ հոգեւոր մատենագիրներուն խօսքերը, որոնց բառացի ու հարազատ յառաջրերումներս ծշմարտասաց վկայութիւններն այն անխախտ հաւատքին եւ դաւանանքին իբր կտակուած ժառանգութիւն Գրիգոր Լուսաւորիչէն, Առաքեալներէն, Աստուածամարդէն: Այս իմաստով միայն հասկնալու ենք «Մարիամ՝ Հայ Աստուածաբանութեան մէջ» վերտառութիւնը այս գրութեանս, որ խորքին մէջ անոնց հաւատքին վերհանումէն ետք՝ նոյն դաւանանքին շարունակութեան հօչակումն է յօդուածագրին կողմէ....:

Աստուածաբանութիւնն է այն գիտութիւնը Աստուծոյ մասին, որ հիմնաղբիւրն է Մարեմաբանութեան՝ Մարիամի մասին գիտութեան: Մեր մեծագոյն աստուածաբաններն են միաժամանակ մեր մեծագոյն մարեմաբանները: Անոր համար եղան մարեմասէր, որով հանդիսացան մարեմագիր ու մարեմագով անձնաւորութիւնները մեր Եկեղեցիին՝ սկիզբէն մինչեւ այսօր:

Հայ Մարեմաբանութեան գլխաւոր աստուածաբաններուն՝ Գրիգոր Նարեկացիին, Ներսէս Շնորհալիին, Ներսէս Լամբրոնացիին, Սեբաստացի Մխիթար Աբբահօր, Կարտինալ Աղածանեան կաթողիկոսին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ կաթողիկոսներու եւ վարդապետներու, որոնց շարքէն՝ Ազաթանգեղոս, Եղմիկ Կողբացի, Փաւստոս Բիւզանդացի, Ղազար Փարաեցի, Եղիշէ Վարդապետ, Յովհաննէս Ման-

դակումի, Պետրոս Սիւնեցի, Մովսէս Խորենացի, Զաքարիա Կաթողիկոս, Խոսրով Անձեւացի եւ դեռ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ հոգեւոր մատենագիրներու, որոնց փառանգէն՝ Պետրոս Քերթող, Վրթանէս Քերթող, Թէոդորոս Քորթենաւոր, Յովհաննէս Սարկաւագ, Կիրակոս Գանձակեցի, Կիրակոս Երզնկացի, Գրիգոր Տաթեւացի, Առաքել Բաղիշեցի, եւ այլ գրողներու շնորհիւ՝ մարենախօսական վարդապետութիւնն ու մարենան հաւատքը մնացին անխախտ, անսխալ: Թէեւ ժամանակին եղան սակաւաթիւ ցեխագիրներ եւ այսօր ալ որոշ տգէտ պաղութիւն մը կայ իբր արդիւնք բողոքական աստուածաբանութիւնը սորվողներուն անտարբերութեան եւ լրութեան...:

- Սակայն, մեր <այաստանեայց Եկեղեցին իբրեւ այդպիսի նուիրապետական ամբողջութիւն լուսաւորչաւանդ՝ մնաց մարենահաւատ ու մեր ժողովուրդը խորքին մէջ էր եւ պիտի ըլլայ մարենասէր...:

Հայ մարենաբան վարդապետութեան գլխաւոր իինգ կէտերը, որոնք ընդիանրապէս իիմը կը կազմեն ծշմարիտ մարենան հաւատքին եւ դաւանանքին, կը համապատասխանեն Աստուածաշունչի, գրաւորբերանացի Աւանդութեան ու Տիեզերական Եկեղեցին վարդապետութեան եւ ուսուցումին: Այս իինգ կէտերն են՝ Մարիամի

- Անարատ Յղութիւնը,
- Աստուածածնութիւնը,
- Աստուածամայրութիւնը,
- Մշտագոյ Կուսութիւնը,
- Վերափոխումը:

Մարենաբանութեան այս իինգ կէտերը անյետսկոչելի մաս կը կազմեն քրիստոսահիմ Եկեղեցին անսխալական <րամանակարգ Վարդապետութեան մերքին կառուցուածքին, որ անխախտ է եւ «դժոխքի դռները պիտի չյաղթահարեն անոր» (Մտթ. 16,18), ինչպէս Յիսուս յայտարարեց

իր հետեւորդներուն եւ ասով՝ բոլոր ժամանակներուն բոլոր մարդերուն: Ասոր հաւատացողները կը դաշնան ապահով, ուրախ եւ անդորր: - Այս աստենական եւ անդենական ստուգութիւնը, բերկրանքն ու խաղաղութիւնը կը մաղթեմ ազգակիցներուս մեր բոլորին Կուսամօր միջնորդութեամբ եւ առաջնորդութեամբ....:

ՄԱՐԻԱՄ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂԱՑԵԱԼ

Մարիամ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂԱՑԵԱԼ է, այսինքն՝ ան իր ծնողքն անբիծ եւ մաքուր՝ առանց մեղքի յղացուած եւ ծնուած է, մինչ բոլոր մարդերը սկզբնական մեղքով կը յղացուին ու կը ծնին իրենց ծնողներէն: Այս ծշմարտութիւնը ընդունած ենք սկիզբէն մինչեւ այսօր: Մեր Սուրբերուն հետ կը դաւանինք ամրակուր հաւատքով, թէ

«Մարիամ բոլորին մէջ ամենասուրբը՝

է շնորհքով լեցուն,
ազատ ամէն մեղքէ եւ մեղանչական
կիրքէ,

զերծ ամէն արատէ,
կրակէ շրջապատեալ

եւ անոր համար բոլոր ոսխական
յարձակումներէն ապահովուած պարիսպը,

որուն իիմնաքարերը դրած է ինքնին
Ամենակալը»:

Բացայայտ է Անարատ Յղութեան մեր դարաւոր հաւատքը, որուն թարգմաններէն մին է Ս. Գրիգոր Նարեկացի:

«Ո՛վ սուրբ Աստուածածին,

Մարդկային <րեշտակ, մարմնատեսիլ քերովքէ,

Երկնաւոր թագուհի՝ օդի պէս անխառն,

Լոյսի պէս մաքուր՝ արուսեակի պատկերի նման բարձրացած,

Գերազանց քան բնակարանը անկոփելի Սրբութիւն Սրբութեանց,

Ոչ միայն անաղտ մաքուր, այլ են անբիծ բարի,

Ոչ միայն անարատ սուրբ, այլ են խնամակալ բարեխոս են»:

Հայ շարականագիրը փոխաբերական պերճութեամբ կուտայ Անարատ Յղութեան տօնին բովանդակութիւնը.

«Ամուլ երկրէն այսօր բուսաւ մեզի բարեբեր Բոյսը բարի,

հովհաններու Շուշանը, դաշտերու Շաղիկը՝ միամօր Մարիամ՝

անմահութեան Տունկին Արմատը»:

Հոս յիշելու եմ Յակոբ Կլայնցի կաթողիկոսին (ԺԳ. դար) այն գեղեցիկ շարականը, որ Գիշերային ժամերգութեան իբր Օրինութիւն կ'երգենք Անարատ Յղութեան տօնին, զոր կը կատարենք Դեկտեմբեր 9ին:

Միսիթար Աբբահօր հոգիին, մտքին եւ գիրքերուն մէջ կը վխտան վկայութիւնները Մարիամի Անարատ Յղութեան մասին, սակայն գոհանամ միայն մէկ յառաջբերումով.

«Ամենեքեանք, որք ի սերմէ եղանին՝ ենթարկին սկզբնական մեղաց, բաց ի յերանուիոյ Կուսէն, որ ազատ մնաց առանձնական շնորհիւ»:

Մեր կաթողիկոսներուն եւ սուրբերուն Անարատ Յղութեան վարդապետական կտակին հարազատ ժառանգորդն

Զեռագիր Աւետարան
Մանրանկարչութիւն Զմնառու Զեռագրատուն (1670 թ.)

Եղաւ միջազգային չափանիշով կ. դարուն ամենածանօթ հայը՝ Կարտինալ Գրիգոր-Պետրոս Աղաձանեան կաթողիկոս-Պատրիարքը, որուն «Ս. Կոյսը եւ մեր Ս. Հայրենը» 1954ի հովուական թուղթէն յառաջ կը բերեմ հետեւեալ պարբերութիւնը.

«Մինչդեռ Աղամի անհնազանդութեան հետեւանքով

- ըստ որում արմատ էր եւ գլուխ մարդկային ցեղին -

անկէ սերող բովանդակ մարդկութիւնը կը ծնանի զուրկ աստուածային շնորհքէ,

արատաւորուած սկզբնական մեղքով,

թշնամի Աստուծոյ եւ գերի սատանայի,

Սարիամ միայմ՝

ծնած ըլլալով հանդերձ բնական սերնդագործութեամբ իր ծնողաց կողմէ,

Աստուծոյ եզակի կարգադրութեամբ,

եւ Յիսուսի կանխատեսուած արդիւմքներուն շնորհիւ,

վեհագոյն կերպով փրկուած,

իր գոյութեան առաջին վայրկեանէն իսկ լի է աստուածային շնորհքով,

բարեկամ Աստուծոյ,

անարատ յղացեալ,

ազատ սկզբնական մեղքէ,

թշնամի սատանայի»:

Տրուա յօդուածագիրս, ժամանակին իբր ժողովրդապետ Լոս Անձելըսի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին՝ խօսած եմ Երկու քարոզներ Աստուածամօր Անարատ Յղութեան մասին, որոնց մէջ ներկայացուցած եմ նաեւ այս գեղանարատ տօնին բովանդակութեան պատմական տուեալները: Արդ, անոնցմէ Երկու մէջբերում կատարելու թոյլատուութիւնը կու տամ ինծի՝ իբր համեստ թարգման ներօրեայ արժանահաւատ Մարեմաբանութեան ուսուցողներուն...: Առաջին հատուածը կը քաղեն 6 Դեկտեմբեր 1987 թուակիր քարոզէն.

«Եկեղեցւոյ հաւատքին համաձայն՝ Սարիամ,

ծնած ըլլալով հանդերձ բնական սերնդագործութեամբ իր ծնողքին կողմէն,

Աստուծոյ կատարելիք փրկագործութեան շնորհիւ, բացառիկ որոշումով,

իր յղութեան գոյութեան առաջին բոպէէն իսկ ազատ մնացած է

բոլոր մարդերուն ունեցած սկզբնական մեղքէն

եւ անոր բոլոր արատներէն, բիծերէն

ու հետեւանքներէն:

Ան էր անքիծը, անմեղը, անարատ յղացեալը,

որովհետեւ Աստուծոյ Մայր պիտի ընտրուէր:

Սարիամ արեւափայլ, մաքրամաքուր է եւ շնորհքներով լի,

քանի ընտրուեցաւ Մայր Աստուածային Երկրորդ Անձին,

որ մարդացաւ ու ծնաւ Նազարէի Կոյսէն,

որ դարձաւ Մայր՝ մնալով Կոյս անապական»:

Իսկ Երկրորդ, 11 Դեկտեմբեր 1988 թուակիր, քարոզին Անարատ Յղութեան մարեմադաւան կտորին տողերը հետեւեալ մօտեցումն ունին.

«... Այս տօնը կ'ուզէ մեզի սորվեցնել եւ յիշեցնել,

թէ Սարիամ իր մօր արգանդին մէջ յղացած է առանց սկզբնական մեղքին

եւ առանց անոր հետեւանքներուն,

որոնց մէջ կը յիշանան ու կը ծնին մարդերս,

մենք՝ Աղամ եւ Եւա մեր նախածնողքին բոլոր զաւակները բոլոր ժամանակներուն:

Ուրեմն, աստուածային ծշմարտութեան, Եկեղեցական վարդապետութեան

եւ քրիստոնէական հաւատքին յաւերժապէս անյետսկոչելի հոչակումն է,

թէ Սարիամ իր մայրիկէն յղիացաւ եւ ծնաւ

անմեղ, անքիծ, անաղարտ, մաքրամաքուր, սպիտակափայլ,

անապական, անպարտ, անպարսաւ, անարատ, անպակակ,

ջինջ, անխառն մեղսագուրկ, անմեղանչական,

մաքրափայլ, գեղահրաշ, սուրբ, հրաշագեղ»:

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

Մարիամ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ է: Այս է աստուածաշնչեան վարդապետութիւնը՝ Հին Եւ Նոր Կտակարաններուն: Մարիամի Աստուածածին ըլլալը աստուածայայտ ծշմարտութիւն է: Քրիստոնէական Կրօնին անյետսկոչելի հաւատքը, զոր կը դաւանի հայկական ժամանութը՝ ձայնակցելով համընդհանուր գովերգին.

«Աստուածածին զթեզ խոստովանեալ երկրպագէ Եկեղեցի ուղղափառաց,
քանզի ծնար իբրեւ զմարդ զԱստուածն բոլորից՝

զմարմնացեալն առ ի քէն զանձառ զԲան»:

- 431ին գումարուած Եփեսոսի Տիեզերական ժողովին մասնակցող հայ Եկեղեցին ներկայացուցիչները միւս ժողովական հայրապետներուն հետ պաշտօնապէս հօչակեցին Մարիամը իբրեւ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ՝ այս ածանցաբարդ բառը գործածելով:

Հինէն ի վեր, մարեմեան մակորիներուն եւ տիտղոսներուն մէջէն «Աստուածածին» անունը ամէնէն սիրական ու գործածական բառն է ոչ միայն հայ բարձրագոյն դպրութեան, այլ նաեւ պարզ ժողովուրդին մարեմապատկան ասութեան մէջ:

Մեր Լուսաւորիչ Հայրը կը լսենք Ազաթանգեղոսի գրչէն, թէ Յիսուս Քրիստոս,

«որ իսկապէս Որդի, քանի որ Աստուծոյ զօրութիւնն է,

խորհրդակից եւ հզօր Աստուած, որուն միջոցաւ յաւիտենականութիւնը հաստատուեցաւ:

Մանուկ է, քանի այսօր սուրբ Կոյսէն ծնաւ Բեթղեհէմի մէջ...»:

Փաւստոս Բիւզանդացի պատմագիրէն ունինք այս դաւանանքը.

«Այն Կոյսէն, որ մեզմէ էր, Աստուած ծնաւ իբրեւ մարդ,
որ մենք այս աշխարհի աստենական կեանքէն ազատելով՝

սկիզբէն յուսալով նայինք Արարչին՝ նոր արարածներուն Առաջնորդին»:

Մեր Յովիաննէս Մանդակունի Հայրապետին դաւանանքը է ժառանգութիւն իր նախորդներէն եւ կտակ՝ իր յաջորդներուն.

«Միածին Բանը Հօր կամքով երկիր եկաւ.

Եւ սուրբ Կոյսէն մարմնացաւ....:

Ան միայն Մինն, Միածինն, Կոյսէն ծնած Աստուած՝ Մարդ Եղած»:

Եղիշէ Վարդապետին փիլիսոփայական եզրայանգումները կը բխին սուրբգրային տեղիքներէն, երբ կը պարզէ մեր հաւատքին ծշմարտութիւնը կրակապաշտ պարսիկներուն: Մէջբերեալ հատուածէն կը փաստուին ոչ միայն Մարիամի Աստուածածին ըլլալը, այլ նաեւ Կոյս մնալը.

«Ան, որ ստեղծեց այս աշխարհը, նոյնը եկաւ եւ ծնաւ սուրբ Կոյս Մարիամէն,

ինչպէս առաջուընէ կանխատեսած էին մարգարէները..:

Ինչպէս որ ոչինչէն ստեղծեց այս մեծամարմին աշխարհը,

այսպէս ալ առանց որեւէ մարմնական միջնորդի մարմինն առաւ անարատ Կոյսէն ծշմարտապէս եւ ոչ իբրեւ ստուեր երեւելով:

Ծշմարտապէս Աստուած էր եւ ծշմարտապէս մարդ դարձաւ:

Ոչ մարդանալով կորսնցուց աստուածութիւնը,

եւ ոչ ալ Աստուած մնալով՝ աղաւաղեց մարդկութիւնը,
այլ մնաց միեւնոյնը»:

Մովսէս Խորենացի Պատմահայրը Տիրամօր կատարել կու տայ Աստուծոյ գեղեցիկ աղօթք մը, որուն միայն առաջին պարբերութիւնը կը մէջբերեմ.

«Տէր Աստուած ամենազօր, Հայրը մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսի,
բարերար եւ ողորմած,

որ Քու Միաժին Որդիդ դրկեցիր աշխարհի կեանքին համար,

մարմնանալու Քու անբաժան Աղախինէդ,

որ կատարէք անոր մարմնին մէջ օրէնքին եւ մարգարէներուն գրածները,

եւ համբարձաւ Քու մօսող՝ հայրենի փառքին մէջ»:

Հայ Մատենագրութեան առաջին մարենաբանական ու մարենագով ներբողներէն մէկուն՝ Պետրոս Սիւնեցիին (Ձ. դար) բացատրութիւնները կ'առինքնէին իր ունկընդիրները եւ ընթերցողները.

«Կոյս Մարիամը արեւելքէն շատ աւելի մեծ փառքով տեսանք....:

Թէպէտ արեւելքը պատուական է ցերեկուան լոյսը մեզի ծագելուն համար,

սակայն ոչ Տիրամայր Աղախինին չափ,

որուն մէջ բոլորին Աստուածը բնակեցաւ

եւ անկէ իբրեւ Արեգակ՝ աշխարհին մէջ ծագեցաւ»:

Ստեփանոս Սիւնեցիին (Ը. դար) քրոջ՝ Սահակադուխտի յօրինած «Սրբուիի Մարիամ, Սափոր ոսկի» շարականին մէջ մեր Եկեղեցին մինչեւ այսօր կ'երգէ.

«Սրբուիի Մարիամ, Սափոր ոսկի
եւ Տապանակ Կտակարանաց.
Որ զի վերուստ զշացն կենաց
Պարգևեցեր քաղցեալ բնութեան:
- Առ Նա միշտ բարեխօսեա՝
Վասն քաւութեան մեղաց մերոց»:

Խոսրով Անձեւացի Եպիսկոպոսը (Ժ. դար), որ ծանօթ է իր «Պատարագի Ս. Խորիուրդի Մեկնութիւն» խորիմաստ հեղինակութեամբ, Գոյացափոխութենէն անմիջապէս կանխող աղօթքին մէջ յիշուած այս նախադասութիւնը «Եւ անշփոթ միութեամբ մարմնացաւ Սուրբ եւ Աստուածածին Մարիամ Կոյսէն» կը մեկնաբանէ այս յստակ դաւանասաց համոզումով.

«Միացաւ, կ'ըսէ, մարմնին՝ անշփոթաբար,

որովհետեւ աստուածային կամ մարդկային բնութիւնները չփոխանակեց,
այլ միացուց բնութիւնները՝ նոյնը Աստուած ըլլալով եւ նոյնը՝ Մարդ:

Ինչպէս Բանն Աստուածը՝ մարմնին, Կոյսէն մարմնացածը՝ Աստուած է,

եւ նոյն ինքը՝ Աստուած եւ Մարդ,
եւ Մարիամ, որ ծնաւ Աստուած Բանը, է Աստուածածին եւ Կոյս»:

Վեհիմաստ է Ս. Գրիգոր Նարեկացիին բացագանչութիւնը.

«Ո՛վ ամենասուրբ արարչընկալ Տիրուիի եւ Աստուածածին,

որ զԱնտանելին երկնի բարձրութեան...

յորովայնի անձուկ Սուրբդ Քում սենեկի կրել զօրեցեր»:

Մենք ալ կրնանք կրկնել նարեկաշունչ սիրով եւ վստահութեամբ հետեւեալ աղաչանքը.

«Սրբուիի պայծառ Առագաստ Փըրկչին՝ Քրիստոսի,

եւ նորին իսկ Տեսաւորիչ վասն մեր,
ծունը կրկնեսցի արժանապատիւ Քումդ պատկերի,

հայցեա՛վասն մեր առ Ծնեալդ ի Քէն՝ Աստուած ի մարմնի»:

Մեր սուրբերուն աղօթքներն են սրտին եւ մտքին աստուածաբանութիւնը,

որուն գլխաւոր ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Ս. Ներսէս Շնորհալիին հոգիով դիմենք Մարիամին։

«Անտանելույն Տաղաւար՝ Բարձող Եհու Բարձողին,

որ ծնար զԱստուած մարմնով զանարմնաբար Շնունդն Հօր,

բարեխօսեա՛ վասն մեր, Աստուածածին Մարիամ»։

Ս. Ներսէս Լամբրոնացի, որ Մարիամը կ'անուանէ «Աստուածընկալ», Զատկի Յարութեան Առաւոտեան ժամերգութեան գոած մեծացուցէին մէջ կը ձայնէ Անոր։

«Աստուածածին, Տաճար Լուսոյ,
որ մարմնով պատարագեալ՝
անձառաբար ծնար զԲան Աստուած,
զՔեզ բարեբանեալ մեծացուցանեմք»։

Հոս լոկ կ'ուզեմ յիշել Առաքել Բաղիշեցի վարդապետը (ԺԵ. Դար), որուն ամենագեղեցիկ ներբողին վերտառութիւնը կազմող առաջին բառերն արդէն ամենապատում են։ «Ո՛վ ամենասրբուի Աստուածածին Մարիամ Կոյս, Գերագոյնդ երկնաւորաց...»։ Հրատարակուած է 1987ի «Հասկ»ին մէջ, Անթիլիաս։

Սուլք Գրքին մեծ մեկնիչ - աստուածաբանը՝ Մխիթար Աբբահայրը կտրուկ նախադասութեամբ կը սահմանէ Նազարէթի Օրիորդին Աստուածածնութեան խորհուրդը։

«Կոյսն Մարիամ... գտաւ ներգործութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ յղացեալ։

այս է, Հոգւոյն Սրբոյ ներգործութեամբն կազմեցաւ մարմին Յիսուսի՝

յարենէ Սրբոյ Կուսին։

... Կամեցաւ Աստուած Հայր, զի Կոյսն Մարիամ (լինիցի) Մայր Որդոյ իւրոյ Միածնի»։

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՎՅՐԸ

Մարիամ է Մայրը Յիսուս Քրիստոսի, որ մարդացեալ Աստուածն է։ Մարիամ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՎՅՐԸ է։ Մարիամի Աստուածամայրութեան սքանչելահրաշ խորհուրդն աստուածադիր է։ «Աստուածամայր» պատուանունն աստուածաշնչական է։

Քրիստոնէութեան առաջին օրէն՝ ընդունուեցաւ Մարիամի Աստուածամայրութեան վարդապետութիւնը, որուն առաջին գլխաւոր քարոզիչն եղաւ մեզի համար Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, ինչպէս կ'իմանանք Ագաթանգեղոսի պատմագրութենէն։

Սեր Լուսաւորիչ Հօր ուսուցումին մէջ Մարիամի Աստուածամայրութեան հաւատքն ոչ միայն անխախտելի էր, այլ եւ առաջնահերթ նիւթերէն մին էր անոր քրիստոսապատգամ քարոզչութեան մէջ։

«Արդ, առաքեաց Աստուած զՀոգին Սուլք ի Կոյսն Մարիամ,

եւ էառ Աստուածորդին մարմին ի Կուսէն»։

Սեր քրիստոսադարձութեան պատմիչը՝ Ագաթանգեղոս յստակօրէն կը վկայէ։

«Արդ, Աստուած իր Որդին աշխարհ դրկեց,

որ եկաւ եւ ծնաւ Կնոջմէն
եւ մարդկային մարմնով ամփոփուեցաւ,

իր մարմնով բոլոր մարմինները կենդանացուց»։

Չատ բնական էր, որ բոլոր հայերն ապրեցան նոյն մարեմական հաւատքով։ Ղազար Փարագեցին (Ժ. Դար) կը մեծբերեն այն դաւանանքը, զոր արտաբերեցին վարդապանց աշխարհական ու հոգեւորական նահատակները՝ Աւարայրի Ճակատամարտէն առաջ իրենց կատարած միասնա-

կան աղօթքին ատեն.

«Որ եւ ըստ մարդասիրութեան յա-
ղագս փրկութեան տիեզերաց՝

ի վախճան աւուրցս մին ի Սրբոյ Եր-
րորդութենէր ծնար ի Կուսէն Մարիամայ»:

Իսկ անկէ առաջ, Աւարայրի Սոխա-
կին՝ Եղիշէի վկայութեամբ՝ Աշտիշատի ժո-
ղովականները, որոնք վերջը մարտիրոսու-
թեան անթառամ պսակին արժանացան,
Միհրներսէիին՝ պարսկական արքունիքին
հազարապետին պատասխան նամակին
մէջ դաւանած էին.

«Եւ որ արար զաշխարհս, նոյն եկն եւ
ծնաւ ի սուրբ Կուսէն Մարիամայ...»:

- ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ բարդ բառն իբր
պաշտօնական անուանակոչում առաջին
անգամ գործածեց Քաղկեդոնի Տիեզերա-
կան ժողովը՝ 451ին, թէեւ անկէ առաջ մեր
շարականներուն մէջ կիրարկուած էր, քա-
նի Ոսկեդարի գրաբարեան բարդ գոյական
է:

Մեր Հին Մատենագրութեան ամենա-
ռաջին ու գեղեցկագոյն մարեմահունչ ներ-
բռողներէն մին կը պարտինք Պետրոս Սիլ-
նեցի (Զ. դար) Եպիսկոպոսին, որ ի մէջ այ-
լոց կը ծառէ այլաբանօրէն.

«... Ան, որուն տեսքէն լեռները մոմի
պէս կը հալին,

այսօր քարայրին մէջ կը սեղմուի:

Ասոր համար է, որ առակաւոր ձեւով
եւ հիացիկ զարմանքով կը հարցուի՝

’ Ո՞ւր է Լոյսին բնակարանը, ...,

որովհետեւ հայրենի ծոցէն իբրեւ
կրակ կայլակի նման վար իջաւ

եւ անվնաս կերպով ծրարուեցաւ Խո-
սուն Երկրին - Մարիամի - մէջ,

Յորի կանխասացութեան համաձայն՝

’ Երկիրը, որմէ հաց կ’ելլէ, իր տակ
կրակի նման բաներ ունի ’...,

զոր ուրիշ մարգարէ մը յայտնապէս
կը մեկնէ՝

‘Հաց կու տաս Երկրէն’...,

այսինքն՝ թէ Ան իր մարմինը առաւ
սուրբ Կոյս Մարիամէն»:

Վրթանէս Քերթող (Ե. դար), նշանաւոր
հեղինակը «Ընդրէմ Պատկերամարտից»
գրքին, կը դաւանի Քրիստոսի Մարդեղու-
թիւնը, Մարիամի Աստուածամայրութիւնն
ու մնայուն Կուսութիւնը:

«Արդ, իրեշտակապետը աւետեց Կոյ-
սին, որ Սուրբ Հոգին պիտի զայ,

եւ Բարձրեալին զօրութիւնը պիտի
հովանաւորէ զայմ:

Եւ Բանը Կոյսէն մարմին առաւ...:
Բանն Աստուածը հոգի է,

եւ իրեշտակապետը կը յայտարարէ,
որ ան մարմին առաւ Ս. Կոյսէն:

Երբ կ’ըսեմ մարմին, անով հասկցիր
բնական հոգին, միտքը եւ ինչ որ մարդուն
մէջ է:

Այսպէսով, երբ հոգին ու մարմինը
միացան,

Բանը մարմին եղաւ, սաղմ առաւ.

Ան, որ սկիզբէն Աստուծոյ Որդին էր,

ոչ այր մարդու մը եւ ոչ մարմնի մը
կամքով:

Կատարելապէս ծնաւ Ս. Կոյսէն եւ
կոյս պահեց իր մարմնաւոր Մայրը,

որուն համար նաեւ Աստուածածին
կ’ըսուի, ու ծնունդը կուսածին է»:

Ս. Պատարագին մեծ մեկնիչն է Խոս-
րով Անձեւացեաց գաւառին Եպիսկոպոսը,
որ կարծ տողերուն մէջ արտայայտած է իր
մարեմահաւատ սիրտը.

«Մարմնացաւ Փրկիչը Մարիամ Կոյ-
սէն:

Հօր դրկած Ս. Հոգին Մարիամի ար-
գանդէն մարմին առաւ

եւ խառնեց ու միացուց Բանն Աստու-
ծոյ,

որ մէկ Որդի եւ Աստուած ծնելով՝ Ան-
կէ յայտնուեցաւ:

Նոյնը կ'ընէ եւ Ս. Հոգին եկեղեցիին
մէջ եւ սուրբ սեղանին վրայ.

առնելով հացը՝ կը միացնէ Աստուծոյ
Որդիին, նմանապէս եւ բաժակը,

եւ կը ստանանք Քրիստոսի Մարմինն
ու Արիմը Ճշմարտապէս»:

Մարիամի Աստուածամայրութեան
մեծ քնարերգակն է Ս. Գրիգոր Նարեկացի,
որ իր սրտին խորերէն կը խօսի «Աստուծմէ
Մեծարուած-ին» հետ բոլորովին համար-
ձակ երկիւղածութեամբ.

«Սա Միածինն է Հայր Աստուծոյ եւ
Քու Անդրանիկդ:

Որդին է ծնունդով եւ Տէրը՝ արարչու-
թեամբ:

Ո՞վ Կեանքի Ծառ օրինուած Պտու-
ղին...

Ապաւինած մաքուր Մայրութեանդ եւ
լուսաւրուած՝

Ապրիմ Քրիստոսի համար, որ Քու Որ-
դիդ է եւ Տէր:

Ծնո՞ն Աստուծոյ... Ո՞վ Աստուծոյ Աղա-
խին եւ Մայր,

Ո՞վ Տիրամայր... Ո՞վ Դու Մայր բարձր-
եալ Տիրոջ՝ Յիսուսի,

Երկնի ու երկրի Արարչին,

զոր անձառապէս ծնար,

որ փառաւորեալ է Հայր Աստուծոյ եւ
Սուրբ Հոգուն հետ,

Եռթեամբ եւ անքննութեամբ միացած
ըլլալով մեր էռթեան»:

Ներսէն Շնորհալի մեծ բանաստեղծ
սուրբն է. անոր տեսութեամբ՝ Տիրամայրը
գերազանց մաքրութիւնն է, որ ջամբեց
մարդկութեան Կեանքին Հացը եւ Բարե-
խօսն է մեր մեղքերուն թողութեան համար.

«Մայր Աստուծոյ, Մարիամ,

որ վառեցար ի յարրւոյն

եւ ոչ կիզար ըստ մորենոյն,

այլ ետուր զիացըն կենաց՝

կերակուր բանաւորաց.

բարեխօսեա՛առ Քրիստոս
ջնջել զգիր մեղաց մերոց»:

Ներսէն Լամբրոնացի մեծագոյն ձար-
տասան սուրբն է, որ կենսագրին համա-
ծայն՝ «բերաւ ի հաւատարիմ ծնողացն եւ
ընծայեցաւ ամէնօրինեալ եւ միշտ փառա-
ւորեալ Աստուածածնի». ինքինքը կոչած
է իր «Ի Վերափոխումն Աստուածածնի»
սիրաբորբ ներբողին մէջ «սեպիական եւ
ընդոծին ծառայ՝ սուրբ եւ ամէնօրինեալ
կուսի»:

Այս մարենախենթ աստուածաբանը,
որ Քրիստոս Թագաւորին բացագանչել կու
տայ Վերափոխուեալ կուսին՝ «արի եկ, Մայր
ին, Գեղեցիկ իմ», կը սահմանէ «Մայր Աս-
տուծոյ, Մարիամ, ամէնօրինեալ կոյս Աս-
տուածածին»ը այս երկտողով.

«Արգանդ սնուցիչ երկնից Բարձողին
եւ Աղջիկն ստեղծիչ իւրոյ Արարչին»:

ՄԱՐԻԱՄ ՄՇՏՆԶԵՆԱԿԱՆ ԿՈՅՍԸ

Մարիամ՝ Նազարէթի կոյս Օրիորդը
եղաւ Բեթղեհէմի կոյս Մայրը: Աստուածա-
ծինը, Աստուածամայրը, Տիրամայրը՝
Մարիամ հանդիսացաւ կուսամայրը: Մար-
իամ դարձաւ Մայր եւ մնաց կոյս միաժա-
մանակ: Ան է կոյսն ու Մայրը կամ Մայրն ու
կոյսը:

- Այս է Մարիամի ինքնուրոյն յատկու-
թիւնը, սեպիական կնիքը, իւրայատուկ
որոշնը՝ Աստուածամայրութիւն եւ ՄԾՍԱ-
ԳՈՅ ԿՈՒՍՈՒԹԹԻՒՆ:

- Աստուածամարդը՝ Յիսուս Քրիստոս
կուսածին է: Մայր կոյսին միածին Զաւա-
կը: Կուսամօր մէկ հատիկ Որդին:

Մարիամի Մայրութեան ու կուսու-
թեան այս անքննելի եւ անըմբռնելի խոր-
հուրդին մեր հայրախօսական վկայութիւն-

Աերը բազմաթիւ՝ զիրար կը գերազանցեն իրենց գեղատիպ ու հարազատ մօտեցումներով:

Ամենասաց է հայատրովի Շարականին սքանչելապատում այս քառեակը.

«Երիս խորհուրդս սուկալիս ի Քեզ տեսանի, Աստուածածին,

Յշութիւն անսերմնական,

Ծնունդ անարատ,

Կուսութիւն յետ ծննդեամ՝

մնալով անապական:

Օրինութեամբ զՔեզ, Աստուածածին, մեծացուցամենք»:

Եզնիկ Կողբացի իր «Եղծ աղանդոց» գրութեան մէջ կը տրամաբանէ, թէ

«Անոր, որ Արարիչն է մարմնին բնութեան,

ինար եղաւ ծնիլ Կմոջմէ առանց սերնդագործութեան:

Ուստի, քանի ուզեց, կրցաւ ծնիլ Կուսէն առանց ամուսնական յարաբերութեան»:

«Վարդանանց Հայոց Պատերազմի» հեղինակին՝ Եղիշէ Վարդապետին համաձայն՝ Քրիստոս

«ինչպէս ոչինչէն այս մեծամարմին աշխարհը ստեղծեց,

այսպէս ալ առանց որեւէ մարմնական միջնորդի անփորձ Կուսէն առաւ մարմին՝

ծշմարիտ եւ ոչ ստուերագիր»:

Մեր Մովսէս Խորենացի Պատմահայրը կը փոխանցէ մեզի Գայիանեանց եւ Հռիփսիմեանց կուսաններուն Մեծաւորուիհին՝ Ս. Գայիանէի կատարած մէկ աղօթքը Աստուածածնին, որ իբր Կոյս է Մայրը բոլոր կոյսերուն.

«Լոյսի Մայր, անարատ Կոյս, որ կուսութիւններուն վրայ վերակացու ես եւ սրբութեան օրինակ, ընդունէ՛ աղաչական աղօթքս անար-

ժան աղախինէս:

Եւ հոգեզաւակս, որ սնուցի՝ Քեզի ընծայելով աղախին,

զգաստացուր, արդարացուր եւ մի՛ ձգեր, որ օտարը փորձէ զինքը:

Եւ չճգես, որ անձամբ աղտոտի պիղծ թագաւորներուն ձեռքը,

որպէս զի Քեզի հանդէա մեր ուխտը չեղծանուի:

Այլ յիշէ՛ իմ պանդխսութիւնս եւ մեր ալեկոծութիւնը

այս կեանքին մէջ՝ Քեզի համար:

Յիշէ՛ նաեւ Քու Որդիիդ եւ մեր Աստուծոյ չարչարանքները,

Եւ ողորմէ՛ մեզի. ասոր համար ալ Քեզ կ'օրինենք»:

Թէոդորոս Քռթենաւորէն ծանօթ է մեզի մարենախօս ձառ մը, որուն մէջ գերազանցօրէն կը բացայատէ Կուսամօր դերը Աստուածային Նախախնամութեան ծրագրին մէջ: Նաեւ կը դաւանի Մարիամի կուսութիւնը՝ խօսքն ուղղելով անոր.

«Ուրախացիր, Մարիամ, խնդրուն Սիրով՝ հլու եւ անմեղ Աղաւինի:

Օրինեալ ես Դուն կիներուն մէջ, Քրիստոսի Սրտակիցը...:

Դուն ես Խրայէլի Տէր Աստուծոյ փակ Դուռը՝

արեւելածագ Անոր Ելքին եւ մուտքին.

որովհետեւ անհաս եւ անձառ խորհուրդներ կը բերէր

Երկնապարծ ամենասուրբ Կուսութեանդ Դուռը»:

Զաքարիա Կաթողիկոսը (855 - 877) չորս մարեմեան ներբողներ հեղինակած է, որոնց առաջինը Աւետման ձառն է, որուն բնագրին հրատարակութիւնն ու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կատարեց Սիշել Վան Էսպրուք՝ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի 100 ամեակին առթիւ իմ խմբագրած յոթելենական յուշամատեանին մէջ (տե՛ս ՀԱ. 1987,

էջ 487 - 503): Զաքարիա Կաթողիկոսին յայտարարութեան համաձայն՝ Նազարէթի Օրիորդին կուսութիւնը Յիսուսի Մարդեղութեան պատճառն է: <ոս կը մէջբերեմ Գաբրիէլ-Մարիամ խօսակցութենէն հատուած մը, որուն մէջ այլապէս սուրբգրային ծանօթութիւններով հմտացած հեղինակը, սակայն, այնքան պարզորէն կը հասկցնէ Աստուածածնի կուսութեան անխախտունը.»

«Մարիամ զարմացած կը հարցնէ, թէ ինչպէս պիտի պատահի ինծի այդ, որովհետեւ ես այր մարդ չեմ ծանչնար.

Եւ կիմը չի ծնիր առանց այր մարդուն. Եւ ես չեմ ուզեր պատկանիլ այր մարդու մը,

որովհետեւ ես իմ կուսութիւնս նույրեցի Աստուծոյ:

Գաբրիէլ կը պատասխանէ, թէ ասոր համար Աստուած հածեցաւ բնակիլ Քու մէջդ:

Քու կուսութիւնդ անարատ, ամբիծ եւ անծանակ տեսնելով՝

Միածին Բանն Աստուած հածեցաւ հջնել արգանդիդ մէջ

Եւ Քեզմէ շինել տուաւ սեպիական մարմին մը առանց այր մարդուն,

Եւ իիւսեց եւ իրարու միախառնեց հրաշափառ բնութիւնները...»:

«Մեկնութիւն Աղօթից Պատարագին» իր հեղինակութեան մէջ Խոսրով Անձեւացի Եպիսկոպոսը կը համեմատէ յստակօրէն.

«... Բանն Աստուած՝ մարդ, որ Կուսէն մարմնացաւ՝ Աստուած, Եւ նոյն ինքն՝ Աստուած եւ Մարդ, Եւ Մարիամ, որ ծնաւ Աստուած-Բանը,

Է Աստուածածին եւ Կոյս»:

Գրիգոր Նարեկացի կը ներբողէ իր «Երկնաւոր Արքայուիհն» նարեկաշունչ

քնարով.

«Օրինուած ես Դում կիմերուն մէջ՝ անոնց պանծացումին Գլուխը եւ պայծառ Պսակը միակ Կուսութեան:

Ուրախացիր, համայն իրայրքով Բերկրեալդ կիմերուն մէջ,

որ կոյս եւ անարօր արգանդէն ծնար զաւակ մը՝

անէծքի ցաւերուն օրինութեան Արմատը,

նախահայր Աղամի բերկրութեան Որդին»:

Պետրոս Քերթողին պատկերաւոր տողերը կը հանդիսանան խօսուն թարգմանը հայուն դարաւոր հաւատքին.

«Այսօր մեզի համար ցանկալի է Բերդեհէմի մջ գտնուող Դաւիթի ջրհորը,

որովհետեւ Աստուծմէ իջած Գետը, Քրիստոս, այնտեղէն յորդահոս բխումով կը խմցնէ տիեզերքին:

Ըստ իս՝ Դաւիթի օրինակը սկիզբէն պատկերացուց գալիք ծշմարտութիւնը՝

արդարեւ, Տիրամայրը կենդանի Ջուրին՝ Յիսուսի ինքնարուին Ջրհորն եղաւ:

Ջրհոր, որմէ չիամարձակեցաւ խմել զայն պահողը՝ Յովսէփ,

որովհետեւ անբիծ սրբութեամբ կը նքուեցաւ կուսական մարմինը,

որմէ արդարութեան Արեգակը ծագեցաւ

Եւ իր ծառագայթաւէտ լոյսով աշխարհը լուսաւորեց»:

Աստուածաբան Ներսէս Շնորհալիին վկայութիւնները բազմատեսակ են: Յառաջ կը բերեմ Երկու խօսքեր, որոնք իրենց պարզութեան մէջ ամենասաց են: «Բան հաւատոյ»ին մէջ կը դաւանի.

«Զոր իննամսեայ ժամանակաւ Տկար բնութեամբ յինքեան տարաւ. Եւ որպէս մարդ զԱստուած ծընաւ,

Եւ կուսութիւնն ոչ խախտեցաւ»:

Իսկ «Թուղթ ընդհանրական» կաթողիկոսական կոնդակին մէջ կը վարդապետէ բոլորին, թէ Քրիստոս

«Ի Կոյս Մօրէ ծընեալ մարմնով,

Ըզկուսութիւնն ոչ խախտելով»:

Ներսէս Լամբրոնացի կը գովերգէ իր սրտահատոր Աստուածածինը.

«անշաղախ Կոյս, անկոխ անդաստան...

արեգակն փայլեալ ի գումարս աստեղաց»:

Շատ գեղեցիկ է Գրիգոր Տաթեւացի-ին (1346 - 1410) գործածած պատկերը.

«... Որովհետեւ կուսութեամբ ծնաւ, ցաւ չզգաց:

... Ունի մայրական խնդութիւնը կուսական պատուին հետ միասին:

Որովհետեւ ինչպէս հայելին չի կուտրեր արեւին ձառագայթը,

նոյնպէս Բանն Աստուծոյ մուտքն ու ելքը չխախտեցին Կոյսին ամբողջութիւնը»:

Սեբաստացի Մխիթար Աբբահայրը (1676-1749) իր «Մեկնութիւն Մատթէոսի Աւետարանի» 1737-ին տպուած հոյակապ հեղինակութեան մէջ ընթռնելով չհասկցող-ներուն զարմանահարումը՝ կը բացայատէ իր դաւանանքը.

«... Թէ կոյսն ծնցի, սա է զարմանալի, զի որ ծնանի ի մեզ՝ չէ կոյս.

Եւ ոչ է կոյս՝ ոչ ծնանի:

Բայց սա՝ Մարիամ, Կոյս գոլով ծնա-նի.

Եւ ծնանելովն Կոյս մնայ»:

Բոլոր ժամանակներուն հայութեան մեծագոյն մարենասէրին՝ Մխիթարի մարեմեան Կուսութեան ընթռնումը այնքան սքանչելատիպ է իր պարզութեամբ, ինչպէս օրինակի համար կը խօսի Մարիամին՝ իր «Տաղարան»ին մէջ:

«Մայր Աստուծոյ... գերազանցեալ զամենայն:

Կուսութիւն Քո է մայրական

Եւ Մայրութիւն Քո՝ կուսական»:

Յուզիչ է լսել հայ «նորակիրթ մանկանց» բերնէն ուղիղ պատասխանը, զոր կը կարդանք Կ. Պոլիս 1769ին տպուած «Ծաղկոցիկ» Քրիստոնէականին մէջ.

«Այո, Սրբուիի Աստուածածինն Կոյս էր յառաջ քան զնանիլն զՈրդի,

Կոյս էր ծննդեան

Եւ Կոյս մնաց մշտնջենապէս յետ ծնանելոյն իւրոյ եւս՝

զՓրկիչն մեր զՅիսու»:

Հուսկ, Վիեննական Մխիթարեան Մատենադարանին թիւ 1729 ձեռագիրը, որ 1800ի սկիզբն ընդօրինակուած հայկական ճաշոց մըն է, կարծ բայց յստակ նախադասութեամբ կը գովերգէ Կուսանայրը.

«Կոյս գոլով զԱստուած եւ զՄարդ ծնար

Եւ յետ ծնանելոյն Կոյս անապական մնացեր»:

Ինչպէս երէկ, այսօր եւ վաղը, Աստուածամօր մշտագոյ կուսութեան մեր հաւատքը կը մնայ անսասան.

«Անարատ Յղացեալը Աստուծոյ Մայրն է

Եւ միանգամայն Կոյս մշտնջենաւոր:

Մշտնջենաւոր Կուսութիւնը Տիրամօր Ճակատը

պժնող սքանչելի գոհարներէն մէկն է:

Եւ յիրաւի եթէ մայրութիւն եւ կուսութիւն մեծագոյն զարդերն են կմոց.

անոնք, սակայն, բնականօրէն անհաշտ են իրարու.

մին կը վանէ միւսը,

ինչպէս ծաղիկը կը վանէ պտուղը

Եւ պտուղը կը վանէ ծաղիկը:

Միայն ու միայն իր ամենասուրբ Մօր համար

Աստուած ուզեց բացառութիւն ընել՝
Կոյս եւ Մայր:
Կրկին սքանչելիք, կրկին առանձնա-
շնորհութիւն,
Հլսուած դէպք, բայց յոյժ պատշաճա-
ւոր,
զի կ'ըսեն Սուլրերը,
Կոյս մը չէր կրնար ունենալ իր զա-
ւակ՝
բայց միայն Աստուած մը,
Աստուած չէր կրնար ունենալ իր
Մայր՝
Եթէ ոչ Կոյս մը» (Կարտինալ Աղա-
ձանեան):

ՄԱՐԻԱՄ ՎԵՐԱՓՈԽԵԱԼԸ

Շատ բնական ու գերբնական, տրա-
մաբանական եւ բնազանցական պարզու-
թեամբ հոս եզրայանգելու եմ այն ծշմար-
տութեան, թէ Մարիամ՝ Անարատ Յղացեա-
լը, Աստուածածինը, Աստուածամայրը,
Կոյսը, Կուսամայրը հոգով եւ մարմնով
գացած է երկինք:

Քրիստոնէութեան առաջին շրջաննե-
րէն արդէն Աստուածամօր Վերափոխումին
հաւատքը տարածուած էր ամէն տեղ, թէեւ
պաշտօնական հանգամանք մը չունէր: Ըլ-
լայ նուիրապետական դասակարգը, ըլլայ
պարզ ժողովուրդը, ուրեմն, Եկեղեցին կ'ըն-
դունէր, թէ Կուսամայրը արքայութիւն վե-
րափոխուած է հոգով եւ մարմնով:

Տիեզերական Եկեղեցիին դաւանան-
քին կը ձայնակցէին նաեւ հայերը, որոնց
քով Վերափոխուման տօնը մուտք գործած է
պատմական հաւանականութեամբ՝ Ե. դա-
րուն վերջերը կամ Ը. հարիւրամեակին
սկիզբը:

Այո՛, մեր Հայաստանեայց Եկեղեցին

կը ներբողէ Մարիամի երկինք վերափո-
խումը, որուն տօնակատարութիւնը Տաղա-
ւար կոչած է, այսինքն՝ մեծագոյն հինգ
տօներէն մին է:

Բազմաթիւ են Վերափոխման ի պա-
տիւ շարադրուած ներբողներն ու շարա-
կանները, որոնք կը բացայայտեն ու կը գո-
վերգեն մարեմեան այս սքանչելիքը: Անու-
նով անոնց ծանօթներն են՝ Զաքարիա Ա.
Զագեցի Կաթողիկոսին (855 - 877) «Ի
ննջումն Սուլր Կուսին» գրած ձառը, Ս.
Գրիգոր Նարեկացիին «Գանձ անապա-
կան» բառերով սկսած գանձը, Ս. Ներսէս
Շնորհալիին «Տաղ ի Փոխումն Կուսին» ու
«Գանձ փոխման Աստուածածնին», Ս.
Ներսէս Լամբրոնացիին «Ներբողեան ի վե-
րափոխումն Աստուածածնի» եւ Կիրակոս
Վարդապետին (ԺԵ. դար) «Անձինք Փոխ-
ման... Արեւելք Գերարդին» շարականը:
Ծանօթ են նաեւ Վերափոխման տօնին
առաջին երեք օրերուն Գիշերային եւ Առա-
ւտեան ժամերգութիւններուն կանոն-շա-
րականները, որոնցմէ կը քաղեմ հետեւեալ
քառեակները իրեւ ապացոյց եւ թարգ-
ման Վերափոխման հայաշունչ մեր հա-
ւատքին դարաւոր:

Գիշերային ժամերգութեան «Օրինու-
թիւն» շարականին երկրորդ տունը կը
նկարագրէ Առաքեալներուն իրաւացի
ակնկալութիւնը, որ դիպեցաւ ալ իրենց յոյ-
սին համաձայն:

«Այսօր դնելով զսուրբ Կոյսն առ
դրանն գերեզմանին,

սպասէին եւ ակն ունէին Տեառն իսկ
ինքնին գոլոյ,

գերիվերոյ տեսեալ զԱրարիչն եկեալ
բազում իրեշտակօք:

Եւ նոցա միաձայնեալ ասէին, օրի-
նեալ ես Ամենօրհնեալդ ի կանայս»:

Իսկ նոյնին հինգերորդ տունին բառե-
րը կը բովանդակեն ամբողջ եղելութիւնը.

«Այսօր զԱզատիչն յանցանաց նախամօրն՝

զկուսութեանց Մայրն փոխադրեաց
Բանն Աստուած,

յերկնայինսն դասելով յաստուածա-
կերտ խորանսն եւ յանպատում ի կեանս:

Վասն որոյ հրձուողական ձայնիւ Քեզ
Երգէ Եկեղեցի սուրբ զնոր զօրինաբանու-
թիւն»:

Առաւոտեան ժամերգութեան «Հարց»
շարականին առաջին տունով կը խօսինք
Հայր Աստուծոյ հետ.

«Որ զնախամօրն զյանցանսն եր-
կանց եբարձ,

եւ զՈրդիդ քո Միածին մարմնով
ծնաւ.

այսօր առ ի մէնց ի վերին զօրսն փո-
խեցեր զևախաստեղծին Ծնունդն,

Զոր միշտ ունիմք Բարեխօս առ Քեզ,
Տէր Աստուած»:

Վերափոխման տօնին երկրորդ օր-
ուան «Կանոն»ին Գիշերային «Օրինու-
թեան» հինգերորդ տունին մէջ ուղղակի
Աստուածամօր յիշեցնելով՝ կ'ուզենք վե-
րահաստատել մեր անսասան դաւանան-
քը.

«Բանն անմարմին, որ ի Քէն մարմնա-
ցաւ,

եւ ի գիրկս քո բարձեալ կրեցաւ,
Մարիամ,

այսօր Եկեալ բազմութեամբ զօրօք
հրեշտակացն

Վերացոյց զՔեզ հրակերպ կառօք ի
լոյսն անստուեր»:

Վերափոխման տաղագիր, շարակա-
նանաց կամ աւելի ձիշ՝ գանձագիր հեղի-
նակներէն թուեցի Ս. Գրիգոր Նարեկացին,
որուն յաջորդ երկու հատուածները գեղեց-
կագիտական գոհարներ են մարենաբա-
նութեան մէջ.

«Ուրախացիր եւ ցնծա՛ Քեզմէ անեղ

Աստուծոյ անձառելի Յարկ,

որ Քու այդ Որդիիդ խնամածութեամբ
հրաշազարդ փառքով

լուսակերպ բարձրացար վերին երկն-
քի ծայրագոյն կատարը,

եւ Հոգիին թեթեւ թեւերով սլացար

եւ իմանալի կայանները վերացար՝
հանգչելու յաւէտ:

Ուստի, մարդկային մտքին իմացո-
ղութեան անհասանելի

եւ սրտին զգայութեան անըմբռնելի,
անտեսանելի վայելքներն

անձնապէս հոգիագրկելով՝

անեղծ փառքի Ճիխութիւնը Քեզի
սեպիականեցիր, Ս. Աստուածածին»:

«Իրագործուեցաւ, այսօր, Քու Վրադ
իմանալի փարթամ մեծութիւնը,

որ սլանալով երկնքի բարձրութիւն-
ները հասար,

ապականութեան եւ լուծման անըն-
դունակ մարմնով,

որմէ ամօթահար պատկառեցաւ
մահուան պարտիքը:

Եւ արժանաւոր բնակիչ հանդիսա-
ցար անմահներուն երկրին, Տիրոջդ Կենա-
կից,

Ով սուրբ Տիրամայր, միշտ ողորմու-
թիւն աղերսէ՝ մեզի համար,

որ կը պանդխտենք այս խոր վեհին
մէջ»:

Իր վերափոխման դաւաւանքը նաեւ
կը հռչակէ Աստուածամօր ի պատիւ շա-
րադրած ներբողին մէջ՝ խօսքն ուղելով իր
Հերոսուիիին.

«Որ սլացեալ հասեր ի բարձունս
երկնից

իբր անընդունակ ապականութեան

եւ մահու լուծման՝ մարմին,

յորմէ պատկառեաց ամօթով պար-
տիքն մահու»:

Ներսէս Ծնորհալիին գեղեցիկ եւ ժո-

ղովանագիր տաղէն կը քաղեմ այս տողերը, որոնք հաւատասաց սլաքներ են մեր մտքին ու սրտին, մասնաւրապէս երբ տարութերուինք մեր անհատական անմահութեան նկատմամբ.

«Այսօր Գարդիէլ իրեշտակապետը եկաւ բերաւ բրաբրիոն պսակը յաղթական Կոյսին:

Այսօր բոլորին Տիրոց մօտ կանչեց Բարձրեալին Տաժարն ու Բանին Բնակրանը:

Այսօր Սիածին Որդին խոնարհեցաւ անմարմին դասերով Կուսութեան Մօր:

Այսօր մաքուր մարմինը փոխադրուեցաւ զգայուն բնութիւններէն իմանալի կայանները:

Այսօր Երկնաւոր դասերը կը ցնծան ամենասրբուիի Կոյսին Երկինք Երթալուն համար:

Այսօր մենք ալ կուսական տօնիս առթիւ հնչեղօրէն կը ցնծերգենք Երրորդութեան փառքը»:

Հայ Մատենագրութեան եւ Գրականութեան ամենագեղեցիկ արտադրանքը Վերափոխման մասին կը պարտինք Ս. Ներսէս Լամբրոնացիին, որուն հեղինակած «Ի Վերափոխումն Աստուածածնի» ներբողեանը «ոչ միայն անոր համար արժէք ունի եւ դրուատիքի արժանի, որովհետեւ գեղեցիկ ոճով, բարձր գաղափարներով, ուժեղ ու բուռն զգացումներով գրուած է, այլ նաև անոր համար, որովհետեւ ուրիշ շատ մը տեղիքներու եւ գրութիւններու հետ կու գայ մեզ պարզելու, թէ Հայ Եկեղեցին ինչ կ'ուսուցանէ Աստուածածնի Վերափոխման մասին» (Հ. Համազասպ Վրդ. Պոկեան):

Անկարելի եւ անտեղի է հոս մանրամասնօրէն անդրադառնալ այս հոյակապ գրութեան ամբողջութեան վրայ, որով սրբակեաց եւ ծարտասան հեղինակը ներ-

բողել ուզեր է Մարիամը «փափագանաց սրտի սիրով եւ արձարծեալ ի սիրոյ»:

Լամբրոնացիին համար Աստուածամօր վերափոխումը այնքան բնական, տրամաբանական ու հետեւողական էր անոր պաշտօնին եւ աստիճանին, որ բռնադատուած էին

«Երկրայինքն կուսածին լուսեղէն զԱստուածամայրն ի գաւառսն իրեանց վերածել»:

Տեսլահար պերծախօսը կը նկարագրէ Երկնայիններուն պատրաստութիւններն ընդունելու համար վերափոխեալ իրենց «Աստուածընկալ Սրբուիին»: Անոնց, ինչպէս նաեւ Քրիստոսի բերնին մէջ ներշնչեալ հռետորը կը դնէ ընդունելութեան մեծարանքի խօսքեր «Երգ Երգոց»էն, որոնցմով կ'արտայայտեն իրենց անսահման ցնծութիւնը:

Լամբրոնացին Քերովբէններուն եւ Սերովբէններուն գովերգել կու տայ վերափոխեալ սուլը Կոյսը.

«Ո՞վ է սա, որ ելեալս է իրեւ զԱռաւուու,

**Գեղեցիկ որպէս զԼուսին,
Ընսիր իրեւ զԱրեգակն,
իրեւ զՀացումն կարգեալ»:**

Երիտասարդ ծարտասանը նաև Առաքեալներուն բերնով կը հռչակէ Մարիամը «Գեղեցիկ ի կանայս», որուն «միջնորդութեամբ» անոնց վրայ իջաւ Երկնառաք Սուլը Հոգին:

Իր վերափոխեալ Մայրը դիմաւորող Յիսուսին ներբողել կու տայ ամենաքննուշ բառերով.

**«Զայն Քո քաղցր է ինձ,
եւ դէմք Քո գեղեցիկ,
եւ դիր զիս իրեւ կնիք ի վերայ Սրտի
Քո...,**

**վասն զի հզօր է իրեւ զմահ սէր Քո
առ իս**

եւ ջուրք բազումք ոչ կարեն շիջուցա-
նել զնա»:

Քրիստոսի դիմաւորութեան խօսքե-
րուն եւ երկնայիններուն օրհնութիւններուն
կ'աւելցնէ Լամբրոնացի համամարդկային
փառաբանանքը՝ սկիզբէն մինչեւ այսօր, եւ
կը յանգի այս եզրակացութեան, թէ մարե-
մապատկան բոլոր նախասացութիւններն
ու գովասանքները կատարուեցան ամբող-
ջութեամբ:

Հուսկ, իր ներբողին աւարտին՝ Լամբ-
րոնացի կ'արտաքերէ Վերափոխման իր
դաւաւանքը.

«Տէր Քրիստոս վերացուցեալ զոգի
ընդ մարմնոյ Ծնողին իւրոյ,

ած ցնծութեամբ եւ ուրախութեամբ

եւ տարաւ հանգոյց ի տաժար Հօր իւ-
րոյ երկնաւորն Թագաւորին:

Անդ, ուր յաւէծ ցնծութիւն է,

եւ գուարծացելոցն՝ գեղապարու-
թիւն»:

Աստուածամօր վերափոխման խոր-
հուրդը բացատրեց եւ սորվեցուց Մխիթար
Աբբահայրը, որուն իրատարակած գիրքե-
րը աննախընթաց ընդունելութիւն գտեր
էին հայութեան մէջ եւ որոնց ջամբած
օգուտը հրչակելու կը ստիպուէին անոր
յաչաղկուտներն անգամ...: Այդ կատարեց
Հայ Հոգեւոր եւ Մտաւոր Վերածնունդին
Կերտիչը մանաւանդ իր Քրիստոնէականի
գիրքերով, որոնց հազարներու տպաքա-
նակը քիչ ժամանակի մէջ կը սպառէր:

Հայ Աստուածաբանական Դպրոցին
Հիմնարդին համաձայն՝ մեր Տէրը՝ Յիսուս
Քրիստոս դրկեց Գաբրիէլ Հրեշտակապե-
տը, որ Աստուածամօր յանձնեց բրաբիոնն
արքայութեան մէջ, ուր վերափոխուած էր:
Այն, երբ Ս. Կոյսը հոգւով եւ մարմնով եր-
կինք ընդունուած էր, Ամենասուրբ Երրոր-
դութեան Աստուածային Անձերը՝ Հայրը,
Որդին եւ Ս. Հոգին կազմեցին թագը եւ

դրին զայն Կոյս Տիրամօր գլուխը: Անով
թագադրեցին զինքն անմահութեան պսա-
կով: Նստեցուցին լուսաւոր գահին վրայ:
Հռչակուեցաւ Թագուիին երկնքին եւ երկ-
րին: Աստուծոյ քով Ան է մեր Բարեխօսը եւ
բոլոր անոնց, որոնք ուղղահաւատ են:

Մխիթար Աբբահօր մեծ հիացողներէն
եւ հետեւողներէն մին եղաւ Կարտինալ
Աղածանեան Կաթողիկոսը, որ նորաշեշտ
տեսութեամբ կը տրամաբանէ «Տիրամօր...
հոգւով եւ մարմնով երկինք վերափոխու-
մը»:

Ան վերոյիշեալ Հովուական Թուղթին
մէջ կը վարդապետէ այսպէս.

«Զէ՞ որ Յիսուսի մարմինը, Յարութիւն
եւ Կեանք,

սերած՝ Ս. Տիրամօր ամենամաքուր
Սրտին ակէն, կերպով մը Մարիամու մար-
մինն էր:

Ապա ի՞նչպէս Յիսուս, ամենակարող
Աստուած եւ գորովալից Որդի Մարիամու,

թոյլ պիտի տար, որ իր Սօր կուսա-
կան մարմինը կեր դառնար ցեցերու եւ որ-
դերու:

Ոչ, այդ անկարելի էր...: Աստուածա-
մօր երկինք վերափոխումը

ստիպողական հարկ մըն էր Յիսուսի
սիրոյն առ իր Մայրը,

հարկ մըն էր Անոր պատոյն եւ լման
յաղթանակին

մեղքի հետեւանքներու եւ սատանայի
վրայ»:

Հոս, ինծի թոյլ պիտի տամ մէջբերե-
լու հատուած մը այն քարոզէն, զոր խօսե-
ցայ Լոս Անձելըսի Հայ Կաթողիկէ «Թագու-
ի Մարտիրոսաց» Եկեղեցիին մէջ, 12
Օգոստոս 1990ին.

«... Քրիստոնէութեան սկզբնաշրջա-
նէն արդէն հաւատացեալները կ'ընդունէ-
ին,

թէ Տիրամայրը երկինք վերափոխուեր

Է հոգիով եւ մարմնով:

Եկեղեցին ... Վերափոխումի հրամանակարգ վարդապետութեան փաստը

Կ'առնէ Սարիամի «Չնորհքներով լեցուն» ըլլալէն:

Դրական եւ ուղիղ պարզ պատճառաբանութիւնը հետեւեալն է:

Քանի Սարիամ շնորհազարդ, շնորհալիր, շնորհալից անձնաւորութիւնն էր, մնաց ազատ մեղքն ու մեղքին հետեւաբքն,

որն է մահը եւ մահով՝ մարմնին փոտութիւնը գերեզմանին մէջ:

Սարիամ Աստուածածին է, Աստուածամայր, Քրիստոսի Սայրը, որով կրնանք ըսել,

թէ Յիսուսի մարմինը, որ յարութիւն եւ համբարձում առաւ,

կերպով մը Սարիամի մարմինն էր, քանի անկէ ծնած եւ սնած էր:

Նաեւ Սարիամի Անարատ Յղութիւնը,

Յիսուսի որդիական սէրն ու մեծարանքը հարազատ Մօր հանդէաւ,

ինչպէս նաեւ Սարիամի փրկչակից ըլլալը

կատարեալ եւ ամբողջական կերպով արժանի դարձուցին

ոչ միայն անոր հոգիին փառաւորումին,

այլ նաեւ անոր մարմնին յաւիտենական պամճացումին

ու յաղթանակին մեղքին եւ անոր հետեւանքներուն վրայ»:

Այսօր, հայերուս հաւատքին ներկայացուցիչ թարգմանը թող հանդիսանայ Ասողիկ Աբեղայ Արիստակէսեան, որ իր Փարիզ 1986-ին տպուած «Աստուածամայր» թերթողագրին մէջ շատ քնքուշ բանաստեղծութիւնն ունի «Վերափոխումն Աստուածածնի» վերտառութեամբ:

- Հոս, մանկական բարձրութեան համընթաց՝ կը բուրէ աւանդածին հետեւողութեամբ շարժառիթ մը Կուսամօր Վերափոխումնան խորհուրդին, որ աստուածաբանական ըլլալէ աւելի, է որդիական եւ տպաւրական: Յամենայն դէպս, կ'արժէ երեք քառեակներուն ծանօթանալ՝ շնորհաւորելով երիտասարդ բանաստեղծը հոգեւորագիր.

«Զէր կարող ապրել Որդին առանց Մօր, Առանց մայրական սիրոյ քնքանքի, Երբ երկրից գնաց խոցուած ու մոլոր, Երբ դեռ հոգու մէջ ցաւն էր տանջանքի:

Զէր կարող ապրել Որդին առանց Մօր, Առանց մայրական կաթոգին խօսքի, Թէպէտ եւ մէծ էր սէրը հայրական, Բայց այլ է գութը մայրական սրտի:

Ուստի կարեվէր Մօրն իր յոգնատանջ, Յարութիւն տալով դէպ երկինք տարաւ՝ Վերափոխումով մաքրութեամբ լոյսի, Որպէս պահապան հրեշտակ երկնի»:

Ասողիկի թերթուածին կը կցեմ իինզ քառեակներ այն քսան տուն ունեցող բանաստեղծութենէն, զոր Մ. Հայունի Վերափոխումնան տօնին օրը՝ 15 - 18 Օգոստոս 1992ին գրած է Արիզոնայի կիզիչ կլիմային տակ....:

«Յիսուս, անհամբեր Գորով.
Երկինք պակաս կար, ինք խոր մ՝
Հօրմէն խնդրեց հրաշք վերփոխում,
Որ Մօր Սէրն երգէ՝ անպատում....:

Երկրէն դէպ երկինք նուէ՛ր,
Հոգին, Մարմինն անստուե՛ր,
Սարիամ վերամբարձ հրեշտակէ՛ն՝
Մտաւ դարպասն իր զաւկաշէն:

Այսօր Երկինքը խայտաց.
Անբիծ, սուրբ Շառըն Կենաց,
Սընդուս Քերովքն հողեղէն,
Թըռաւ Աղաւնին մեր բոյնէն....:

Բանին Մարմնարան կոյս-փայլ,
Կեանքին Տաղաւար շառայլ,
Լոյսին Աշտարակ ոսկեղէն,
Հացին Տապանակ երկնաշէն:

Մարմնին, Հոգին գեղէն,
Չուլալ, անարատ զմայլքէն՝
Հայրը, Սուրբ Հոգին ըսին
Իրան մայրատենչ Որդիին»:

ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՎԵՐՅՈՒՇ

Հոս հարկ կա՞յ մատնանշելու, որ վերոգրեալ յառաջբերումներուն առատութիւնը սպառիչ եւ ամբողջական չէ: Կ'ուզեն ըսել, թէ տակաւին կրնայի երկարել հայրախոսական ու մատենագրական վկայութիւններուն անքակտելի շղթան, որ կը զօդէ մեր հաւատքը մեր նախնիքներուն հաւատքին հետ: Դարերու այս հոգեմտաւոր շղթայակապումին շնորհիւ կը ներարկուինք հնահաս աւիշով կենսատու եւ անցեալի թողօնը ժառանգելով՝ կ'ապրինք անոնց պէս, որպէս զի մեր կարգին ալ նոյն մարեմահաւատ ժառանգութիւնը կտակենք մեր յաջորդներուն:

- Ստուգիւ, Աստուածամայրը այն անձնաւորութիւնն է, որ այնքան երկար անցեալը կրնայ կապել ներկային եւ երէկը՝ այսօրուան: Ուստի, Կուսամայրն է կամուրջը ապագային՝ վաղուան:

Մշտագոյ է Մարիամի ներկայութիւնը: Ան քալած է մեզի հետ ժամանակի հոլովոյթին մէջէն: Լուսաւորչաքարող քրիստոսադաւաւանութեան առաջին օրէն

մինչեւ այս րոպէն՝ հայու սրտին, հոգիին, մտքին, տաղանդին եւ դաստակին ամէն դրական արդիւնագործութիւն կը հռչակէ Տիրամայրը իբրեւ Պաշտպանը մեր հողերուն, Պահակը մեր արտերուն, Մայրը մեր սրտերուն եւ Կեցուցիչը մեր ինքնութեան:

Ուստի, այսօր Աստուածածնին յանձնենք մեր անձերը, հոգերը, սփիւքն ու հայրենիքը, որ իբր հայ եւ քրիստոնեայ կարենանք ապրիլ ներկան եւ կերտել ապագան:

Այն, այսօր շատ աւելի քան երէկ եւ գուցէ քան վաղը՝ հայերս պէտք ունինք արագահաս, ամենահաս եւ մշտահաս Հրաշամօր հզօր միջնորդութեան եւ ազդու միջամտութեան, եթէ կ'ուզենք ձեռք ձգել մեր իրաւունքները:

Ուրեմն, ներկայի եւ ապագայի այս հայակերտ ու հայրենաշէն հեռանկարով՝ մենք իբրեւ անհատներ ու հաւաքականութիւն՝ մեր ամէնօրեայ կեանքին մէջ ընդունինք եւ յարգենք Մարիամը, զոր մեր հայու Աստուածաբանութեան մէջ կը դաւանինք ու կը հռչակենք Անարատ Յղացեալ, Աստուածածին, Աստուածամայր, Մշտնշենաւոր Կոյս, Վերափոխեալ:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

- Հոս թոյլ տրուի ինծի յառաջբերելու «Աստուածածինը՝ Մայր Հայաստանի» գրքիս «Աստուածամօր Սրտին նուիրենք Հայութեան Սիրտը՝ Հայաստանը» քսանվեցերորդ գլխուն վերջաբանը, որով աւարտեցի 10 Մարտ 1991ին խօսած եւ անկէ մէկ շաբաթ ետք հրատարակած քարոզս.

«Նոյնպէս համոզուինք եւ համոզուինք բոլորը,

թէ աղօթքին ոյժին չի դիմանար ոչ մէկ ոյժ:

Աղօթողմերում արդիւնաւէտութեան չի հաւասարիր ոչ մէկ արդիւնք:

Քոյրերս, Եղբայրներս հայկազուն, Մարիամ՝ Թագուհին Խաղաղութեան,

որ իրենց արդար եւ հայրենանպաստ պայքարին մէջ

անցեալի ու ներկայի ընթացքին օգնած է զօրավարներուն, հերոսներուն եւ քաղաքագէտներուն,

թող նաեւ դառնայ կրուանը մեր՝

աղօթող հայերուս կամ հայ աղօթողներուս շահելիք եւ պահպանելիք ազատութեան:

Պէտք է ընդունինք Աստուածամայրը մեր կեանքն ներս՝

այս կենաց-մահու ազատամարտին մէջ:

Մեր հայրենիքին վերադարձնելու ենք Տիրամայրը, զոր մեր սուրբերը, հայրապետները, մատենագիրներն ու քանաստեղծները գովերգեցին եւ յարգեցին այնքան գեղեցիկ տաղերով, ներբողներով, գրութիւններով ու քերթուածներով:

- Գովասանքի շղթան անքակտելի է...:

Աստուածածինը հրչակենք «Մայր Հայաստանի»:

Հարազատներս, ընդունիլ կը նշանակէ հաւատալ:

Հաւատալ է յուսալ, վստահիլ:

Վստահութիւն ոչ թէ մարդուն, որքան ալ գերիզօր եւ միահեծան ըլլայ,

որմէ, սակայն, կրնանք յուսախարուիլ

եւ արդէն այսօր մեծ հիասթափութեան մէջ մխրճուած ենք....:

Այլ՝ աննկուն վստահութիւն միայն հանդէպ անոր,

որ անզուգական Մայրն է Պատմութեան Տիրոջ,

Աստուածամօր, որ ի վերջոյ մեզ չի կրնար յուսախաք եւ հիասթափ ձգել....:

- Մարիամ, Կուսամայր Հայաստանի, Քեզի կը վստահինք

ներկան եւ ապագան մեր բազմավէր հայրենիքին,

որուն զաւակները՝ մեծ ու պօտիկ, առաջնորդ եւ հպատակ, ղեկավար ու պաշտօնեայ,

այո՛, բոլորը անխտիր, հայատրով սրտով

կը դիմեն մայրական Սրտիդ՝ կրկնելով Ս. Ներսէս Շնորհալիին հետ.

«Ի Քեզ վերիամբառնանք զձայն պահատանաց,

Աստուածածին եւ միշտ Կոյս Մարիամ»:

Որովհետեւ գիտենք մեր Յովիաննէս Սարկաւագ Իմաստասէրին (1045/50 - 1129) համոզումով,

թէ «Քեզի համար դիւրին եւ հնարաւոր է լուծումն

այսքան անլուծանելի կապանքներուն:

... Աղօթէ՛, Սրբուիի, Եղիր մեզի՝
պատժառ փրկութեան եւ ազատութեան. Ամէն»:

Լա Գրասսենթա, 2 Մայիս 1992

ՅԻՍՈՒՄ՝ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՏԻՊԱՐԸ ԶՄԱՐԵԱՆ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆԻ

Արիի. Յովհաննես Եպս. Թէյրուգեան
Պատրիարքական
Օգնական Եպիսկոպոս

Զմնառեան Արծիւեան հիմնադիր ու յաջորդող սրբակեաց հայրերը իրենց միաբանութեան հոգին ներշնչեցին, ապրեցան ու զայն փոխանցեցին մեզի, կրօնաւորական Տիպար ունենալով նոյնինքն Քրիստոս եւ իր Ս. Աւետարանը (Կանոնագիրք Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան, յօդ. 3):

Յիսուս Նազարեթի մէջ ընտանեկան ու հասարակական կեանքի օրինակ մը թողուց բոլոր անոնց, զորս ընտրեց ու կոչեց, որպէսզի յատուկ առաքելութեամբ մը հետեւին իրեն: Նազարեթի ընտանեկան ու հասարակական կեանքին վսեմութիւնը կ'ապրի ու քաղցրութիւնը կը ծաշակէ ան, որ կը հետեւի Քրիստոսի ու կ'անցընէ իր օրերը՝ համեմուած եղբայրսիրութեամբ ու ամրապնդուած հասարակութեամբ (Կան. Զմռ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 23), հակառակ բազմատեսակ դժուարութիւններուն, խոչընդուներուն եւ բազմաթիւ հակառակորդներու թշնամական կեցուածքներուն:

Յիսուս, լոկ երեսուն երեք տարի ապրեցաւ աշխարհի երեսին, ապա համայն մարդկութիւնը յանձնեց ընտրեալ բայց ոչ կատարեալ անձերու, խնամքին ու հոգատարութեան: Յիսուս զանոնք ընտրեց ու կոչեց, որպէսզի անոնք իրենց մարդկային կարողութիւններով ու վստահացած աստուածային շնորհքին, Սրբութեան Հոգին շարունակեն հրահրել երկրի վրայ եւ մարդոց սրտերուն մէջ: Զանոնք ընտրեց, կան-

չեց ու օժտեց աստուածային զօրութեամբ՝ վերածնելու համար շնորհքին ու վերանորոգելու մարդկութեան կեանքը, պաշտպանելու ու պահելու սուլբերու սերունդը հակառակ աշխարհիկ հոսանքներուն: Ուրեմն, առաքեալները, նման իրենց Երկնաւոր Վարդապետին, կանչուած են թիավարելու աշխարհի հոսանքին հակառակ. «Դուք աշխարհէն չեք, քանի որ ես ձեզ ընտրեցի եւ զատեցի աշխարհէն...» (Մատթ. 15, 19):

Միաբան Քահանան կատարելութեան սահմանուած առաքեալ մըն է, օժտուած մասնայատուկ շնորհքով, որով ան կ'ընտրէ ծանապարհը Հաւատքի եւ Սրբութեան, որքան ալ անոնք խորթ ու անիմաստ նկատուին աշխարհի կողմէ: Ան սրբութեան կը ձգտի ու կը կրկնէ Ս. Պողոսի խօսքը. «Ո՞չ, եղբայրներ, չեմ կարծեր թէ հասած եմ նպատակիս, այլ կ'ըսեմ միայն հետեւեալը. մոռնալով մինչեւ հիմա կտրուած ծամբան, պրկուած ամբողջ էութեամբս՝ կը վազեմ շիտակ դէպի առաջ, դէպի նպատակս, ի խնդիր վարձատրութեան, որուն Աստուած մեզ կը կանչէ եւ զոր պիտի ընդունինք Յիսուս Քրիստոսով» (Փիլ. 3, 13-14): Ան կը կրկնէ. «Ամէն բան կարող եմ անով՝ որ զիս զօրացուց» (Փիլ. 4, 13) եւ կը շարունակէ իր ձգտումը իր եւ ժողովուրդին բարելաւման համար, հակառակ իր խեղճութիւններուն ու երեմնի տկարութիւններուն:

Միաբան Քահանան, նախքան ուխտեր կնքելը, նուիրեալ հոգի մըն է, որ Քրիստոսի դպրոցին մէջ սորված է անջատուիլ ամէն բանէ, Աստուծոյ Փրկչագործութեան Սիրոյ Ծրագիրը իրագործելու համար: Ուխտերը լոկ արտաքին արտայայտութիւններն են այս ներքին անջատումի ապրումին, որով քահանան կ'որոշէ ընթանալ Քրիստոսի քայլերով, «առաքելական ներքին տրամադրելիութեամբ» (Կան. Զմօ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 3 եւ 7), կաթողիկէ հաւատքը քարոզելու հայ ազգի հաւատացեալին (Կան. Զմօ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 4, ա) եւ «Քահանայական ծառայութիւնը կատարելու ի սպաս Պատրիարքութեան եւ առաքելութիւններուն...» (Կան. Զմօ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 4, բ):

Յիսուս օրինակ է միաբաններուս, այս ներքին անջատումի ապրումին եւ «առաքելական ներքին տրամադրելիութեան»: Ան, Նազարէի մէջ օրերը անցուց աղօթքով, լռութեամբ ու ամփոփումով, անոնցմով գօրացած՝ Ան յանձն առաւ ապրիլ կրօնաւորական կեանքի ազատ կերպով ընտրուած երեք հիմնական առաքինութիւններ. աղքատութիւն, ողջախութիւն ու հնազանդութիւն (Կան. Զմօ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 3, ա-բ-գ): Արդարեւ, Ղուկաս Աւետարանիչը Քրիստոսի կեանքին առաջին երեսուն տարիները կ'ամփոփէ երեք բառերով. «Ծնողքին հնազանդ էր» (Ղուկ. 2, 51), այսինքն անոնց տրամադրուած էր իր ընտանեկան եւ ընկերային յարաբերութիւններուն ընթացքին: Զմնառեան Միաբանն ալ նոյնպէս, չունի նախընտրութիւն. ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ հոգիները կը կարօտին իր գործօն ներկայութեան ու նուիրումին: Ան պատրաստ է անմիջապէս ընդառաջելու առաքելութիւններու կարիքներուն:

Միաբանը, Քրիստոսի նման, այս առաքինութիւններուն երկնային բոյրը պիտի տարածէ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ անծայրածիր դաշտին վրայ: Ապրելով Քրիստոսը, ան կը դառնայ Անոր դեսպանը, իր կարողութեամբ ու զօրութեամբ: Ան կարող կը դառնայ իշխելու կեանքի դժուար պարագաներուն վրայ ու զանոնք վարելու մարդուն բարիքին համար: Եթի մարդկային դատողութեան համաձայն անելի մը առջեւ գտնուի, միաբանը կը դիմէ Քրիստոսի, Անոր կը պարզէ կացութեան ախտածանաչունը ու կ'առաջարկէ իր դատած յարմար լուծումը: Ան վստահ է, թէ լաւագոյն արդինքին պիտի հասնի Անոր շնորհիւ, որ զինք կը գօրացնէ: Այն ատեն անելը՝ կարելի պիտի դառնայ:

Յիսուս տիպարն է Միաբան Քահանային, իր քահանայագործումի ընթացքին: Ինչպէս որ Ան անջատումի հոգիով մարդացաւ, հնազանդելով Աստուծոյ մարդասիրութեան Փրկչական Ծրագրին, ու «փոխանակ ուրախութեան, որ առաջարկուած էր, յանձն առաւ կրել խաչը, արհամարհեց անոր նուաստացումը եւ նստաւ Աստուծոյ աջ կողմը» (Եթր. 12, 2), Միաբան Քահանան ընտրուած Աստուծոյ կողմէ, ան անջատուելու է ամէն բանէ ու հետեւելու Քրիստոսի օրինակին, դարձնելով կեանքը կենդանի պատասխան մը, որով Աստուած պիտի փառաւորուի հոգիներուն սրբութեամբ ու փրկութեամբ:

Այս է նպատակը միաբանական կեանքին. Պատրիարքութիւնը, Միաբանութիւնը եւ Առաքելութիւնները, որոնց համար պիտի ծառայեն Միաբան Քահանաները (Կան. Զմօ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 4), միանալու Զմնառու Տիրամօր, երկնային իրեշտակներուն ու սուրբերուն, փառաբանելու համար Ս. Երրորդութիւնը: Միաբանը Զմնառեան Միաբանութեան

կ'անդամագրուի՝ ապահովելու համար ի՞ր եւ հոգիներուն փրկութիւնը, սրբացնելու առօրեայ գործերը եւ Քրիստոսի չարչարանքերուն արժանիքները օգտագործելով ծառայելու Աստուծոյ եւ հոգիներուն:

Յիսուս Բարի Հովիւն է հոգիներուն: Ան չունէր ժամացոյց եւ ոչ ալ ժամանակացուցակ: Ան այցեսոմս չէր գործածեր: 24/24-ի վրայ տրամադրուած էր Աստուծոյ ծառայութեան, հոգիներուն ապրումներուն մօտ ըլլալով: Ան չունէր հանգիստ, չունէր քար մը, գլուխը համզեցնելու անոր վրայ: Ան կ'ընդառաջէր հոգիներու ծարաւին, կը փնտռէր մեղաւորները, կը գուրգուրար մանուկներուն վրայ ու կը պաշտպանէր տկարները: Ան ամէնուրեք կը հանդիպէր անոնց, լեռ, ծովեզերք, դաշտ, տաճար: Իր մտահոգութիւնն էր, թէ ինչպէս Կեանքը պիտի պարգեւէր անոնց: Ան միսիթարեց սգաւորները, քաջալերեց յուսալքուածները, օգնութեան հասաւ կարօտեալներուն, կշտացուց անօթիները, բուժեց հիւանդները, ողջացուց մեռելները: Յիսուս առանցքն էր, որուն շուրջ կը դառնար ժողովուրդը. «Հոծ բազմութիւններ, եկած Գալիլիայէն, Դեկապոլսէն, Երուսաղէմէն, Անդրյորդանանի կողմերէն՝ կը հետեւէին Յիսուսի» (Մատթ. 4, 25): Ան ոչ ոքէ միսիթարութիւն սպասեց, այլ՝ ընդհակառակը, ինքը սփոփեց վշտացեալ Երուսաղէմացի կիները, ինչպէս նաեւ ուրիշ տրտմնեալներ: Արծիւեան Միաբանը ըլլալու է բարի հայր ու հովիւն, նման իր երկնային Վարդապետին:

Փրկիչը միշտ վեր մնաց տնտեսական հարցերէն. «Գնա՛ ծով, նետէ՛ կարթ, բռնէ առաջին ձուկը որ խածնէ, բաց բերանը ուր պիտի գտնես մէկ սատեր. ան եւ վճարէ անոնց՝ իմ եւ քու տեղդ» (Մատթ. 17, 27): Ան շարունակ տրամադրուած էր բոլորին անխտիր, զոհելով ինքզինք ու իր հանգիստը:

Յիսուս քաջատեղեակ էր առաքեալ-

ներուն հոգեւոր ու նիւթական կարիքներուն, ինչպէս նաեւ Ան կը հոգար անոնց պարկեշտ ու պատշաճ կեանքը: Անոր շուրջ հաւաքուելով, առաքեալները «պատմեցին իրեն ինչ որ ըրեր ու սորվեցուցեր էին» (Մարկ. 6, 30): Ան բաժնեց անոնց ուրախութիւնն ու արդար հպարտանքը. գթաց անոնց ու խնդրեց իրենցմէ. «Եկէք առանձին, ամայի տեղ մը եւ հանգիստ ըրէք» (Մարկ. 6, 31): Հասարակական կեանք կ'ապրէր ու կը բաժնէր բոլորին ուրախութիւններն ու նեղութիւնները: Արծիւեան Միաբանը եւս Զմնառու Տիրամօր Վանքին մէջ, Միաբանութեան կեղրոնք, կը գտնէ բաբախիւն սիրտը, զինք ջերմացնող ու ոգեւորող (Կան. Զմռ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 21-22): Ան, Զմնառու Տիրամօր շուրջ կը հաւաքուի իր Միաբան եղբայրներով, իրենց հետ հասարակաց կեանք մը ապրելու համար (Կան. Զմռ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 23): Ան Քրիստոսի հետեւողութեամբ «ժողովուրդը արձակելէ ետք, լեռ բարձրացաւ առանձին, աղօթելու» (Մատթ. 14, 23), կը ջանայ հասարակութեան հետ աղօթքի կեանք մը ապրիլ (Կան. Զմռ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 25-28), գիտակից ըլլալով թէ կը խնդրուի իրմէ աստուածային իմաստութիւնը եւ Քրիստոսի Հոգին փոխանցել հոգիներուն եւ ոչ թէ հակառակ՝ աշխարհի հոգին ներմուծել վանական ու նուիրումի կեանքին մէջ:

Հասարակաց կեանքին մէջ, աշխարհիկ հրապոյրներուն դէն, Արծիւեան Միաբանը կը գտնէ զինք պաշտպանող պարիսապ մը: Ան, փոխադարձ սրտաբացութեամբ եւ հաղորդակցութեամբ մը իր Միաբան եղբայրներուն հետ կը փոխանակէ անոնց դրական ու մխտական, ուրախալի ու ցաւալի փորձառութիւնները: Անոնք զիրար կը խրատեն, կը քաջալերեն, կը խրախուսեն: Անոնք եղբայրաբար կ'օժանդա-

կեն իրարու, մէկը միւսին ծրագիրներու յաջողութեան ու յառաջդիմութեան համար: Անոնք միւսին կ'աղօթեն իրարու եւ ննջեցեալ միաբաններուն համար (Կան. Զմ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 33-41): Եթէ մէկը կամ միւսը սայրաքի, բոլորը կը փութան ներողամտութեամբ օգնելու, վերցնելու եւ ոգեւորելու զինք ու զայն պատժելու պարագային՝ Զմնառեան Միաբանները, գիտեն պատիժը բարեգթութեամբ մեղմացնել (Կան. Զմ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 190 եւ 195):

Եթէ «Մեծաւորները նկատելու են իրենց իշխանութիւնը իբր ծառայութիւն Միաբանութեան հանդէպ» (Կան. Զմ. Պատ. Միաբանութեան, Յօդ. 10), միաբանները նոյնպէս, իրենց Վարդապետին օրինակին հետեւելով, հոգիներու ծառայութիւնը կը նկատեն իրենց քահանայութեան առաքելութիւնը. «Մարդու Որդին չէ եկած ծառայութիւն ընդունելու, այլ՝ ծառայելու եւ իր կեանքը իբր փրկանք տալու բազմութեան համար» (Մարկ. 10, 44):

Ամոլ մը, ամուսնութեամբ միացած՝ մէկը միւսը կը սրբացնէ, երկուքը միասնաբար իրենց կենցաղով կը սրբացնեն զաւակները ու սրբութեան բոյրը կը սփռեն իրենց շուրջը: Ինչպէս որ բարի օրինակ մը աւելի խօսում է քան երկարաբան ձառերը, նոյնպէս կարգ մը լսելի խօսքեր կամ տեսանելի գործեր, հաւատքով ապրուած ու արտայայտուած, տուներէն ներս, կ'օժանդակեն քրիստոնէացնելու ընտանեկան հասարակութիւնը ու կը վարակեն իրենց շրջապատը: Նոյնպէս, Արծիւեան Միաբաններս, թողելով հայր ու մայր, եղբայր ու քոյր, անդամակցած ենք Արծիւեան Զմնառեան Պատրիարքական Միաբանութեան, սրբանալու ու սրբացնելու մէկս միւսը եւ բոլորիս սրբութեամբ ու կենցաղի հարազատութեամբ դառնալու լոյս, մէկը միւ-

սին, ու վաճական Զմնառեան Արծիւեան կեանքին, իոն սրբանալով՝ հաղորդակցութեամբ Ս. Հաղորդութեան մէջ գտնուող Փրկչին հոգիին ու կեանքին, ինչպէս նաեւ սերտ որդիական խանդաղատանքով մեր երկնային Մօր՝ Սարիամի հետ:

Զմնառեան Արծիւեան 259 տարեկան Միաբանութիւնը, այսօր ալ առաքելութիւն մը ունի մատուցանելիք Հայ Ազգին, Մայր Հայրենիքին ու Սփիլոքի զաւակներուն: Նոր Աւետարանացուն մը, որ կը ծլի միաբաններուս սրտին մէջ, կերտելով մեր մէջ Արծիւեան նախահայրերուն հարազատ հոգին, որպէսզի անվերապահ զոհաբերումով մը արտացոլայ Հայ Եկեղեցւոյ խորանին վրայ:

ԻԱ. դարու մարտահրաւերները կը ստիպեն մեզ, բոլոր միաբաններս, վերականգնելու մեր վէրքերէն եւ համախմբելու մեր ոյժերը Զմնառու Տիրամօր նայուածքին ներքեւ, միասին դիմագրաւելու համար ներկայ աշխարհի սպառնալիքները, նիւթական ու հոգեկան, կրկին վերականգնելու արծիւեան առաքելական հոգին, միութեամբ ու համագործակցութեամբ ամրապնդելու ներքին ձակատը միաբանական ու զայն ոգեւորելու եղբայրական զօրակցութեամբ, համոզուած ըլլալով, թէ Միաբանութիւնը անցեալին փայլած է սրբութեան ու գրչի իմաստուն տիտաններով ու այսօր եւս կը կարօտի նման սրբակենցաղ եւ գիտուն վարդապետներու: Ան, մատուցանելու համար իր ծառայութիւնը Հայկազեան զաւակներուն, այսօր կը կարօտի առատաձեռն Աստուածահրութեամբ ու Եղբայրսիրութեամբ լի սրտերու, պողպատեայ հայկական կամքերու ու անկեղծ նախանձախնդրութեան, Աստուծոյ Փառքին, Զմնառու Աստուածածնայ սիրոյն, Հայ Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ Ազգին պարզաւածման ի սպաս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳՈԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ «ՍԱՀՄԱՆ ՔԱԶԱՑ ԶԷՄՔ ԻՒՐԵԱՆՑ»

Հայր Բարսեղ Վրդ. Պահտասարեան
Ներքին Մատակարար Զմմառու Մայրավանքի

Որքան այժմէական կը ինչէ Խորենացիի «Հայոց Պատմութեան» խորքէն եկած այս տողերը:

Մայիսը հայերուս համար ամենանուիրական ամիսներէն է, քանզի հայ ժողովուրդը Մայիս ամսուն մէջ մղած է ամենաձակատագրական մարտերը «վասն հայրենեաց ու հաւատի» սկսած Աւարայրէն մինչեւ Սարդարապատ եւ Շուշիի ազատագրումը, որոնք մեծ դեր եւ նշանակութիւն ունեցած են հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

451 Վարդանանց ձակատամարտով համայն քրիստոնեայ աշխարհը ականատես եղաւ քրիստոնէութեան համար հզօր կրուանի մը գոյութեանը՝ յանձինս Հայատանի, սոյն ձակատամարտով քրիստոնէութիւնը նուիրագործուեցաւ հայոց լեռնաշխարհին մէջ եւ շաղկապող օղակը հանդիսացաւ 5-րդ դարու եւ 21-րդ դարու հայ ստեղծագործ մարդու միջեւ:

Եթէ Վարդանանցով հայ ժողովուրդը արժանացաւ գոյատեւելու իրաւունքին ապա Սարդարապատով հիմն դրուեցաւ արդի հայ պետականութեան:

1915ի եղերական օրերէն ետքը, թուրքերը մտածեցին թէ հայութեան բնաջնջումը իրականացած է, սակայն Յարութեան գօրութիւնը մէկ անգամ եւս վերայայտնուեցաւ ու վերստին տրոփեց հա-

յուն սիրտը այս անգամ 1918ին Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլսէի ձակատամարտով:

Մայիս 22 - 25ին թուրքերը արդէն հասած էին մէկ կողմէ Ղարաքիլսէ, միւս կողմէ Բաշ-Ապարան եւ Սարդարապատ, թրքական բանակի առաջխաղացումը այդ օրերուն ստիպեց որ հայերը ձիգերու գերագոյն լարումով ձակատին վասնզի կենաց մահու կոիւ էր մղուածը:

Միւս կողմէ Սիլիկեանի գլխաւորած Երեւանեան զօրացոկատը՝ Սարդարապատի մէջ Դանիէլ Պէկ Փիրումեանի հրամանատարութեամբ եւ Բաշ-Ապարանի մէջ Դրոյի հրամանատարութեամբ կռուելով, արգիլեցին թրքական բանակի մուտքը Երեւան: Զօրքին միացած էր ժողովուրդի բոլոր խաւերը անխտիր հայերու այս անսպասելի դիմադրութենէն յանկարծակիի եկած, մեծ թիւով զոհեր տալէն ետք, թրքական բանակը սկսաւ նահանջել: Հերոսական այս ազատապայքարով արձանագրուեցաւ Հայաստանի կարեւոր հատուածի մը ազատագրումը, եւ իր լրումին հասաւ Մայիս 28ի անկախութեան հոչակումով:

Սէմի վերջին նիստը տեղի ունեցաւ 1918 Մայիս 26ին, ուր մենշեւիկներու առաջարկով լուծարուեցաւ Անդրկովկասի ժողովրդավարական դաշնային հանրապետութիւնը: Նոյն երեկոյեան հոչակուե-

ցաւ Վրաստանի անկախ հանրապետութիւնը:

Այս իրադարձութիւններու լոյսին տակ յաջորդ օրը, Մայիս 27ին Կովկասի մահմետականներու ազգային խորհուրդը հոչակեց Ատրպէյձանի անկախութիւնը:

1918 Մայիս 27ի երեկոյեան հայոց ազգային խորհուրդը եւս իր հանդիպումը ունեցաւ իրավիճակը քննելու համար: Թեւ անսպասելի չէր Անդրկովկասեան հանրապետութեան անկումը, այնու ամենայնիւ, դիւրին չէր որոշել հետեւիլ վրաց մենշեւկներու օրինակին եւ Հայաստանն անկախ յայտարարել, թէ՞ թուրքերու դէմ պաշտպանելու համար յոյսը դնել Մոսկուայի Պոլշեւիկեան իշխանութեան վրայ:

Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը երկար քննարկումէ յետոյ որոշեց ընդունիլ Հայաստանի անկախութիւնը եւ յանձնարարեց ազգային խորհուրդին՝ Երեւան տեղափոխուիլ եւ Հայաստանի կառավարութեան պարտականութիւնները ստանձնել:

Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի, Թիֆլիսի կեդրոնական կոմիտէի եւ ազգային խորհուրդի ու Սէյմի դաշնակցական անդամներու միացեալ նիստին, որոշուեցաւ յանձնարարել ազգային խորհուրդին հոչակել Հայաստանի անկախութիւնը եւ վարչապետ նշանակել Յովիաննէս Քաջազնունին եւ ազգային խորհուրդը կատարեց պաշտօնական յայտարարութիւնը: Անկախութեան հոչակագրի հեղինակներն էին Աւետիս Ահարոնեանը, Ալեքսանտր Խատիսեանը, Յովիաննէս Քաջազնունին եւ Նիկոլ Աղբալեանը:

Այսպիսով իրականութիւն դարձաւ ազատ եւ անկախ Հայաստանը, առանց թիգ մը հող անգամ զիջելու, թրքական կա-

ռավարութիւնը համաձայնած էր ընդունիլ Հայաստանի գոյութիւնը:

Հայաստանի հանրապետութեան հոչակումով դարաւոր ընդմիջումէ ետք վերականգնուեցաւ հայոց անկախ պետականութիւնը:

Թուրքերու զիջած սահմանափակ տարածքին մէջ ստեղծուեցաւ Հայաստանի հանրապետութիւնը: Երեւանը, որ այն ժամանակ գաւառական քաղաք էր միայն դարձաւ մայրաքաղաք իր վարչական, տնտեսական, կրթական, քաղաքական եւ մշակութային կառոյցներով, կովկասահայութեան համար միշտ Թիֆլիս եղած էր կեդրոն, այստեղ հաստատուած էին հայ մտաւորականութիւնն ու ղեկավարութիւնը, ազգային խորհուրդն ու քաղաքական կուսակցութիւններու մեծ մասը:

Երկար կեանք չունեցող սոյն հանրապետութեան ընթացքին բացայատուեցաւ հայուն ազատատենչ հոգին, զորս 70 տարիներ ետք վերստին պոռթկաց այս անգամ Ղարաբաղի մէջ:

Արցախ աշխարհի սիրտը համարուող, պատմական Շուշիու բերդի վերամիաւրումը արցախեան ինչպէս նաեւ հայկական աշխարհին տեղի ունեցաւ Մայիս 8-ին:

Եթէ Սարդարապատով հայ ժողովուրդը արժանացաւ գոյատեւելու իրաւունքին, ապա Շուշիով նուածեց արժանապատութիւնը մուտք գործելու համամարդկային հասարակութեան մէջ, որպէս լի իրաւ եւ արժանապատիւ ժողովուրդ:

Շուշին ոչ միայն Արցախ կը նշանակէ, այլ՝ Կարս, Վան, Արտահան:

Շուշիի գրաւման գործողութիւնը նախատեսուած էր Ապրիլ 24ին, սակայն թուր-

քերը շատ վայնասուն բարձրացուցած էին, ուստի գերօ ժամը, որ որոշուած էր Ապրիլ 24ին յետաձգուեցաւ Մայիս 8ին:

Շուշին գրաւելով ոչ միայն քաղաքը գրաւեցին, այլ՝ մեծ քանակութեամբ զինամթերք եւ սննդամթերք մօտ մէկ տարուայ պաշար: Այդքան պաշար ունեցող քաղաքը ինչպէս ինկաւ: Այս առեղծուածը տակաւին շատերուն համար անհասկնալի է, նոյնիսկ իրենց ազերիներուն: Վասնզի Շուշուայ բերդի դիրքը անառիկ էր, Ստեփանակերտէն վեր բարձրանալը անհնար կը թուէր ազերիներուն, հնարաւոր էր աւելին իրենց վար իջեցնելը բայց եւ այնպէս հակառակը պատահեցաւ: Արդարեւ, Շուշիի թիկունքին կանգնած էին հայոց հերոսացած վաշտերը, արծի գումարտակներ, որոնց աչքակրակ բոցին դէմ օր մը խոնարհեցաւ Շուշուայի անառիկ պարիսպները, ոտքերուն տակ կոխսկռտելով թշնամին, որուն պատճառով հայոց հոգիներուն մէջ ծփացին յոյսի շողերը:

Շուշիի ազատագրումը Բեկումնային էր Արցախի ազատամարտի պատմութեան մէջ, ինը տեղի ունեցաւ անցումը պարտուղական տրամադրութիւններէն յաղթական տրամադրութիւններուն, հատուկենտ ջոկատային կռիւներէն դէպի կանոնագրուած բանակային պատերազմի, որուն իիմքը դրուեցաւ հայոց ազգային բանակին:

Այսօր Արցախը անկախացաւ եւ միացաւ Հայաստանին. վաղը միւս նահանգները պիտի սկսին անկախանալու, քանզի Աստրապէջանի բանակին դէմ անհաւասար կռուի մտած արցախահայութեան միակ մոլիչ ուժը իր հողին կառչած մնալու եւ իր հայրենիքը պաշտպանելու վճռականու-

թիւնն է:

Որեւէ ժողովուրդը ազգ դառնալու համար իր հողին վրայ պիտի արմատաւորուի:

Մենք սկիւռքահայերս որքան որ ալ կազմակերպուած ըլլանք որքան որ ալ նեցուկ կանգնինք հայկական հարցի պայքարին գործընթացին մէջ, չենք կրնար երկար գոյատեւել:

Հայ ժողովուրդի հայրենիքի ազատագրութեան եւ անկախ պետականութեան վերականգնման համար մղած դարաւոր պայքարը, պատմութեան մէջ մտած է հայկական հարցը, հայ դատ եւ պահանջատիրութիւն անուններով:

Հայկական հարցի լուծման համար մղուող պայքարը առաջին հերթին պայքար է՝ կորսնցուցած հայրենիքը ազատագրելու, անկախ պետականութիւնը վերականգնելու եւ հայ ժողովուրդի գոյատեւումը ապահովելու համար:

Կորսնցուցած հայրենիքի իլրաքանչիւր բաժինի ազատագրման համար մղուած պայքարը հայկական հարցի բաղկացուցիչ մասը կը կազմէ:

Հայաստանի անկախ պետականութեան ամրակայումը, հայրենիքի ժողովուրդի վերելքը եւ բարօրութիւնը հայկական հարցի լուծման ձանապարհին թափուած ջանքերու գրաւականն ու նախապայմանն են: Իսկ Արցախեան ազատագրական շարժումը հայկական հարցի լուծման պայքարի առանցքն է ու յետագայ յաջողութիւններու բանալին: Հայաստանի պետականութեան ամրակայումը եւ Արցախի հարցի ազգանպաստ լուծումը պէտք է դառնայ հայկական հարցի վերջնական լուծման հաստատուն իիմքերը եւ մեկնա-

կէտը, այսինքն մեր գերագոյն նպատակի Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի իրազործման: Ահա էութիւնը հայոց պահանջատիրութեան:

Ստեղծուած կացութեան մէջ սփիւռքի դերը միայն տնտեսական ներդրումներու մէջ չէ, այլ նաև քաղաքական: Հայաստանի հանրապետութիւնն ունի իր դիւանագիտական կառոյցը, համաշխարհային կապերը, ձանչցուած է քանի մը տասնեակ պետութիւններու կողմէ, իսկ Արցախի անկախութիւնը ձանչցուած չէ: Արցախի դատը պիտի պաշտպանեն թէ՛ Հայաստանի կառավարութիւնը եւ թէ Սփիւռքի կազմա-

կերպութիւնները: Արցախի դերը այսօր հայ դատի լուծման պայքարի կիզակէտն է: Արցախի ազատութեան մէջն է Հայաստանի անկախութեան գոյատեման գրաւականը: Սփիւռքահայ ուժերը եւ ճանաւանդ հայ դատի յանձնախումբերը կը զգան այդ կարեւորութիւնը ու կը շարունակեն այս պայքարը, միայն պէտք է պատրաստ ըլլալ դիմագրաւելու ամէն խոչընդոտ, դիմակայելու եւ օգտագործելու ներկայացող ամէն մէկ քաղաքական պատեհ առիթ:

Պէտք է շարունակել պայքարը եւ միշտ ապագայի հեռանկարով առաջնորդուիլ:

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայր Սովուս Վրդ. Տոնանեան

1988-ի ահարկու երկրաշարժին եւ Սովետական Միութեան փլուզումին պատճառաւ Հայաստանի մութ ու խաւար տարիները քիչ մը անցած էին 1997-ի Հոկտեմբերին:

Հինգ տարուայ խոնարի վարդապետս, իբրեւ անդրանիկ առաքելութիւն, պատիւ եւ փառք համարեցի, երբ առաջին անգամ ուղարկուեցայ Հայաստան, Հայ Կաթողիկէ համայնքին ծառայելու համար:

Նորաբաց թեմը սակաւաթիւ քահանաներ ունի, տակաւին թեմական կղեր չկայ, քիչ թիւով Զմանաւեան եւ Մխիթարեան Միաբաններ կան:

Հայ Կաթողիկէ նորաբաց առաջնորդարանը կը գտնուի Շիրակ մարզի Կիւմրի քաղաքին մէջ: Կիւմրիի շուրջ կան Հայ Կաթողիկէ բազմաթիւ գիւղեր, որոնց բնակչութերը մեծ մասամբ Ալաշկերտէն եւ Մուշէն եկած էին, 1800-ի կէսերուն, Ռուսական պատերազմէն ետք: Անոնք իրենց Կաթողիկէ դաւանանքը ամուր պահած են: Կան փոքր գիւղեր, որոնց բնակիչները խառն են, հայ առաքելական եւ հայ կաթողիկէ եւ ունին երկու եկեղեցիներ եւ երկու գերեզմանատուուներ: Մինչեւ 1920 ունեցած են քահանաներ ու վարդապետներ, իրաքանչիւրը ըստ իր յարանուանութեան:

Սկզբնական շրջանին, առաքելութիւնս Տաշիր քաղաքն սկսայ, որպէս օգնական լուսահոգի Հայր Գէորգ Շ.Վ. Պալ-

եանին՝ Մխիթարեան Ուխտէն, որ 1996-ին Տաշիր եկած էր որպէս ժողովրդապետ: Իրմէ առաջ Անարատ Յոյութեան Հայ Քոյրերն ալ հին փոքրիկ կեղրոն մը բացած էին եւ իրենք գնած էին այսօրուայ եկեղեցին, օժանդակութեամբ Ամերիկայի Հայ Կաթառաջնորդ Հայր Ներսէս Սեթեանին:

Տաշիրը եւ շրջակայ գիւղերը հեռուց ի վեր ձանչցուած են որպէս Կաթողիկէ հայերու կեղրոն: Մեծաւան գիւղը որ Տաշիրէն տասը քիլոմետր հեռու է միայն, ԺԱ. դարուն կառուցուած եկեղեցի մը ունի, որ դժբախտաբար այսօր ողբալի վիճակի մէջ է եւ վերանորոգուելու կարիքն ունի:

1997-ին, առաջին պատարագներ եւ բազմաթիւ մկրտութիւններ կատարեցի այս շրջանին մէջ, որ կ'ընդգրկէ նաև Սարչապետ, Լեռնահովիտ եւ Կաթնաղբիւր գիւղերը: Հայր Գէորգի եւ Հայ Քոյրերու հետ այս գիւղերը կը շրջէինք քարոզելու եւ մկրտելու համար: Յիշատակի արժանի է յատկապէս Լուսահոգի Հայր Սահակ Վրդ. Քէշիշեանը՝ Յիսուսեան Ուխտէն, որ տասնեակ տարիներ մեծ նուիրումով եւ անձնուրացութեամբ ամէն ամառ Հայաստան կու գար եւ կը քարոզէր Աւետարանը, Ս. Պատարագ կը մատուցանէր եւ Ս. Խորհրդները կը մատակարարէր եւ միեւնոյն ատեն Երեւանի Պետական Մատենադարանին մէջ իր մասնագիտական աշխատասիրութիւններով կը զբաղէր:

Հոն ծառայութեանս ընթացքին, նկատեցի, թէ այն տեղի ժողովուրդը մեծ կարօտը ունէր Եկեղեցական արարողութիւններու եւ հոգեւոր կեանքի, պէտք ունեին Ս. Գիրքերու, աղօթագիրքերու եւ վարդարաններու: Մենք կը ջանայինք ըստ կարելիութեան հայթայթել այդ կարիքները:

Դժբախտաբար, այդ տարիներուն, Հայաստանի մեծ հարցը՝ աղքատութիւնն էր եւ գաղթականութիւնը: Տաշիրը, Երկրի ծայրամաս ըլլալով, ժողովուրդը օդէ օր կը լքէր ու կը նեկնէր դէպի Ռուսաստան կամ Երեւան, աշխատանք փնտռելու եւ բարելաւ կեանք մը ապահովելու համար: Միայն քիչերն էին, որոնք կը բաւարարուէին անասնաբուծութեամբ եւ հողագործութեամբ:

Այսպէս, ժամանակ մը, Տաշիր մնալէ ետք, Գիմրի վերադարձայ, Առաջնորդարան, հերթաբար այցելելով շրջակայ Կաթողիկէ գիւղերը, Պատարագ մատուցանելու եւ Սույր Խորհուրդները մատակարարելու. ինչպէս նաեւ Թաղումները եւ Ս.

Ծննդեան եւ Զատկուայ շրջանին՝ Տնօրինէք զատարելու: Այդ գիւղերն են. Արեւիկ, Փանիկ, Լանջիկ եւ Ազատան, իսկ աւելի ուշ Զիթեանքով եւ Արփենի: Յետագային երբ ուրիշ վարդապետ եւ քահանայ ունեցանք, բաժնուեցանք այս գիւղերը եւ ինծի վերապահուեցան Լանջիկը, Զիթեանքով եւ Ազատանը:

2002-ի աւարտին, Տաշիրի Հոգեւոր

Հովհիւ վաղաժամ մահուան պատճառով, Եկեղեցին թափուր մնացած էր եւ ինծի վիճակուեցաւ ամէն Կիրակի Տաշիր Երթալ՝ Պատարագ մատուցանելու, իսկ վերոյիշեալ գիւղերու պատարագները փոխադրուեցան Շաբաթ օր, որպէս Կիրակնամուտ:

Այլ կարեւոր գործունէութիւն մը կայ նաեւ փոքրերու եւ Երիտասարդներու քրիստոնէական դաստիարակութեան վերաբերեալ, որ իհմնուած է քրիստոնէական դասընթացքներու վրայ, մեր դպրոցներու եւ Եկեղեցիներուն մէջ: Հայ քոյրերը, շաբթուան ընթացքին կ'այցելեն Կաթողիկէ գիւղեր, քրիստոնէական դասաւանդելու

իամար, իսկ ամրան «Տիրամայր Հայաստանի» ճամբարը, Ծաղկաձոր, մեծապէս կը նպաստէ երեխաներուն քրիստոնէական դաստիարակութեան:

Այս վերջին տարիներուն, Հայ Կաթ. Առաջնորդարանի կողմէ պատրաստուեցան քրիստոնէականի ուսուցիչներ, որոնք շատ օգտակար կը դառնան մեզի, այս ուղղութեամբ, մանաւանդ իրենց մշտական ներկայութեամբ գիլերուն մէջ: Մեծ տօներու ընթացքին, մեր ուսուցիչները, Եկեղեցին կամ դպրոցի սրահին մէջ, կը ներկայացնեն Աւետարանէն քաղուած թատրոններ եւ հանդէսներ յիշեալ տօներուն վերաբերեալ:

Եկեղեցւոյ երգչախումբի եւ փոքր սպասաւորներու պատրաստութիւնը շատ

կը խանդավառէ փոքրիկները, որոնք սիրով կու գան սորվելու շարականներ ու աղօթքներ ու մասնակցելու մեր արարողութիւններուն:

Փոքրիկ Հայաստանին մէջ, այսօր, կը վխտան աղանդաւորներու այլազան խումբեր: Յոյժ կարեւոր է, որ մենք ու Քոյր Եկեղեցիները միասին համագործակցինք, դիմագրաւելու համար այս ահազանգը:

Երամի՛ ամէն գիլ եւ ամէն քաղաք ունենայ իր վարդապետը կամ քահանան, բայց ցաւօք, Հայաստանի մէջ, այսօր, կը պակսին հոգեւորականները, եւ կոչումները հազուագիւտ են: Հարկ է աղօթել, որպէսզի Աստուած կոչումներ յարուցանէ Հայաստանէն ի շինութիւն Եկեղեցւոյ եւ Ազգին:

Նոյի Էջը Արարատէն, Այվազովսկի 1885 թ. Զմմառու թանգարան

ՔԵՍԱՊ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԸ

Հայր Գարեգին Վրդ. Քեօշքերեան
Ժողովրդապետ Ս. Միքայէլ Եկեղեցւոյ
(Քեսապ - Սուրբիա)

Հայկական Քեսապ շրջանը կը գտնուի Սուրբիոյ հիւսիս-արեւմտեան ծայրագոյն անկիւնը: Դրախտավայր Քեսապ խոր ձորերով, խորտուքորտ բլուրներով, բարձրաբերձ լեռներով ու ծառախիտ անտառներով խռնուած շրջան մըն է: Հինուց, Հայը միշտ սիրած է բարձր դիրքերը, քանզի ան՝ քարի զաւակ, սարերու արծիւ եղած է Հայաստանի անմերձենալի բար-

ձունքներուն վրայ: Ահա այսպիսի լեռներուն վրայ է, որ կ'ապրի քեսապցին: Հոն այդ լեռներուն վրայ, Աստուած փոխան հողի՝ քար, փոխան դաշտի՝ լեռ, եւ փոխան դաշտային թուլամորթ կեանքի՝ լեռնային քաջառողջ կեանք պարգեւած է: Քեսապցիք Աստուծոյ կը պարտին իրենց գոյութիւնը, պատմութիւնն ու հաւատքը: Քեսապցիք՝ Մեծն Տիգրանի շառաւիղները,

Երկու հազար տարիներէ ի վեր կ'ապրին այս չնաշխարհիկ շրջանին մէջ, կառչած մնալով իրենց պապենական սուրբ հողին ու պատմութեան, բարբառին եւ աւանդութիւններուն, նոյն ժամանակ հաստատ մնալով հնադարեան քրիստոսակերտ հաւատքին:

ՔԵՍԱՊԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵ ՀԱՄԱՅՆՔԸ

Քեսապի մէջ գոյութիւն ունին երեք յարանուանութիւններ, Հայ Կաթողիկէ, Առաքելական եւ Աւետարանական:

Քեսապի Հայ Կաթողիկէ առաջին Եկեղեցին կը կառուցուի Անտոնեան Միաբանութեան հայրերուն կողմէ 1861 թուականին ու կը նուիրուի Անարատ Յղութեան Աստուածամօր, ու յետագային կը վերածուի սրահի: 1904էն սկսեալ Քեսապ կը հաստատուին Ֆրանչիսքեան Միաբանութեան պատկանող խումբ մը նուիրեալ հայրեր, որոնք կը կառուցեն Պաղճաղազի Աստուածամօր Եկեղեցին, իսկ 1925 թուականին Քեսապի մէջ կը կառուցեն շքեղակերտ Ս. Միքայէլ Եկեղեցին, վաճճն ու վարժարանը: Լատին հայրերը Քեսապի մէջ կը ծառայեն մինչեւ 1946 թ. ու երբ կը հեռանան Քեսապէն ու Պաղճաղազէն, կը յանձնեն իրենց Եկեղեցիներն ու դպրոցները Հայ Կաթողիկէ համայնքին: Այժմ Քեսապի Հայ Կաթողիկէ համայնքը ունի Քեսապի Ս. Միքայէլ Եկեղեցին, Պաղճաղազի Վերափոխման Եկեղեցին եւ Գարատուրանի Ս. Աստուածածին՝ Քեսապի բարբառով «Կեղեցի» կոչուած ուխտատեղին: Իսկ Ս. Միքայէլ Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ կը գործեն՝ Բարեյուսոյ վարժարանը, ժողովրդապետական յանձնախումբ մը, Հ.Կ.Ս. Պատամեկան Միութիւնը եւ Տիկնանց Միութիւնը:

ՔԵՍԱՊԻ Ս. ՄԻՔԱՅԷԼ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Արծուաբոյն Կասիոս լերան ստորոտը գտնուող եւ Քեսապ գիւղին մէջ բարձունքին վրայ կառուցուած շքեղակերտ Ս. Միքայէլ Եկեղեցին կը ծառայէ Քեսապի Հայ Կաթողիկէ Համայնքը այժմ կը հաշուէ 87 ընտանիք, իսկ Լաթաքիոյ մէջ աւելի քան 49 ընտանիք:

Իր կառուցման թուականէն 83 տարի վերջ Ս. Միքայէլ Եկեղեցիին եւ Երկար սպասումէ ետք, վերջապէս, այս տարի իրականացաւ նորոգութեան ծրագիրը առատաձեռն բարերարութեամբը հաւատացեալներու: Հուսկ, այս տարուայ Ապրիլ ամսոյն, նորոգութեան ծրագիրը սկսաւ. Եկեղեցւոյ ներքին պատերէն վերցուեցաւ ծեփը եւ ի յայտ Եկան հրաշագեղ քարեր, որոնք Եկեղեցին աւելի խորհրդաւոր եւ աւելի շքեղ դարձուցին: Գրեթէ մէկ ամսուայ մէջ, հնարաւոր դարձաւ եւ իր աւարտին հասաւ նորոգութեան ծրագիրին առաջին համգրուանը: Արդարեւ, Մայիս ամսուայ վերջին օրը, Աստուածամօր նուիրուած շերմեռանդութենէն ետք, որ տեղի կ'ունենար նախկին Եկեղեցւոյ մէջ - այժմ սրահ - մէծ էր անակնկալը խուռներամ հաւատացեալներուն, երբ թափօրով ու շարականներով ուղղուեցան դէպի նորոգուած Եկեղեցին եւ բոլորը հիացած՝ փառք կու տային Աստուծոյ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէին Տիրամօր: Անգամ մը եւս Փա՛ռք Աստուծոյ, Պատի՛ւ Աստուածամօր եւ վարձքը կատա՛ր բոլոր բարերարներուն, նիւթական թէ բարոյական նեցուկ կանգնող հաւատացեալներուն եւ յատուկ կերպով ժողովրդապետական յանձնախումբին: Արդ, կ'ակնկալուի մօտահաս առիթով Եկեղեցւոյ պաշտօնական բացումը կատարել:

ՔԵՍԱՊԻ ՀԱՅ ԿԱՇՈՂԻԿԵ ԲԱՐԵՅՈՒՄԸ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Հայ Դպրոցը երկրորդ տունն է հայ մանուկին ու հայ աշակերտին: Հայը՝ ուր ալ գտնուած է, ունեցած է իր հայկական դպրոցը: Այսպէս, Քեսապի հայ կաթողիկէ առաջին յիշուած դպրոցը կառուցուած է Անտոնեան հայրերու կողմէ 1861 թուն: Միև կողմէ, Քեսապի մէջ հաստատուած լատին հայրերը իրենք ալ կը բանան շարք մը դպրոցներ՝ Քեսապի, Պաղճաղազի, Գարատուրանի եւ Չընըրձաքի մէջ: Քեսապի դպրոցին աղջկանց բաժինը կը յանձնուի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերուն խնամքին, ան կը գործէ մինչեւ 1946, դէպի Մայր Հայաստան ներգաղթին ժամանակ: Նոյնը կը պատահի միև դպրոցներուն, որոնք կը դատարկուին ներգաղթին ժամանակ: Այժմ միայն կը մնայ ու կը գործէ Քեսապի մէջ Հայ Կաթողիկէ Բարեյուսոյ վարժարանը իր մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի գոյգ բաժիններով: Ան 1997ին կը նորոգուի եւ կը բարեզարդուի Գալուստ Կիլպենկեան հաստատութեան նպաստով եւ կ'ունենայ նոր հարկ մը ու արդիական սարքաւորում: Վարժարանս, իր տեսչական եւ ուսուցչական կազմերով, կը շարունակէ ջամբել իրեն վստահուած կրթական-բարոյական եւ ազգային-հոգեւոր դաստիարակութիւնը:

Այս բոլորին կողքին, դպրոցական տարեշրջանին ընթացքին, վարժարանս կը կազմակերպէ, բազմապիսի ձեռնարկներ, ինս արժէ յիշել Կաղանդ Պապայի հանդէսը, որուն ընթացքին եւ ծնողներուն ներկայութեամբ, աշակերտները կը ներկայացնեն Ս. Ծնունդի եւ Կաղանդի առնչուող յայտագիրներ: Իսկ ամավերջի հանդէսը եւ վկայականաց բաշխումը տեղի կ'ունենան ուսուցչակազմի յատուկ կազ-

մակերպութեամբ եւ բոլոր աշակերտներուն մասնակցութեամբ եւ ելոյթով:

Զրահուած ուսուցչական ու դաստիարակչական բարձր մակարդակով, մարդկային, ազգային եւ հոգեւոր մաքուր տեսլականով, սփիւքեան հայ վարժարանը, կ'առաջնորդէ մեր այսօրուան հայ մանուկներուն քայլերը եւ վաղուան պատանիներուն քաջարի ոստումները, դէպի կեանքի ամենաապահով ափերը յաջողութեան, կերտելով մեր զաւակներուն մէջ իրենց մանկութենէն սկսեալ կատարեալ Մարդը, ազգասէր եւ հայրենասէր Հայը եւ հատացեալ քրիստոնեան:

ՀԱՅ ԿԱՇՈՂԻԿԵ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Քեսապի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, իին օրերէն ունեցած է իր շուրջ Կիրակօրեայ պատանեկան շարժում, Ան այդ շարժումը կոչուած է «Կիրակնօրեայ»: Ան կանոնաւրապէս գործած է 1983էն ի վեր, շնորհիւ խումբ մը նուիրեալ երիտասարդներու: 1993ին երբ յիշուեցաւ այդ շարժման 10ամեակը, ան կոչուեցաւ այդ օրէն ի վեր «Հ.Կ.Մ.» այսինքն՝ Հայ Կաթողիկէ Միութիւն: 1995ին Հ.Կ.Մ.ի պատանեկան միջ-մասնաձիւղային 3-րդ համագումարէն ետք, ան ունեցաւ նաեւ իր պաշտօնական կանոնագիրը:

Հ.Կ.Մ. պատանեկանի նպատակն է պատանիներուն ապահովել քրիստոնէական եւ հայկական դաստիարակութիւն, զանոնք միշտ մօտեցնելով եկեղեցւոյ եւ տոգորելով անոնց սրտերը հայկականութեամբ ու հայասիրութեամբ:

Հ.Կ.Մ.ը ունի իր հոգեւոր վարիչ վարդապետը եւ պատանեկան խորհուրդ մը որպէս պատասխանատուներ: Հ.Կ.Մ.ը ու-

նի դաստիարակչականէն զատ զանազան գործունէութիւններ՝ ընկերային, մարզական եւ գեղարուեստական մարզերէն ներս:

ՔԵՍԱՊԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵ ՏԻԿԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Քեսապի Հայ Կաթողիկէ Տիկնանց Միութիւնը որպէս օրինաւոր եւ պաշտօնական կերպով գործող միութիւն, կազմուած է 1996 թուին, սակայն այդ թուականէն

առաջ միշտ գոյութիւն ունեցած են խումբ մը կամաւոր ու ժրաշան տիկիններ եւ անձնուէր օրիորդներ, որոնք նուիրուածութեամբ կ'ապահովեն եկեղեցւոյ բարեզարդումը ու բարեկարգումը: Սոյն միութիւնը ունի իր վարչակազմը, անդամուիինները եւ իր հոգեւոր վարիչը: Նպատակն է ապահովել եկեղեցւոյ բարեզարդումը, կազմակերպել մշակութային եւ այլեւայլ ձեռնարկներ, ինչպէս նաեւ վառ պահել մեր ժողովուրդին մէջ հայկական աւանդութիւնները բազմատեսակ միջոցառումներուն ընդմէջէն:

«ՖԱՐԻՄԱՅԻ ՏԻՐԱՄԱՅՐ»

ՀԱՅ ԿԱՐՈՂԻԿԵ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԶԱՀԼԵ, ԼԻԲԱՆԱՆ

Տէր Ալիշան Քհն. Աբարդեան
Ժողովրդապետ «Ֆաթիմայի Տիրամայր»
Եկեղեցին (Զահլ - Լիբանան)

Զահլէ Լիբանանի երրորդ մեծագոյն քաղաքն է: Կը նկատուի Միջին Արեւելքի քրիստոնեայ ամենամեծ վայրը, որ կ'ընդգրկէ բոլոր համայնքներէն, մանաւանդ յոյն կաթողիկէ բազմաթիւ Եկեղեցիներ եւ Եկեղեցական հաստատութիւններ:

1915ի 8եղասպանութենէն ազատած հայեր եկան եւ հաստատուեցան Զահլէ, Ռայաք եւ Ժալալա գիւղերը, ուր տեղացիները սիրով ընդունեցան ապաստանածները:

Յստակ չենք գիտեր, թէ ո՞ր թուականին հայ կաթողիկէ աղօթատեղի կամ Եկեղեցի մը իհմնուեցաւ: Սակայն Եկեղեցւոյ «Մատեան Սկրտելոց»ի տոմարին համաձայն՝ առաջին մկրտութիւնը կատարուած է 1 Յունուար 1921ին, ձեռամբ Գրիգոր Շ. Վ. Աշրգեանի:

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութիւնը, 1946 - 1947 տարեշրջանին, Հառու Ալզարահնէ թաղամասին մէջ կը իհմնէ աղջիկներու դպրեվանքը եւ անոր կողքին՝ դպրոց մը: Ուստի, այդ թուականէն սկսեալ, պատարագները կը մատուցուէին վանքին վերի յարկը գտնուող մատուրին մէջ, հաւատացեալներու մասնակցութեամբ: Այդ շրջանին՝ ժողովրդապետը Անդրէաս Վրդ. Պետողլեանն էր, որ ըստ վկաներու, վանքէն հեռու վարձուած տունի մը մէջ կը բնակէր:

1953ին, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին հովուապետ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Կարտինալ Աղաճանեանի ձեռնարկումով, Հայ

Քոյրերու վանքին կից, շինուեցան ներկայ Եկեղեցին ու քահանայատունը: Աւագ խորանին վրայ գետեղուեցաւ «Ֆաթիմայի Տիրամայր» իւղանկարը:

«Մատեան Սկրտելոց»ին մէջ (27 Սեպտեմբեր 1953, էջ 79, թիւ 234), Անդրէաս Վրդ. Պետողլեան կը նշէ. «Մկրտեցաւ եւ դրոշմեցաւ ի նմին աւուր ի նորաշէն Եկեղեցւոց»:

Մինչեւ օրս Զահլէի Եկեղեցին ծառայած են մօտաւորապէս 20-է աւելի ժողովրդապետներ, ինչակէ՝ Գրիգոր Շ. Վ. Աշրգեան, Պողոս Վրդ. Փապուծեան, Յովհաննէս Վրդ. Խալխովեան, Անդրէաս Վրդ. Խրլաքեան, Գրիգոր Վրդ. Մանուշեան, Մեսրոպ Վրդ. Թերզեան, Սարգիս Վրդ. Ուգունեան, Յովսէփ Վրդ. Պասմածեան, Գեորգ Վրդ. Թայրոյեան, Յովսէփ Վրդ. Տըպս, Յովհաննէս Վրդ. Օրջանեան եւ այլ վարդապետներ:

Նշելու ենք, թէ մինչեւ 2002 թուականը, գրեթէ վերջին 25 տարիներու ընթացքին, Եկեղեցին մնաց առանց մնայուն ժողովրդապետի: Ուստի, Այնձարի հովիւը կիրակնօրեայ պատարագները կ'ապահովէր: Իսկ 2002ին՝ բոլորովին մնաց անհովիւ, Եկեղեցին դռները փակ, միայն տօնական օրերուն պատարագներ կը մատուցուէին:

2004ի Օգոստոսին՝ Ամենապատիւ եւ Գերջ. Տէր Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Հոգեւոր Տէրը նշանակեց զիս Զահլէի Եկեղեցին ժողովրդապետ: Երբ առաջին անգամ այդ-

տեղ ժամանեցի, տեսայ սրբավայր մը, եկեղեցի մը, որ Աստուծոյ տունին անվայել էր՝ լքուած, փոշեծածկ եւ սարդոստայնացած։ Ուստի, Աստուծոյ կամքով եւ Տիրամօր բարեխօսութեամբ մտադրեցի վերանորոգել այս սրբատեղին։

Ե թ կ ու տարի ետք, Ամենապատիւ Հոգեւոր Տիրոջ օրինութեամբ եւ ա զ ա կ ց ու թեամբ, ինչպէս նաև ծուխիս հաւատացեալ ժողովուրդին բարերարութեամբ, 12 Յունիս 2006ին սկսանք իրագործել մեր նպատակը եւ լծուեցանք աշխատանքի։ Յուլիս 12ի ծանօթ պատերազմի պատճառով՝ գործերը ձգձգուեցան եւ տեւեցին հինգ երկար ամիսներ։

26 Նոյեմբեր 2006-ին, Ամենապատիւ Գերեզանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս Ժմ. Կաթողիկոս Պատրիարքի հովանաւորութեամբ եւ Արիհապատիւ Տէր Յովիաննէս Եպս. Թէյրուղեանի հանդիսադրութեամբ, կատարեցինք վերանորոգ եկեղեցին բացումը եւ նորակառոյց աւագ խորանին օծումը, որուն սեղանին

մէջ զետեղեցինք երանելի ի գ ն ա տ ի ո ս Մալոյեանի մասունքները։ Բոլորս ուրախ եւ գոհ էինք։ Փա՛ռք Աստուծոյ եւ պատիւ Աստուածամօր։

Այժմ, ժողովրդապետութիւնս ունի մօտաւորապէս 55 ընտանիքներ, որոնց մեծամասնութիւնը արաբախոս է։

Ամէն Կիրակի եւ բոլոր տօնական օրերուն՝ կը կատարենք մեր հայածէս սուրբ պատարագներն ու ջերմեռանդութիւնները։ Ամէն տարի, Մայիս 13ին, կը տօնենք «Ֆաթիմայի Տիրամայր» եկեղեցիին անուանակոչութիւնը։ Չորս երաժիշտներէ բաղկացած մեր երգչախումբը կը իրացնէ մարեմեան երգահանդէս մը։ Պատարագի աւարտին՝ Ֆաթիմայի Տիրամօր արձանով կը կատարենք թափօր մեր քաղաքաշրջանին մէջ։

Յունիս ամսուայ ընթացքին՝ ձայնաւոր Ս. Պատարագով կը յիշատակենք տօնը երանելի իգնատիոս Մալոյեանի, որուն կիսախորան մը նուիրուեցաւ 11 Յունիս 2007ին։

ԶՄՄԱՌԵԱՆ ԴԷՄՔԵՐ ԳԵՐ. ՀԱՅՐ ԳԱԲՐԻԵԼ ՎՐԴ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

†Հայր Յովհաննես Վրդ. Օրջանեան

Դպրեվանքի Հոգեւոր Հայր

(Զմմառ - Լիբանան)

Զմմառու Կաթողիկոսական Միաբանութեան պատմութեան արդի շրջանին ապրած, ամէնէն գործումնեայ եւ փայլուն անդամներէն է Գաբրիէլ վարդապետ:

Վանքին մեծաւորին խնդրանքին անսալով, 1911ին իր մասին կը գրէր. «Ծնունդս եւ ծննդավայրս ի Բերիա (Հալէպ), 1874 Մարտ 19, դպրոցական շրջանս՝ 10 տարի, ի նորընծայարանի սրբոյն Միքայէլի, միաբանութեանս Զմմառու, քահանայական ձեռնադրութիւնս Արհիապատի Պօղոս Թերզեան եպիսկոպոսէ Ատանոյ, յամի 1896 Յուլիս 12, սկզբն 1899 ի վանս, նորընծայարանի հոգաբարձութիւն վարելով: Անտի գնացի ի Բերիա (Հալէպ), ուր ժողովրդապետական հոգոց հետ դպրոցոյ տնօրէութիւն մեծ մարդկանց վարժարանի: Առաջին տարուն գործակալութեան, ապա տարի աղքատախնամի պաշտօն, յետոյ դարձեալ, Անարատ Յղութեան վարժարանի տնօրէնութիւնը վարեցի եւ այս միջոցին, վանաց կալուածոց տեսչութիւն կատարեցի, յետոյ անցեալ տարուայ վերջը, եկայ ի Գահիրէ, եպիսկոպոսի փոխանորդի տիտղոսով, սակայն, թեմական Արհիապատի Պետրոս Գոյունեան իրաժարմանք, բովանդակ Եգիպտոսի «Պատրիարքական փոխանորդ» անուանուեցայ ի Գահիրէ, 1912:

Եւ յիրաւի, Գասպարեան Բարսեղ պատանին, 1886ի Հոկտեմբեր 15ին, պի-

տի գար Զմմառ՝ դպրեվանքին աշակերտելու:

Տասը տարիներու ուսումնէ եւ պատրաստութենէ ետք, կատարուած վանքին մէջ, երկու դասընկերներու հետ պիտի ձեռնադրուէր քահանայ Քրիստոսի՝ Պայծառակերպութեան տօնին օրը, 1896, Յուլիս 12ին, Ատանա քաղաքին եպիսկոպոս, Պօղոս Թերզեանէն:

Եղբայր Բարսեղ, այս երջանիկ առիթին, փոխելով իր անունը, պիտի փափաքէր կոչուիլ տէր Գաբրիէլ:

Ձեռնադրութեան երկու ընկերներէն մին պիտի ըլլար Մալոյեան նահատակ արքեպիսկոպոս Իգնատիոս, որ պիտի հոչակուէր երանելի, իսկ միւսը՝ Տէր Աստուրեան վրդ. Միքայէլը, որը դարձեալ իր աչքերը պիտի փակէր նահատակութեամբ, Ատիաման քաղաքին մէջ, Թուրքիա:

Տէր Աղամեան վրդ. Պետրոս, անդամ՝ Գասպարեան վարդապետին պէս, Զմմառու կաթողիկոսական ուխտին, իր իրատարակած «Դամասկոս քաղաքի Հայ կաթողիկէ համայնքը» գիրքին մէջ, 1964, կը գրէր այսպէս:

«Գասպարեան Գաբրիէլ վարդապետ սերած էր ընտանիք մը, որ ժէ. դարուն կը գտնուէր արդէն Հալէպ: Իր նախահայրերը եկած են Մերտին քաղաքէն: Բարեկեցիկ ընտանիքէ ըլլալով հանդերձ, ապրեցաւ եւ գործեց բարիքներուն մասնակից ընելու

նաեւ ուրիշները:

Մինչեւ 12 տարեկան
հասակը, իր ուսումը կը
կատարէ Հալէպի մէջ:

Զննառու մէջ,
ուր դրկուած էր,
մեծ յաջողու-
թեամբ կ'աւար-
տէ իր երկրոր-
դական բաժ-
նի ուսումը:

Կ ե ն -
սունակու-
թեամբ լե-
ցուն ըլլա-
լով, «վան-
քին մէջ
վարժապետ-
ներս զիս կը
նստեցնէին,
չ ա ր ա ձ ի ձ ի
ժպիտով մը շատ
խելօք աշակերտ-
ներու քով»:

Քահանայական
ձեռնադրութիւնը ստա-
նալէ ետք, կը մնայ Զննառ,
ուր 1896էն 1899, կը վարէ նորըն-
ծայարանի հոգաբարձութեան պաշտօնը:

Գահիրէի մէջ, Պատրիարքական փո-
խանորդի պաշտօնը կատարելէ ետք,
1913ին կը վերադառնայ Հալէպ, ուր կը
կարգուէր ժողովրդապետ:

1915 - 1920 արհաւիրքի այդ մեծ օրե-
րուն, կ'ըլլայ նախախնամութեան մարդը եւ
բազմահազար մարդոց կեանքը փրկող մը:

Ինքն իսկ, բազմաթիւ տարիներ ետք,
ինքիրեն կը հարցմէր, թէ ինչպէս կրցած էր
այդ, եւ յաջողած էր:

Նազլեան Յովհաննէս ար-
քեպիսկոպոս, փոխանոր-
դը՝ Գրիգոր Պետրոս ժե.

Աղաձանեան կաթո-
ղիկոս-պատրիար-
քին, իր «Յուշե-
ուը» գրած ժա-
մանակ կ'ըսէր.

«Գերյարգելի
Գ ա բ ր ի է լ
Գ ա ս պ ա ր -
եանը իր
հայրենա-
կիցներուն ի
սպաս՝ իր
ա մ բ ո դ ջ
խանդն ու
կորովը գոր-
ծածեց, բա-
րեգութ ընտա-
նիքներուն մօտ
որդեգրել տալու
համար մանուկ-
ներ, մանաւանդ
մանկամարդուիիներ,
զերծ պահելու համար
զանոնք մարդակերպ գայլե-
րու կողմէ իրենց սպառնացող
վտանգէն:

Ան՝ 1916ին յաջողեցաւ նոյնիսկ հա-
մոզելու բանակի հայթայթից թիվֆիկ պէյը,
գթութեան նուազ դիւրամատոյց մարդ մը,
բանակին համար, բուրդէ կամ բամպակէ
հագուստի եւ գուլպայի գործարաններ բա-
նալու, օգտագործելու համար կար նետել
գիտցող կիներուն աշխատութիւնը: Զի-
նուորական իշխանութիւնները շատ շա-
հաւոր գտնելով այս առաջարկը մեծ շէն-
քեր գործատեղի վերածեցին:

Ատանա քաղաքին եպիսկոպոսը իր կղերին հետ, ինչպէս նաև հեռումերէն հասած մայրապետներ եւ երեւելի ընտանիքներ, իրենց մուտքը կը պարտին Հալէպի կղերին, բայց նանաւանդ անձնուէր Գերյարգելի Գասպարեանի ծարտար հնարամտութեան:

... Այս բոլոր գործունէութիւնը՝ աչք չեր վրիպեր մասնաւոր գործակալներու, որոնք պաշտօն ունին գործադրելու կառավարութեան հայոց բնաջնջման հրահանգները: Հալէպ քաղաքի մեր քահանաներն ալ հետապնդուեցան: Գասպարեան վարդապետ, ամէնէն աչքառուն ըլլալով, ձերբակալուեցաւ, աքսորուեցաւ չիրէզներու «Մէմպիճ» քաղաքը, ուր ժանտատենդէ եւս վարակուեցաւ: Վեց ամիս աքսորէ վերջ Հալէպ վերադարձաւ ու վերսկսաւ օժանդակութեան իր գործը:

1920 թուականներում, Գաբրիէլ վրդ. Գասպարեան, Հալէպ քաղաքի «Հայ ազգային խորհուրդի» նախագահի հանգամանքով, մեկնեցաւ Յունաստան, ուր ձեռք ձգել յաջողեցաւ պատերազմական հրացաններ, զինուորական համազգեստներ եւայլն, որոնք Կիլիկիոյ մէջ գործածուելով, շատ հայերու կեանքի փրկութեան պատճառ եղան»:

1923ի Սեպտեմբեր ամիսէն ետք, Գասպարեան վարդապետ կը ծառայէր Զմնառ, իբր արտաքին մատակարար վանքին: Սակայն, չկարենալով լրացնել իր ծառայութեան շրջանը, 1926էն առաջ կը հրաժարէր ու կ'իջնէր Պէյրութ, ուր կը նուիրուէր հայ որբերուն ծառայութեան, համայնքիս «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» որբանոցին մէջ:

1928ին, կը նշանակուէր պատասխանատու Դամասկոս քաղաքին Հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն, սակայն անհանգստանալով, նոյն տարուայ Օգոստոս ամսոյն, կը քաշուէր իր ծննդավայրը՝ Հալէպ:

Հալէպի մէջ պիտի ծառայէր մեծ անձնուիրութեամբ մինչեւ իր մահուան օրը:

1928էն մինչեւ 1939, պիտի գործէր նաև Անտիոքի, Պէյլանի, Քըրքիսանի, Իսկենտերունի եւ Քեսապի մէջ:

ԱՅ 1952էն 1953, պիտի կարգուէր Պատրիարքական փոխանորդ, Հալէպի թափուր մնացած արքեպիսկոպոսական աթոռին:

Գասպարեան վրդ. Գաբրիէլ, իր աչքերը պիտի փակէր 1957ի Օգոստոս 12ի, Երկուշաբթի օրուայ երեկոյեան:

ՀԱՅ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆԴՐՈՆԵՐ

Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան
Ընդհանուր Քարտուղար Զմմառու Միաբանութեան

Միիթար Գօշի՝ դատաստագիրը ձեռագիրը, Զմմառու ձեւագրատուն (1240 թ.)

Հայկական առաջին գրչութեան կենդրոնը եղած է Վաղարշապատ: Այնտեղ հինգերորդ դարէն սկսեալ գրուած, ընդօրինակուած եւ Հայաստանի տարբեր կողմերը ղրկուած են ձեռագիրներ: Անոնք իրենց կարգին կրկին ընդօրինակուելով բազմացուած են գրչութեան նոր կենդրոններու մէջ: Միջնադարեան Հայաստանի

մէջ եղած են աւելի քան 1500 գրչութեան կենդրոններ, որոնք գործած են տարբեր ժամանակներու մէջ: Նշանաւոր էին Վաղարշապատի, Սիւնեաց, Անձեւացեաց, Տաթեւի, Վարագի, Նարեկի, Հաղպատի, Սանահինի, Աղթամարի, Գետիկի, Գոշավանքի, Խոր Վիրապի, Գլաձորի գրչութեան կենդրոնները: Մեծ թիւ եւ որակ կը ներկա-

յացնեն նաեւ Կիլիկեան Հայաստանի գրչութեան կենդրոնները, ինչպէս Հռոմկլա, Ակներ, Դրազարկ եւ Սիս:

Պատանեկութենէն մինչեւ խոր ծերութիւն գրչութեամբ գբաղող գրիշներէն եղած է 1429 թուին ծնած Յովհաննէս Մանգասարենց: Ան 72 տարի, գիշեր ու ցերեկ նուիրուած է գրչութեան գործին՝ ընդօրինակելով աւելի քան 132 մեծ ու փոքր ձեռագիրներ: Անոր վերջին, կիսատ թողած գիրքը ամբողջացուցած է Զաքարիա անունով իր աշակերտը, ուր յիշատակարանով մը ներկայացուցած է իր ուսուցիչին վաստակը. «Յովնան Աւետարանի գլուխը գրուած է իմ ուսուցիչ... քաջ քարտող Յովհաննէս Մանգասարենցի ձեռքով, որ 72 տարի ամառ եւ ձմեռ, գիշեր եւ ցերեկ գրելով ապրեցաւ»:

Յովհաննէս Մանգասարենց գրչագրած է 40 յայսմատուրք, տարեգիրք, աղօթամատոյց, շարակնոց, սաղմոսարան, մաշտոց եւ 32 աւետարան:

Գրիշները իրենց ընդօրինակած մատեաններուն մասին յանձնարարականներ ալ գրած են, թէ ձեռագիրները առուծախի առարկայ չդարձուին, գրաւի չդրուին, տգէտ մարդոց եւ երեխաններու ձեռքը չտրուին, անխնամ չգործածուին, խոնաւ տեղ չզետեղուին, ցեցերէ հեռու պահուին, գերի տարուելու պարագային՝ գերեդարձ ըլլան:

Երբեմն, կտակը խախտողին անէծք կը տրուի յիշատակարանին մէջ. «Եթէ իմ մահէս ետք, գիրքս առեւանգել փորձէ մէկը իմ հարազատներէն կամ օտարներէն, Քրիստոսի ահաւոր դատաստանի ժամանակ թող ստանայ Յուղայի մասն ու բաժինը»:

Մեր գրչագիր մատեանները իրենց այդ ժամանակուան գիներով բաւական սուղ էին: Գիրով եւ գրականութեամբ գբաղող մարդիկ միշտ կ'ըսեն. «Ձեռագիրը ան-

գին է. անոր արժէքը դրամական չափանիշով պէտք չէ չափել»:

Յակոբ գրիշը ճիշդ այս նկատի ունենալով՝ 1386 թուականին գրած իր յիշատակարանին մէջ կ'ըսէ, որ ձեռագիրը «առ յիմարն ոչինչ արժի, առ իմաստունն՝ գինն աշխարհի»:

Մեզի հասած են կարգ մը գիրքերու դրամական արժէքները: Այսպէս, Ներսէս Տարօնացի, ձեռագիր գրել տալու համար, Թաւրիզէն թուղթ կը գնէ վճարելով 600 դրամ: Ձեռագիրն ընդօրինակողներուն կը վճարէ 1500 դրամ: Ուրեմն միւս կարգի ծախսերը չհաշուած՝ գիրքին վրայ կը ծախսէ 2100 դրամ:

Մատեանները աներեւակայելի կերպով սուղ էին: 1668 թուականին Մարգարիտ անունով կին մը գնած է Արթիկի Աւետարանը, որ այսօր կը գտնուի Երեւանի Մատեանադարանը, տալով իր ունեցած «երկու եզ, երկու ծի եւ մէկ կով»:

Դարերու ընթացքին՝ թշնամի արշաւանքներու պատճառով շատ վանահայրեր ու եկեղեցականներ քարանձաւներու մէջ պահած են իրենց ձեռագիրներն ու եկեղեցական թանկարժէք իրերը: Հաղբատի վանքին մօտ քարայրի մը մէջ գտնուած է ձեռագիր մատեաններու ամբողջական հաւաքածոյ մը, որ նույն տրուած է Հաղբատի վանահօր՝ Մարգիս Արք. Զալալեանին:

Մեծ Եղենին, հայ ազգը կորսնցուց մեծ թիւով ձեռագիր մատեաններ, որոնք փծացան կամ իրկիզուեցան վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ թիւքերու կողմէ: Հաւանաբար, բազմաթիւ ձեռագիրներ պահած կամ թաղած են վանահայրեր՝ փրկելու նպատակով ու անոնք թաղուած մնացած են առ յաւէտ: Աստուած գիտէ Հայաստանի քարայրներու եւ քարանձաւներու մէջ դեռ ինչ գանձեր պահուած են....:

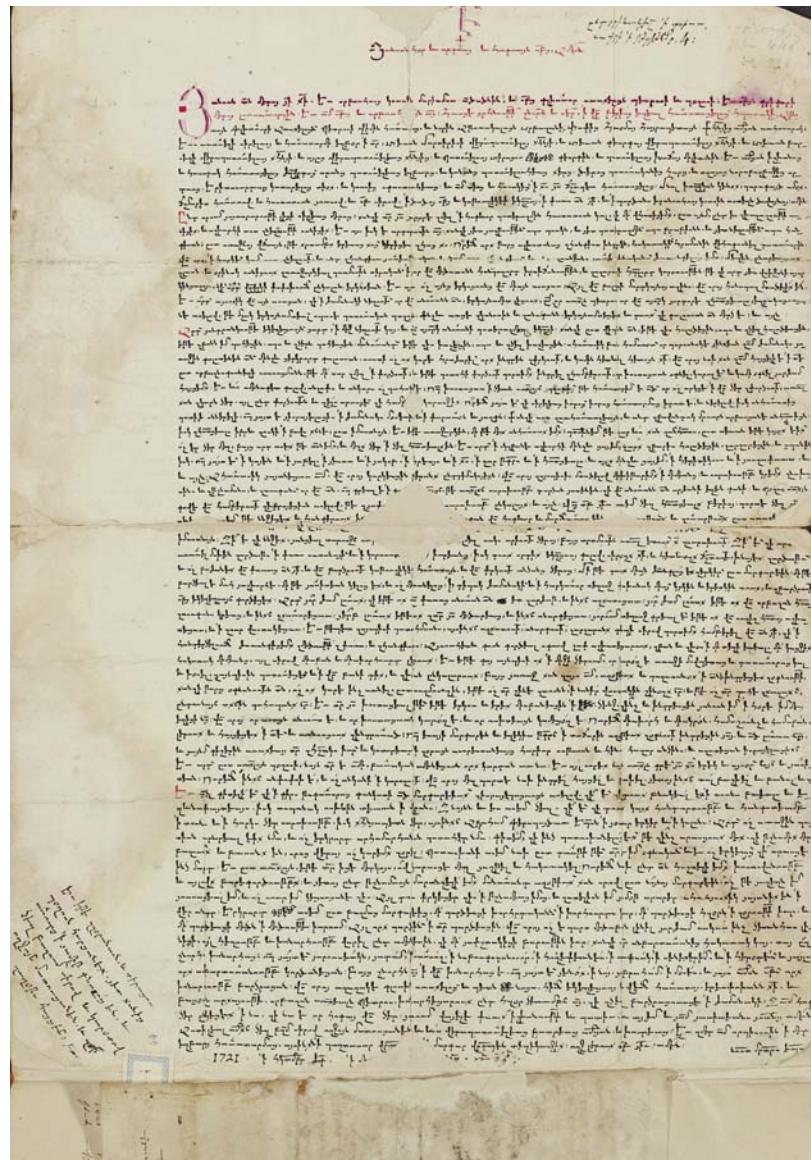

Մեզի հասած յայտնի ձեռագիր մատեանները շուրջ 25000 են եւ 4000 պատարիկ: Ամենամեծ ձեռագիրներու հաւաքածոն ունի Երեւանի Մեսրոպ Մաշտոցի Մատենադարանը, շուրջ 11085 ամբողջական ձեռագիրներ եւ 2105 պատարիկ:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի Միաբանութիւնը ունի աւելի քան 4000, Վենետիկի Միհթարեան Միաբանութեան ձեռագրատունը՝ 3800, Վիեննայի Միհթարեան Միաբանութիւնը՝ 2600, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ձեռագրատունը՝ 1081, Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքը աւելի քան 600 եւ Մեծի Տաճան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ձեռագրատունը՝ 240 ձեռագիրներ: Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանին, Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանին, Փարիզի Ազգային գրադարանին, Օքսֆորտի Պոտլերեան գրադարանին, ուրիշ հաստատութիւններու եւ անհատներու մօտ կը գտնուին բազմաթիւ գրչագիրներ:

Զմմառու Արծիւեան Կաթողիկոսական Միաբանութեան Ձեռագրատունը

1500 Հայերէն ձեռագիրներ կան իոն, եւ 250 արաբերէն լեզուով: Հայկական ձեռագիրներու հաւաքածոն կազմուած է Զմմառեան եւ Անտոնեան Միաբանութիւններուն պատկանած ձեռագիրներէ: Զմմառի ձեռագիրներէն 422 հատ ցուցակագրուած են միաբան Հայր Մեսրոպ Վրդ. Քէշիշեանէն, իսկ Անտոնեան ձեռագիրներէն

Զմմառու Արծիւեան

260 հատ ցուցակագրուած են Հայր Ներսէս Ակինեանի եւ Հայր Համազասպ Ռսկեանի կողմէն: 8ուցակագրուած միւս ձեռագիրներէն մեծամասնութիւնը կը հայի նորագոյն ժամանակներու՝ յօրինուած կամ ընդօրինակուած Զմմառի միաբաններու կողմէ, որոնք առաւել չափով ժամանակագրական արժէք ունին:

1966ին, Փրոֆ. Լեւոն Խաչիկեան, Երեւանի Մաշտոցի ամուան Մատենադարանի տնօրէնը եւ Պրն. Սէն Արեւշատեան երկու շաբաթ մնալով Զմմառի վանքին

մէջ՝ ժամանակ ունեցան ուսումնասիրելու մեր ձեռագրատունը: Այդ առթիւ, Փրոֆ. Լեւոն Խաչիկեան յայտարարեց. «Զմնառի ձեռագրաց հաւաքածոն, կարեւորութեան տեսակէտից, երրորդն է, յետ Երեւանի եւ Վենետիկի: Զանազանուում է միւս հաւաքածոներից՝ իր տաղարանների եւ բժշկարանների մասնայատուկ ձոխութեամբ: Ծանօթ է արդէն Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ը (1240թ) իբրեւ հնագոյն օրինակը. նաեւ «Գիրք Թղթոց»ը (1298թ.), որը միակ օրինակն է աշխարհում: Եթէ արտասահմանում ձեռագրերը պահուեն որպէս պահուում են Զմնառում, կարելի է անկասկած լինել նրանց ապագայի մասին»:

Զմնառի Ձեռագիրներու մէջ յիշատակուելու արժանի են նաև՝ Կիւրեղ Աղեքսադրացիին «Պարամանուց»ը, Ամիրտովլաթի «Բժշկարան»ը, Երեմիայի «Մեկնութիւն»ը եւ Փիլիմոն Եբրայեցիին «ճառեր»ը:

Զմնառի ձեռագիրներէն ոմանք ունին նաեւ ձոխ մանրանկարչութիւն, եւ կ'արժէ հրատարակել առանձին հատորով:

Հայկական մեր ձեռագիրներու լաւ պահպանուածութիւնը մեզ կը հիացնէ. Երբեմն ուղղակի դժուարաւ կը հաւատանք, որ անոնք դարերու հնութիւնն ունին:

Անսպառ Երեւակայութեամբ, անսահման հնարամտութեամբ, նուրբ ձաշակով եւ ստեղծագործ ձեռքերով գրուած ու կազմուած են մեր ձեռագիրները: Անոնք նշանակելի տեղ գրաւած են ոչ միայն մեր ազգային մշակոյթին մէջ, այլ նաեւ համաշխարհային մատենադարաններու եւ թանգարաններու գանձարաններու մէջ:

Հայ ժողովուրդին գոյատեւման եւ ստեղծագործական հոգին շատ զօրաւոր եւ հին է, որուն ծագումը թաղուած է նախադարեան հասարակութեան ծոցը, իսկ վախճանը կը ձգտի դէպի փայլուն ապագան:

Ձեռագիր Աղօթագիրք՝ Աղթարք, Զմնառու ձեռագրատուն (1609 թ.)

Վարդան Եղիայեան ծնած է Զահլէ 1962ին: Յաճախած է Աղաժանեան Սամուց տուն մինչեւ 1972:

Ինքնաշխատութեամբ իր երաժշտական ձիրքը զարգացուցած է: Այժմ ղեկավարն է Զահլէի «Ֆաթիմայի Տիրամայր» Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ երգչախումբին: Յօրինած է շատ մը երգեր, մանաւանդ Տիրամօր վերաբերեալ իր վերջին յօրինումը եղաւ երանելի իգնատիոս Սալոյեանի երգը 12 Յունիս 2008ին:

ԵՐԱՆԵԼԻ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՄԱԼՈՅԵԱՆԻ

Ընտանիքիդ մէջ բարեպաշտ
Հասակ առիր աստուածասէր
Կրթութեամբ եւ մարեմասէր՝
Սուրբին մէտ ու մեղքին անհաշտ....:

Երանելի ո՛վ Իգնատիոս, մեծ Նահատակ, 4+4+4
Մեր տուները դարձն' լր Տիրոջ սիրոյն ատակ:

Դրպեվանքիդ մէջ սըրբատաշ
Կուանուցար զերթ կամաւոր,
Աստուծոյ եւ Ազգին զինուոր՝
Նըպատակէդ յար սիրամաշ....:

Երանելի ո՛վ Իգնատիոս, Սիրոյ Վըկան,
Կղերանոցէն սիրազոհեր հասցն' խորան:

Քրիստոսի Դուն առաքեալ ժիր
Ամենուրեք վաստակեցար,
Մըշակ ներհուն եւ անըսպառ՝
Հոգիներուն մէջ խոնջեցիր....:

Երանելի ո՛վ Իգնատիոս, վեհ Մարտիրոս,
Նըկիրեալներ իրահրէ Յիսուսով սիրահոս:

Հիւանդութեան հաբերատար՝
Վըշտին մէջ եւ անդուլ ցաւէն,
Լուռ սիրով եւ չարչարօրէն՝
Խաչեալին Դուն հետեւեցար....:

Երանելի ո՛վ Իգնատիոս, քաջ Զըմնառեան,
Խաչակիրներ Դուն կերտէ մեզ՝ քեզի ննան:

Զիհաբերումէդ Ապրիլեան
Փառքը անանց հիւսեցիր Դուն.
Խսկ ներբողը մեր յարածուն
Խայծ դառնայ մեր յօժարութեան....:

Երանելի ո՛վ Իգնատիոս, Կրօնին, Ազգին
Վըկաներ մեզ դարբնէ՝ արդ եւ ապագային:

ՄԵՄՐՈՊ ՀԱՅՈՒՆԻ

ԵՐԱՆԵԼԻ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՄԱԼՈՅԵԱՆԻՆ

Խօսք՝ ՄԵՍՐՈՊ ՀԱՅՈՒՆԻ
ԵՐԱԺՅՈՒ՝ Վարդան Եղիայեան

Են-տա-նի-քիդ մէջ բա-րե-պաշտ Հա-սակ ա-ռիր աս - տուա-ծա-սէր
Կըրթութեամբ եւ մա - րե-մա-սէր սուր-քին մէտ ու մեղ - քին ան - հաշտ...
Ե-րա-նե - լի ո'վ Իգ - նա - տիոս մե - ծ նա - հա - տակ,
Մեր տու-նե - րը դար-ձու'ր Տի - րոջ սի - րու - յն ա - տակ:
Ե-րա-նե - լի ո'վ Իգ - նա - տիոս մե - ծ նա - հա - տակ,
Մեր տու-նե - րը դար-ձու'ր Տի - րոջ սի - րու - յն ա - տակ:

ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՄԵՍՐՈՂ Ծ. ՎՐԴ. ՃՈՒՐԵԱ ՈՉ ԵՒՍ Է

Օր. Սուէ Փիլավճեան
Ուսուցչուի Զմմառու Դպրեվանքի

Կորուստը անդառնալի էր, կորուստին ձգած վաստակը մխիթարիչ:

16 Նոյեմբեր 2008-ին, Հայ Կաթողիկէ համայնքին համայն հայութիւնը կորսընցուց իր արժանաւոր զաւակներէն մէկը եւս, յանձին՝ Գերյարգելի Մեսրոպ Ծ. Վրդ. ճուրեանի:

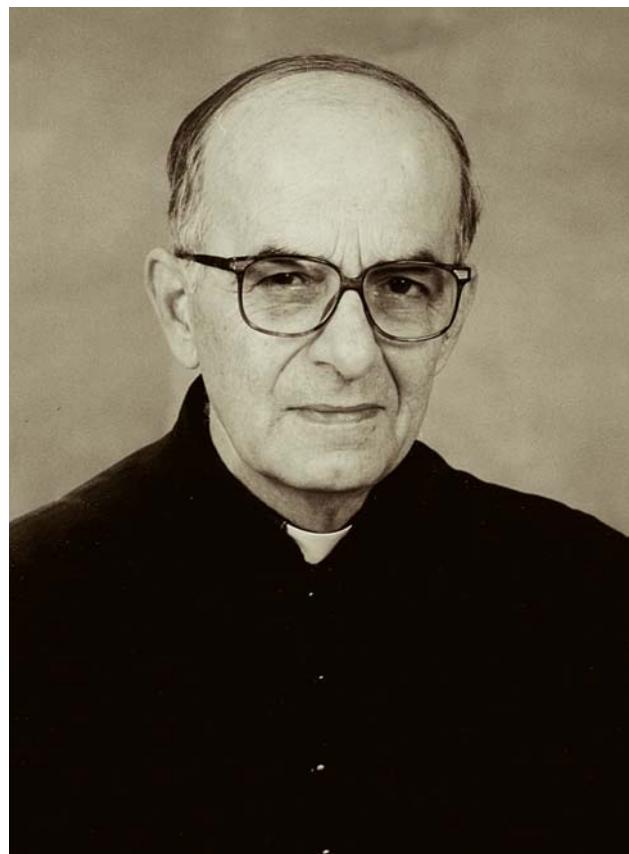
Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի 18 Նոյեմբեր 2008-ին, յետմիջօրէի ժամը 15:00-ին, Զմմառու Մայրավանքին մէջ, ուր ներկայ էին միաբան հայրեր, յարանուանութիւններու ներկայացուցիչներ եւ լուսահոգիին հարազատները:

Հանգուցեալի կեանքի ուղին սկսած էր 1931-ին, Սուրիոյ Քեսաա լեռնաքաղաքն: 14 տարեկանը նոր բոլորած մուտք գործած է Զմմառեան Արծիւեան միաբանութեան դպրեվանքը, որպէս նորընծայ:

Իմաստասիրական եւ աստուածաբանական կրթութիւնը ստացած է Հռոմի Գրիգորեան համալսարանէն 1953-1959, բարձրագոյնը՝ Պէյրութի Յիսուսեաններու Ս. Յովսէփի համալսարանէն ներս:

Պէյրութի Ս.Եղիա Եկեղեցւոյ մէջ, Յարութեան տօնին օրը ձեռնադրուած է քահանայ, ձեռամբ Գրիգոր Պետրոս Ժ. Աղաձեաննեանին 1959-ի Մարտի 29ին:

Մեծ էր անոր վաստակը համայնքին ձեւաւորման գործին մէջ: Ան իր մանկավարժական տարիները սկսաւ 1959-1960, Պուրձ Համուտի Մեսրոպեան վարժարա-

նէն ներս, որպէս օգնական ժողովրդապետ եւ ուսումնապետ:

1960-1963 Զմմառու եւ ճիւմիի վարչական, փոխ մեծաւոր նորընծայարանի եւ ուսումնապետ:

1963-1969 Դամասկոսի տնօրէն՝ Սորաշէն Ալիշան վարժարանի:

1969-1981 տնօրէն՝ Մեսրոպեան վարժարանի:

Ան իր մանկավարժական 22 տարիներու ընթացքին, ազգին եւ Եկեղեցւոյ ծա-

ռայելու փայլուն դասեր տուած է իր սաներուն:

Գրական բեղուն գործունէութիւն ծաւալած է հետեւեալ ձեւով.

1982-1988 խմբագրապետ «Աւետիք»ի եւ քարտուղար կաթողիկոսին:

1988-1991 Զմնառու վարչական, տեղապահ, մեծաւոր:

1993-ին դարձեալ խմբագրապետ «Աւետիք»ի:

Հրատարակած է Մարիամ Աստուածածնի Ամենասրբուիի 2001-ին:

Թարգմանութիւնը կաթողիկէ Եկեղեցւոյ քրիստոնէականին 1993-95:

Երկու աշակերտական աղօթագիրքեր:

Քրիստոնէականի երկու դասագիրքեր:

Աշխարհաբար թարգմանութիւն Նոր Կտակարանի, նոյնը տպուած է նաև Հայաստանի համար:

Աշխարհաբար թարգմանութիւն Սաղմոսարանի, նոյնը տպուած Հայաստանի համար:

Նմանութիւն Յիսուսի մինչեւ օրս չորս տպագրութեամբ:

Մարիամ Աստուածածին պատկերագրդ գիրքը:

2001-ին հիւանդութեան բերումով ան հանգստեան կոչուեցաւ: Յուղարկաւորութեան ընթացքին, դամբանականը կարդաց Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկէ Հայոց Ամեն. եւ Գերեցանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս ժմ. Կաթողիկոս Պատրիարքը: Ան նշեց հայր Մեսրոպ Ծ. Վրդ. ճուրեանի չորս յատկանիշները, ստորեւ կը ներկայացնենք նոյնութեամբ:

«Բարի եւ հաւատարիմ ծառայ՝ մտիր տիրոջդ ուրախութեան մէջ»: Հայր Մեսրոպ սիրեց իր համայնքը, ծառայեց իր ազգին, զանազան մարզերու մէջ: Դաստիա-

րակեց սերունդներ, իրենց հայեցի կրթութիւն ջամբելով, ծառայեց դպրեվանքին պատրաստելով ապագայ քահանաներ, որոնք պիտի դառնային քահանաներ Քրիստոսի:

Ան չգոհացաւ այս բոլոր ծառայութիւններով, ինքնաշխատութեամբ դարձաւ ծիսագիտութեան մասնագէտ, Եկեղեցւոյ պատմութեան մասնագէտ եւ գրաբարագէտ: Ան ամբողջ ժամանակը նուիրեց Հայ Եկեղեցւոյ եւ Հայ Ազգին:

Քարոզեց իր կենցաղովը, խօսքովը նաեւ գրիչովը: Այս ազդակները՝ ժողովրդապետութիւնը, դպրոցը, դպրեվանքը եւ գրիչը, ասոնք են 4 հիմերը մեր համյանքին եւ ինքը բոլորին մէջ եղաւ հաւատարիմ, լուրջ, ծշմարիտ եւ աշխատասէր, օրինակ հանդիսանալով շատերուն:

Հայր Մեսրոպին կը վայելէ այս խօսքը «Բարի եւ հաւատարիմ ծառայ՝ մտիր տիրոջդ ուրախութեան մէջ»: Այո: Հայր Մեսրոպը ծնաւ կաթողիկէ հաւատացեալ ընտանիքի մը մէջ, իր մկրտութեամբ գիտէր որ ինքը կը մասնակցի թէ՛ Քրիստոսի մահուան, թէ՛ յարութեան, ասոր համար կրնայ մտնել Տիրոջ ուրախութեան մէջ. ուր Յիսուս բազմած է Հօրը աջ կողմը շրջապատուած հրեշտակներով եւ սուրբերով եւ անոնց գլուխն ու թագուիին է մեր սիրելի Աստուածամայրը:

Հայր Մեսրոպի համար ինչպէս ամէն Հայ հաւատացեալի համար մահը վախ չազդեր: « Ուր որ սէր կայ վախ չկայ» կ'ըսէ Ս. Յովհաննէս, ուր որ սէր կայ յատուկ առաքելութիւն կայ Աստուծոյ հետ եւ մարդոց հետ ու կեանքը տարբեր իմաստ կ'ունենայ:

Հայր Մեսրոպ մինչեւ կեանքին վերջին շունչը միշտ խաղաղ սիրտ ունէր, պիտի ըսէի մանկական անմեղութիւն կը վայելէր, անշուշտ ունէր մարդկային տկարու-

թիւններ ալ բոլորիս նման, ասոր համար իր հոգույն համար մենք կ'աղօթենք եւ կը շարունակենք աղօթել, որպէսզի Աստուած զինք դասէ Տիրոջ ուրախութեան մէջ:

Եթէ կ'ուզենք Հայր Մեսրոպի յիշատակը յարգել, պարտինք իր տեսլականին հետեւիլ, ուստի ըլլանք.

Ա- Առաքեալներ ժողովրդապետութեան մէջ, այսինքն ընտանիքներու մէջ, իրաքանչիւր ընտանիքի մէջ հայրն ու մայրը իրենց զաւակներուն առաջին առաքեալներն են:

Բ- Առաքեալներ դպրոցէն ներս, ուր կը տրուի Քրիստոնէական ուսուցում եւ հայեցի դաստիարակութիւն, պատրաստելու համար սերունդներ որպէս՝ իսկական Հայ եւ Քրիստոնեայ մեր նախնիներուն օրինակովը:

Գ- Առաքեալ գոչով, գոիչը այսօր առաքելութեան ամենաազդու միջոցն է, «Աւետիք»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները Հայր Մեսրոպի ամենավառ ապացոյցն են անոր կատարած աշխատանքի տարողութեանը:

Դ- Առաքելութիւն դպրեվանքն ներս, ուր կը պատրաստուին ապագայի Հայ

վարդապետները, որոնցմէ իրաքանչիւր պիտի ներկայացնէ Յիսուս Քրիստոսը իր կեանքովը, գործովը եւ խօսքովը ու պիտի աւետարանէ իր վարուելակերպովն ու ապրելակերպովը:

Այս ամէնը միայն քահանայից պաշտօն չէ, քանզի Յիսուս կը իրահանգէ իրաքանչիւրին իրամայական շեշտով «Աղօթեց՛ք, որպէսզի մշակներ ղրկէ ձեզի»: Մեզմէ իրաքանչիւրին ուղղուած է Յիսուսի այս իրամայական աղօթքը եւ ոչ թէ միայն քահանաներուս, վասնզի համայնքի ապագան, եկեղեցւոյ կեանքը կապուած է մեր քահանաներուս թիւին եւ որակին, ասոր համար ամէն օր աղօթենք որպէսզի Աստուած ձեր շրջապատէն եւ ձեր զաւակներէն արժանաւոր կոչումներ յարուցանէ Եկեղեցւոյ համար ու Հայ ազգին համար:

Սիրելիններ, եթէ մենք կատարենք Հայր Մեսրոպի տեսլականը, մասնաւորաբար այս չորս մարզերը, ապա յարգած կ'ըլլանք անոր յիշատակը:

Սիրելի Հայր Մեսրոպ, արժանի ես Յիսուսի խօսքին «Բարի հաւատարիմ ծառայ՝ մտիր Տիրոջդ ուրախութեան մէջ»: Ամէն:

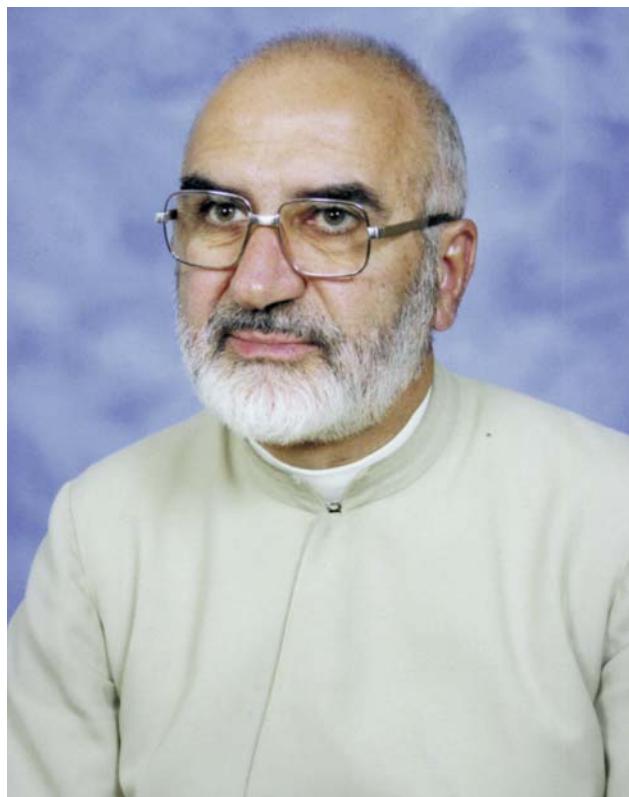

ՅՈՒՂԱՐԿԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՎՐԴ. ՕՐՁԱՆԵԱՆԻ

Ուրբաթ 13 Փետրուար 2009ին, ժամը 3:00ին, Զմնառու Վանական Եկեղեցւոյ մէջ, Տաճա Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Տէր Ներսէս Պետրոս Ժմ. Կաթողիկոս Պատրիարքը նախագահեց յուղարկաւորութեան արարողութիւնը Հայր Յովհաննէս Վրդ. Օրջանեանի, որմէ Ետք հանգուցեալի մարմինը փոխադրուեցաւ միաբանական դամբարան: Յուղարկաւորութեան արարողութեան մասնակցեցան նաեւ վաստակաւոր Կաթողիկոս Պատրիարք՝ Ամենապատիւ Տէր Յովհաննէս Պետրոս Ժմ. Գասպարեան, Զմնառեան Միաբանութեան Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Հայր Միքայէլ Թ.Ծ.Վ.Մուլրատեան, միաբան հայրեր, հանգուցեալի պարագաները եւ սիրելիները:

Արարողութեան ընթացքին Հայր Յովհաննէսի պարագաներու անունով հրաժեշտի խօսք արտասանեց հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան:

Հայր Յովհաննէս Եղած է ամենէն Երկար ծառայող ժողովրդապետը Այնձարի մէջ եւ Այնձարի Հայ Կաթողիկէ համայնքին անունով Տոքթ. Փանոս Թասլագեան սրտին խօսքը փոխանցեց Աերկաներուն, ըսելով թէ Հայր Յովհաննէս Եղած է քրիստոնէական եւ բարոյական սկզբունքներու անվերջ եւ անմոռանալի աղբիւր, եւ տարիներ շարունակ պատանիներուն եւ Երիտասարդները անքակտելի ձեռով կապած է Եկեղեցւոյ, հանդիսանալով սիրոյ եւ նե-

ոողամտութեան տիպարը, ինչպէս նաեւ ընտանիքի յաւերծ անդամը:

Արարողութենէն անմիջապէս Ետք, Ամենապատիւ Հոգեւոր Տէրը, Վանքի մեծաւորին եւ Հայր Յովհաննէսի պարագաներուն հետ ցաւակցութիւնները ընդունեց վանքի դահլիճին մէջ:

Կիրակի 16 Փետրուար 2009ին, առաւտեան ժամը 10:30ին, Աշրաֆիէի Ս. Կուսին Աւետման Եկեղեցւոյ մէջ, Գեր. Հայր Վարդան Վրդ. Գաղանձեան Ս. Պատարագ եւ հանգստեան պաշտօն կատարեց Հայր Յովհաննէսի յիշատակին:

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ ԶՄՄԱՌՈՒՄ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԻ

Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան

Ընդհանուր Քարտուղար Զմմառու Միաբանութեան

Զմմառու հնադարեան Մայրավանքը ունի հոգեւոր, ազգային եւ մշակութային գանձեր, որոնց կարեւորագոյններէն են Զմմառու եւ Անտոնեան Միաբանութիւններուն զոյգ Դիւանները:

Զմմառու Միաբանութեան Դիւանը կը պարունակէ 165 տուփեր, իսկ Անտոնեան Միաբանութեան Դիւանը՝ 189 տուփեր: Այդ Դիւաններուն մէջ պահուած-պահպանուած են աւելի քան երկու հարիւր տարիներու միջին արեւելեան պատմութեան հայող փաստաթուղթեր, թղթակցութիւններ, ազգային եւ եկեղեցական պատմութեան առնչուող փաւերաթուղթեր, օրագրութիւններ, միաբաններու կենսագրութիւններ, կալուածա-

Համբիկ Քապանձեան գործի վրայ

թուղթեր, Կոնդակներ, պետական պաշտօնագրեր եւ բազմաթիւ այլ մեծարժէք թղթածրարներ:

Զմմառու Միաբանութեան բաժանմունքին մէջ նաեւ ունինք Մայրավանքի բոլոր Պատրիարքական Փոխանորդ Մեծաւորներուն արխիւները, 85 տուփերու մէջ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը պարունակէ 150 նամակ:

Դասակարգուած են ընդամենը 439 տուփեր եւ 65.850 նամակներ:

Աստուծոյ օգնութեամբ, Զմմառու Տիրամօր բարեխօսութեամբ, ինչպէս նաեւ եղբայր Մատթէոս Մաթոսեանի եւ Պր. Համբիկ Քապանձեանի տքնածան աշխատանքներուն շնորհիւ, զոյգ

Համբիկ, Եղբ. Մատթէոս եւ Հայր Նարեկ

Պատրիարքական Դիւանը

Դիւաններուն բոլոր տուփերը վերանորոգուեցան եւ իւրաքանչիւր նամակ մաքրուեցաւ ու արդուկուեցաւ: Նշեմ որ Պր. Համբիկ Քապանձեան կը շարունակէ նորոգել Վանքի Մատենադարանին հնատիպ գիրքերը ու ձեռագիրները: Այս նպատակով՝ ան տարիներէ ի վեր իր բնակութիւնը հաստատած է Վանքին մէջ:

Որպէսզի կարելի ըլլայ Միաբանութեան Դիւանը լաւապէս պահել, պահպանել ու կորուստէ փրկել, Պր. Տափիտ Սըմմէհա նամակները կը լուսանկարէ մէկ առ մէկ, որպէսզի այնուհետեւ անոնք պահուին նաեւ «cd»-ներու վրայ:

Զմնառու Վարչութիւնը ուրախութեամբ կը տեղեկացնէ մեր ուսումնասէր միաբան Հայրերուն ու մտաւորական աշխարհականներուն, որ Զմնառու Դիւանը բաց է ու

տրամադրելի բոլոր անոնց՝ որոնք կ'ուզեն ուսումնասիրութիւններ կատարել ուղղակի բնագիրներէն կամ «cd»-ներուն միջոցաւ (Մեծաւորմերուն արտօնութեամբ):

Զմնառու Միաբանութեան Դիւանը վերականգնելու այս աշխատանքը կը նուիրեմ իմ սիրելի ուսուցչիս՝ Լուսահոգի Մեսոռոյ Շ.Կ. ճուրեանի անթառամ յիշատակին: Անոր շնորհիւ է որ իմ մէջս ծնաւ սէրը հանդէպ եկեղեցւոյ պատմութեան, ծիսագիտութեան, հայրաբանութեան եւ Վանքին հոգեւոր ու ազգային գանձերուն:

Վստահ եմ որ Դիւանի վերանորոգութեան ու վերականգնումին մեր ուրախութիւնը հաւասարապէս կը բաժնեն միաբան բոլոր հայրերը:

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԵՑԱԻ ԶՄՄԱՌՈՒ ՎԱՆՔԻ ՄԵԾԱՐԺԷՔ ՄԷԿ ԻՒՂԱՆԿԱՐԸ

Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան

Ընդհանուր Քարտուղար Զմմառու Միաբանութեան

Ծնորհիւ Զմմառու Վանքի
վարչական Հայրերուն յա-
տուկ ուշադրութեան եւ հոգա-
տարութեան, Վանքին պատ-
մարժէք ծեռագիրներէն ետք՝
աստիճանաբար վերանորո-
գուելու եւ վերականգնուելու
վրայ են նաեւ Վանքին սրբա-
նկարներն ու գեղանկարները,
որոնք հայկական հոգեւոր
ժառանգութեան հնադարեան
թանկարժէք նմոյշներ են:

Այսպիսի մեծարժէք նմոյշ-
ներէն է Վերափոխման Սուլր
Կոյս Աստուածածնայ մեծա-
դիր իւղանկարը, որ կը զար-
դարէր Վանքի աւանդատան
ձակատը: Նորոգ հանգուցեալ
Հայր Մեսրոպ Շ.Վ. ճուրեա-
նին համաձայն, այս իւղան-
կարը կը պատկանէր Անտոն-
եան Միաբանութեան եւ
Զմմառու Վանք փոխադրուած
է Ղազիրի Պէյթ Խաշպու (Սուլր Փրկիչ) Վանքէն: Ժա-
մանակի մաշումին եւ Վանքի
խոնաւ պայմաններուն հետե-
ւանքով փտած էր զայն
պատին կապող պարանը:

Վերանորոգուած Սրբանկարը

Արուեստագէտ Պր. Գրիգոր Նորիկեան,
աշխատանքի ընթացքին

Առաւօտ մը, երբ Մեծաւոր Հայրը Վանքին աւանդատունը կը մտնէր առաւօտեան Սուրբ Պատարագը մատուցանելու, իւղանկարը գետին ինկած եւ լրջօրէն վնասուած վիճակի մէջ գտած էր:

Վանքին վարչական Հայրերուն որոշումով, իւղանկարին վերանորոգումը վստահուեցաւ հանրայայտ գեղանկարիչ Գրիգոր

Նորիկեանին: Ըստ արուեստագէտին, սոյն իւղանկարը պատմական, հոգեւոր, մշակութային եւ ազգային թանկարժէք պատառ մըն է: Արուեստագէտ Գրիգոր Նորիկեան նկատած էր որ դէմքերու շատ սիրուն արտայայտութիւնները եւ ձեռքերու ոճը մեծապէս կը տարբերէին իրարմէ: Ան գծուած ըլլալու է 17-18-րդ դարերուն եւ երկու տարբեր անձերու կողմէ, հաւանաբար վարպետի մը եւ անոր աշկերտին կողմէ: Վարպետը գծած էր նկարին վերի մասը, այսինքն Ամենասուրբ Երրորդութիւնը եւ Սբ. Աստուածածինը, իսկ իր աշկերտը՝ վարի մասը, այսինքն Սուրբ Առաքեալները: Արուեստագէտը մեծաղիր պաստաօի վերանորոգութեան նախնական աշխատանքները վանքին մէջ կատարելէ ետք, զայն փոխադրեց իր աշխատանցը՝ շարունակելու եւ ամբողջացնելու համար վերանորոգութեան շատ նուրբ եւ երկարատեւ աշխատանքը:

Վանական Հայրերուն շատ սիրելի եւ անգին սոյն վերանորոգուած սրբապատկերը զետեղուեցաւ իրեն արժանի տեղը՝ դարերու դիմաց, դարերը մաշեցնող, բայց ինքը՝ անմաշ ու միշտ Վերանորոգ Զմանու Վանքին հոգեւոր ու ազգային արժէքներու գանձարանին մէջ:

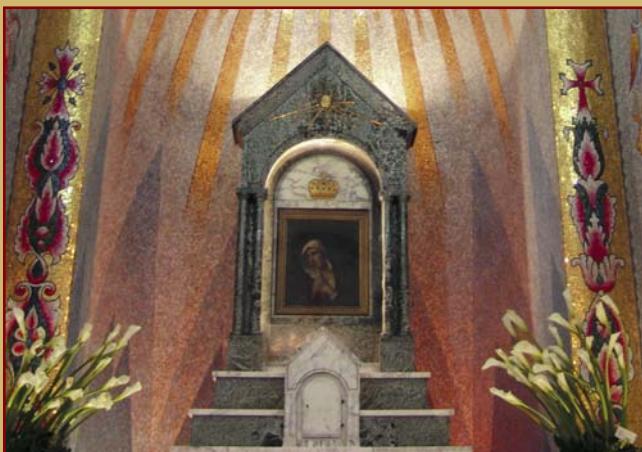
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԵՐԱՍՈՐ ՄԱՏՈՒԽԸ

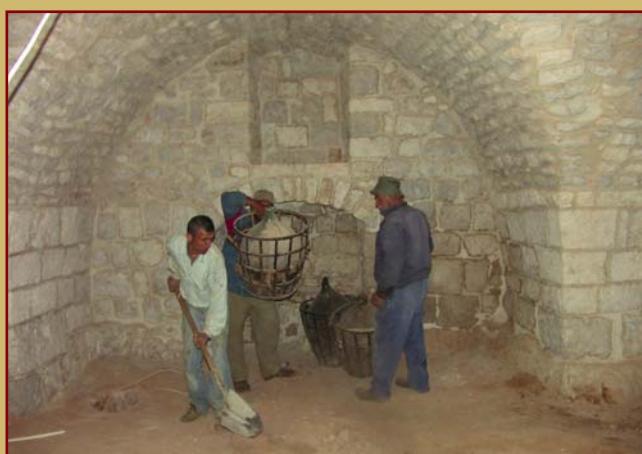
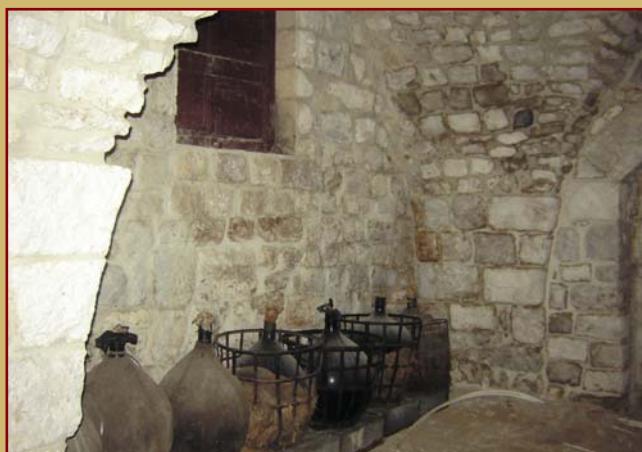
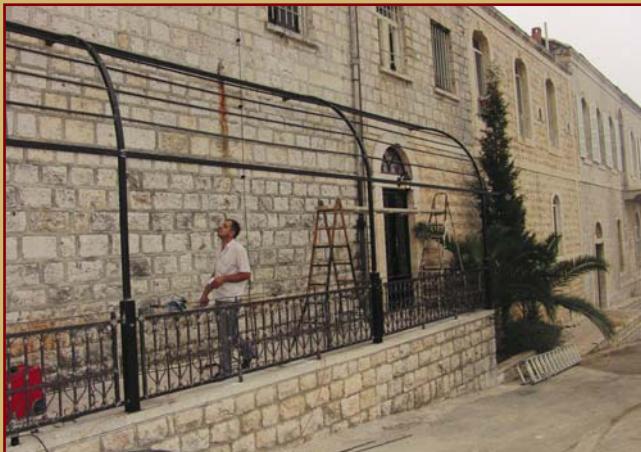
ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵՆ ՆԵՐՍ

ՏԻՐԱՄՈՐ ՄԱՏՈՒՆԸ

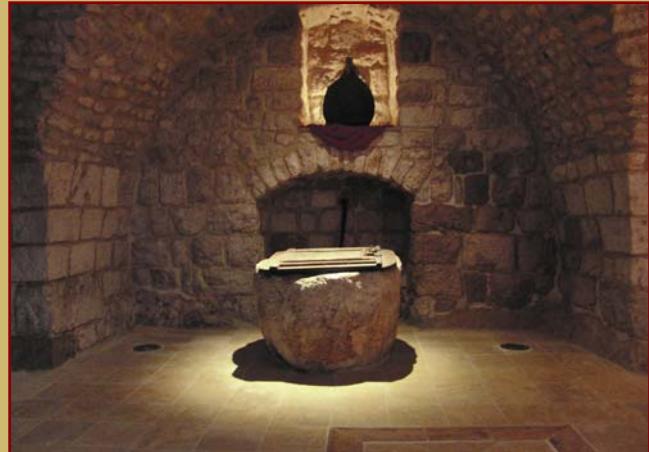
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴԱՐՄԱԿ ԳԻՆԵՄԱՆՆԵՐ

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵՆ ՆԵՐՍ

ԴԱՐԱԽՈՐ ԳԻՆԵՄԱՆԱԾ

ԱՅՏԻԴ ՎՐԱՅ

Այտիդ վրայ սառած աղցունք
Ո'վ Տիրամայր Զմնառու
Վշտացեալին դու Մայր նեցուկ
ուրախ զուարթ ապրելու:

Երեւար յուսահատին
Ըսիր տղան եկուր վաճք
Եւ բուժեցիր տխուր հոգին
Ներշնչելով յոյս հաւատք

Սուրբ նկարը պատին վրայ
Օրինութիւն ես դու մեր տան
Անարատ սիրտ քեզ պէս չկայ
Կը զգամ սէրըդ Մայրական:

Ուր որ ըլլամ Մայր սիրելի
Քեզ կը յիշեմ հոգեթով
Կ'ուզեմ ապրիլ անմեղ բարի
Հայեացքիդ տակ ապահով:

Յարութիւն Ս. Տէր Պետրոսեան

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

2007-2008

Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան
Ընդհանուր Քարտուղար Զմմառու Միաբանութեան

Երեքաբթի, 19 Յուլիս 2007

Զմմառու Կաթողիկոսական ընդհանուր ընտրական ժողովը տեղի ունեցաւ 19-28 Յուլիս 2007 Մայրավանքին մէջ:

Երեքաբթի, 11 Սեպտեմբեր 2007

Զմմառու Մայրավանքի նոր վարչական հայրերը պաշտօնապէս ստանձնեցին իրենց նոր պաշտօնները հետեւեալ ձեւով:

Գերազ. Միքայէլ Ռ. Շ. Վրդ. Մոլրատեան՝ Ընդհանուր Պատրիարքական Փոխանորդ եւ մեծաւոր Զմմառու Մայրավանքի,

Հայր Միքայէլ Վրդ. Պասալէ՝ դպրեվանքի տեսուչ,

Հայր Գաբրիէլ Վրդ. Մոլրատեան՝ ընդհանուր մատակարար,

Հայր Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան՝ ներքին մատակարար,

Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեան՝ ընդհանուր քարտուղար, Թանգարանապետ, Մատենադարանապետ, Լուսարարապետ:

Կիրակի, 23 Սեպտեմբեր 2007

Ս. Միքայէլ Դպրեվանքի 2007-2008 տարեշրջանի վերամուտ: Դպրեվանքի նորընծաներն ու ժառանգաւորները վերադարձան մայրավանք ամառնային արձակուրդէ ետք, վերսկսելու դպրոցական նոր տարեշրջանը:

Երեքաբթի, 25 Սեպտեմբեր 2007

Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ տարեկան Սիւնհոդոսը տեղի ունեցաւ Զմմառու Մայրավանքին ներս: Սիւնհոդոսին ներկայ էին Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսաց դասը:

Չարաք, 29 Սեպտեմբեր 2007

Մայրավանքի ձեռագրատան խոնաւութեան պատճառով՝ 1500 Հայերէն եւ 250 Արաբերէն ձեռագիրները մաքրուեցան եւ փոխադրուեցան նոր պատրաստուած ձեռագրատունը, ուր վերջերս գետեղուեցաւ ձերագիրները խոնաւութենէն պաշտպանող յատուկ սարք մը՝ նուիրուած Այանեան հաստատութենէն:

Հինգաբթի, 25 Հոկտեմբեր 2007

Ամեն. եւ Գերջ. Հոգեւոր Տիրոջ գահակալութեան 8-րդ տարեդարձին եւ Գերապայծառ Միքայէլ Ռ. Շ. Վրդ. Մոլրատեանի քահանայական ձեռնադրութեան 20-րդ ամեակին առթիւ Զմմառու մայրավանքին մէջ տեղի ունեցաւ Եղբայրական ագաբ ներկայութեամբ Լիբանանաբնակ բոլոր միաբան հայրերու: ճաշկերոյթի աւարտին Ամեն. եւ Գերջ. Հոգեւոր Տիրը եւ Մեծաւոր Հայրը կարկանդակը կիսեցին ներկաներուն հետ եւ իրենց սրտի խօսքը փոխանցեցին անոնց:

Երկուշաբթի, 29 Հոկտեմբեր 2007

Զմմառու վանքի Մեծաւոր Հայր՝ Սիրայէլ Թ.Ծ.Վրդ. Մուրատեան, պաշտօնը ստանձնելէ ետք իր առաջին հովուապետական այցը կատարեց 29 Հոկտեմբեր 2007-ին Հալէպի Զմմառեան միաբանութեան ընծայարան:

Հինգշաբթի, 1 Նոյեմբեր 2007

Հայր Նարեկ Վրդ. Լուիսեանի քահանայական ձեռնադրութեան 9-րդ տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցաւ եղայրական ագար Դպրեվանքի սեղանատան մէջ:

Շաբաթ, 10 Նոյեմբեր 2007

Դպրեվանքին պաշտպան Ս. Միքայէլ Հրեշտակապետի տօնը նշուեցաւ:

Հանդիսութիւնը սկսաւ առաւտեան ժամը 11.00-ին գոհաբանական պատարագով զոր մատուցեց միաբանութեանս Մեծաւոր Հայրը Մայրավանքին մէջ: Ժամը 12.30-ին վանքին նորընտիր վարչութիւնը շնորհաւորանքները ընդունեց վանքի դահլիճէն ներս, որմէ ետք կէսօրուայ ժամը 13.30-ին սեղանատան մէջ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ:

Երկուշաբթի, 3 Դեկտեմբեր 2007

Աւանդոյթի համաձայն կազմակերպուեցաւ Ս. Վառվարայի տօնը:

Կիրակի, 13 Յունուար 2008

Խումբ մը պատմաբաններ, հայագէտներ, բանասէրներ եւ արուեստագէտներ ժամանած զանազան երկիրներէ, այցելեցին վանքի թանգարանը, մատենադա-

րանն ու ձեռագրատունը: Անոնք Մեծի Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարամին հրաւրով, Լիբանան եկած էին մասնակցելու «Կիլիկեան Հայաստանի Մշակոյթը» խորագրով գիտաժողովին:

Անոնք յայտնեցին իրենց գոհունակութիւնն ու ուրախութիւնը, ի տես վանքին մէջ պահուած եւ խնամուած Հայկական եւ միջազգային արուեստի գլուխ գործոց նմուշներն ու մատենադարանին նուիրեցին իրենց հրատարակած նոր գիրքերէն:

Երեքշաբթի, 15 Յունուար 2008

Ռուսահայ «Անիւ» թերթի գլխաւոր խմբագիր պրն. Կարեն Աղէկեան եւ Տիար Արմէն Խեցոյեան, ընկերացութեամբ Տիար Սարգիս Նաձարեանի այցելեցին վանքին թանգարանը ու մատենադարանը եւ ծանօթացան անոր հնադարեան պատմութեան: Անոնք վերանորոգուած, առաւել հայացած, գոհունակ սրտով մեկնեցան մայրավանքն, խոստանալով յատուկ յօդուած մը հրատարակել Զմմառու մասին «Անիւ» թերթին մէջ:

Կիրակի, 20 Յունուար 2008

Հովանաւորութեամբ Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Ներսէս Պետրոս Ժ. Կաթողիկոս Պատրիարքի, կազմակերպութեամբ «Մասիս» Մշակութային միութեան եւ նախագահութեամբ Ապուտ Պողոսի, Կիրակի, 20 Յունուար 2008-ի երեկոյեան ժամը 7.00-ին, Սէն ժողէֆ համալսարանի «Փիեռ Ապու Խաթէր» սրահին մէջ Հ. Անդրանիկ Ծ.Վրդ Կռանեանի մշակութային գործունէութեան ոսկեայ յոթելեանին եւ «Տար Ալ Մուրատ» հրատարակչատան կողմէ Հայր Կռանեանի «Անապահով

օրեր» գիրքին արաբերէն հրատարակութեան առիթով տեղի ունեցաւ մեծարանքի երեկոյ: Հանդիսութեան աւարտին իր սրտին խօսքը փոխանցեց Հ. Անդրանիկ Կոանեան, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներդրումը ունեցան նշեալ գործին յաջողութեան մէջ:

Հինգշաբթի, 24 Յունուար 2008

Եկեղեցւոյ միութեան առթիւ՝ Զուք Միքայէլի «Սայսու Ալ Մաունադ» ժողովը դապետութեան իրաւերով, հայածէս ձայնաւոր Ս. պատարագ մատուցեց Արք. Յովիհաննէս Եպս. Թէյրուզեան, իսկ առընթերակայ էր Հ. Նարեկ Վրդ. Լուիսեան. Ս. Խորանին սպասաւորեցին Զմնառու Դպրեվանքի ժառանգաւորները մասնակցութեամբ Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ Արծիւեան երգչախումբի:

Հինգշաբթի, 24 Ապրիլ 2008

24 Ապրիլ 2008-ին՝ կէսօրէ ետք ժամը 5.00-ին, Աշրաֆիէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանի բակին մէջ Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչում եւ հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ:

Ամեն. եւ Գերջ. Տէր Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց մատուցեց Ս. Պա-

տարագ, որմէ ետք Հայկական Ցեղասպանութեան 93-րդ ամեակի պատգամը փոխանցեց Գերապէ. Հայր Միքայէլ Ժ.Ծ.Վրդ. Մուլատեան՝ Պատրիարքական Փոխանորդ:

Իր խօսքին մէջ Գերապէջառ Մուլատեան ըստ, որ 93 տարիներ անցած են, սակայն ցայսօր տակաւին չսպիացած վէրք մը կ'արիւնի ամէն Ապրիլ 24-ին, եւ ոչ միայն տարուայ այդ օրը այլ իրաքանչիւր օր, քանի դեռ չէ ամոքուած հայու վէրքը:

Պատգամաբեր Հայրը շեշտեց թէ հակառակ անոր, որ աշխարհը ականատես էր այդ դաժան ոճիրին, սակայն անոնք անտարբեր մնացին, թողնելով հայր այն դաժան ճակատագրին, որ ծրագրուած էր Թուրքին կողմէն երկար տարիներ առաջ:

Գերապէ. Միքայէլ կոչ ուղղեց բոլոր ներկաներուն հեռու մնալ հատուածական մտածողութենէն, որ կը տկարացնէ հայ ժողովուրդի ոյժն ու միասնականութիւնը, եւ գործել միասնական տեսլականով:

Գերապէ. Մուլատեան իր պատգամը փակեց ըսելով, Հրանդ Տինգի սպանութիւնը փաստ մըն է, որ Թուրքը 21-րդ դարուն տակաւին չէ փոխած իր քաղաքականութիւնը, եւ կը շարունակէ դաստիարակել իր մատղաշ սերունդը նոյն ձեւով, շեշտելով թէ միայն Քրիստոսի Խաչով եւ Լուսաւորիչի հաւատքով է, որ հայերը պիտի կարենան Թուրքին ըսել. «Կա՞նք, պիտի լինենք ու դեռ շատանանք»:

Պատարագէն ետք ներկաները, ընկե-

րակցութեամբ <Ս.Ը.Ը.Ի շեփորախումբին, հաւաքուեցան Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի բակին մէջ գտնուող Նահատակներու յուշակոթողին շուրջ, ուր տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն:

Կիրակի, 25 Մայիս 2008

Առաւոտեան ժամը 10.00ին Հայրապետական Ս. Պատարգօն մատուցեց Ամեն. Եւ Գեր. Տ. Ներսէս Պետրոս Ժմ. Կաթողիկոս Պատրիարք Կաթողիկէ Հայոց Տան Կիլիկիոյ Եւ առընթերակայ էին <. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան Եւ <. Գաբրիէլ Վրդ.

Մուրատեան. սպասաւորներու թափօրը Եւ խուռներամ բազմութիւնը հետեւելով Աստուածամօր արձանին, ուղղուեցաւ Զմմառու Հայ Կաթողիկէ Վանքը, կատարելու իրենց Մայիսեան ուխտագնակցութիւնը Զմմառու Հրաշագործ Ցաւագին Տիրամօր: Անոր շնորհակալութիւն յայտնելու Լիբանանի խաղաղութեան համար:

Վանքի շրջաբակին մէջ սկսաւ օրուայ արարողութիւնը: Առաջին հերթին Զմմառու Երանելի Իգնատիոս Ընծայարանի երկու ժառանգաւորներ Եղբ. Ռաֆֆի Պէրպէրեան Եւ Եղբ. Հրայր Զահրէրեան ստացան փոքր կարգերու Եւ կիսասարկաւագութեան աստիճանները ձեռամբ <ոգե-

լոր Տիրոց: Նոյն կարգերը ստացաւ Եղբ. Ռաֆայէլ Ժառիհարժին Պէյրութի Պատրիարքական թեմէն:

Ապա, Ամեն. <ոգելոր Տէրը մատուցեց Ս. Պատարագ նաեւ փոխանցեց օրուայ պատգամը: Շեշտելով փոքր կարգերու Եւ կիսասարկաւագութեան կարգի տուչութեան կարեւորութիւնը, ան արիթէն օգտուելով անդրադարձաւ կոչումներու տագնապին, որմէ Եկեղեցին կը տառապի: Պատարագի աւարտին, հաւատացեալները հետեւելով թափօրին, կատարեցին բացումը Զմմառու Աստուածամօր վերանորոգուած մատրան, որ կառուցուած է Կարոինալ Աղածանեանի Կաթողիկոսութեան օրով, 1940 թուականին:

Ապա, Ամեն. <ոգելոր Տէրը, Զմմառու վանքին վարչական վարդապետներն ու նոր ձեռնադրեալները շնորհաւորութիւն-

ները ընդունեցին վաճքի պաշտօնական դահլիճին մէջ:

Կէսօրէ ետք ժամը 4.00 -ին, վաճական եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ վարդարանի աղօթքը նախագահութեամբ վաճքի մեծաւոր Գերպծ. Հ. Միքայէլ Թ.Ծ.Վրդ. Մուրատեանի, մասնակցութեամբ հայազգի զաւակներու: Հաւատացեալները, վաճարնակ հայրերն ու ժառանգաւորները միասնաբար աղօթքին վարդարանի ուրախութեան խորհուրդները, որպէսզի նոր ձեռնադրեալները հաստատ մնան իրենց կոչման մէջ, ինչպէս նաև Լիբանանի խաղաղութեան համար:

Կիրակի, 25 Մայիս 2008

Կազմակերպութեամբ Ղետոնդ Վրդ. Տէր Մինասեան Երաժշտութեան կեդրոնի, եւ նախագահութեամբ՝ Գերպծ. Միքայէլ Թ.Ծ.Վրդ. Մուրատեանի, Շաբաթ, 17 Մայիս 2008, երեկոյեան ժամը 7.00-ին, Պետողըլեան սրահին մէջ Զալքա, տեղի ունեցաւ «Տարեկան Ունկնդրութիւն»:

Չորեքշաբթի, 10 Յուլիս 2008

Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարաֆեան, ընկերակցութեամբ Օր. Սաթենիկ Ղարաբաղցեանի՝ գլխաւոր խմբագիր «Մենք մեր մասին» թերթին, այցելեցին վաճքին թանգարանը, մատենադարանն ու ձեռագրատունը: Խմբագիր հիւրը մեկնեցաւ մայրավանքէն գոհունակ սրտով, խոստանալով գեղեցիկ յօդուած մը գրել թերթին մէջ, վաճքին պատմութեան եւ ազգային արժեքներուն մասին:

Շաբաթ, 12 Յուլիս 2008

Զմմառու Վաճքի վարչութեան որո-

շումով եւ հովուական փորձառութիւն ունենալու նպատակով, Հռոմի Քահանայապետական Լեռնեան եւ Զմմառու Երանելի հգնատիոս Մալոյեանի զոյգ Դարեվանքներու ժառանգաւորները, ընկերակցութեամբ Զմմառու Միաբանութեան Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ՝ Գերպծ. Միքայէլ Թ.Ծ.Վրդ. Մուրատեանի, մեկնեցաւ Հայաստան տասնըինգ օրուայ համար: Անոնք հայրենիքին մէջ օգնեցին վարդապետներուն իրենց առաքելութիւններու մէջ, ապահովելով պատարագներու սպասաւորութիւնները եւ խորհուրդներու մատակարարումները:

Ժառանգաւորները վերադարձան Մայրավանք անմոռանալի յիշատակներով, վերանորոգուած եւ հայրենասիրական հպարտ զգացումներով:

Չորեքշաբթի, 06 Օգոստոս 2008

Տարեկան Քահանայից Հոգեւոր Կրթութիւնը տեղի ունեցաւ Զմմառու Մայրավանքի մէջ 6 Օգոստոս 2008-ին. Հոգեւոր կրթիչն էր Գեր. Հայր Ժորժ Խառամ՝ Յոյն Կաթողիկէ Պողոսեան Հայրերէն, նիւթունենալով՝ Ս. Պողոս Առաքեալի թուղթը:

Կիրակի, 17 Օգոստոս 2008

Զմմառու դարաւոր Մայրավանքին մէջ, մեծ հանդիսութեամբ տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին: Առաւոտեան ժամը 10.30-ին, Ամեն. եւ Գեր. Տ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարքը Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ մատուցեց Զմմառու Վանքին հրապարակը, Զմմառ փութացած բազմահարիւր հաւատացեալներուն մասնակցութեամբ:

Ս. Պատարագի աւարտին կատարուեցաւ խաղողօրինէքի արարողութիւնը. օրինուած խաղողները ծաշակելէ ետք իւրաքանչիւր հաւատացեալ իր աղօթքը բարձ-

րացուց առ Աստուած, խնդրելով նորանոր յաջողութիւններով զարդարուած օրեր:

Հայրապետին վերջին օրինութեանէն ետք, ՀՄԸՄ շեփորախումի թափօրով բոլոր ներկաները ուղղուեցան դէպի վաճք, բացումը կատարելու վերանորոգ գինեմառանին (կառուցուած 1810-ին): Գինիի արտադրութիւնը Զմմառ Վանքին մէջ աւանդութիւն մըն է փոխանցուած Զմմառեան հայրերէն:

Այս յիշատակելի եւ հոգեպարար օրը պսակուեցաւ Ս. Վարդարանի աղօթքով, երեկոյեան ժամը 4.00-ին, որուն աւարտին Մայրավանքին Մեծաւոր Գերապէ. Միքայէլ Թ. Վ. Մուրատեան, Զմմառու Յաւագին Աստուածածնի սրբապատկերով օրինեց հաւատացեալներու հոծ բազմութիւնը, մաղթելով անոնց քաջառողջութիւն եւ յարատեւութիւն:

Կիրակի, 24 Օգոստոս 2008

Ամեն. եւ Գերջ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարք Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ մատուցեց եւ հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարեց Զմմառու Վանական Եկեղեցւոյ մէջ առաւոտեան ժամը 10.30-ին, իր քրոջ՝ Քլէր Թարմունի-Թազպագեանի մահուան եօթնօրեակի առթիւ:

Չորեքշաբթի, 10 Սեպտեմբեր 2008

Լ.Օ.Խ.-ի՝ Ամանոսի «Կարինէ» մասնաձիւի անդամուիիները այցելեցին վանքին թանգարանն ու մատենադարանը: Անոնք կազմակերպած էին միօրեայ շրջապտոյտ, ու փափաք յայտնած էին մօտէն ծանօթանալ Վանքին պատմութեան, ազգային ու հոգեւոր արժէքներուն:

Չորեքշաբթի, 17 Սեպտեմբեր 2008

Զմմառու Մայրավանքին մէջ, նախագահութեամբ՝ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ

Հայոց Ամեն. Եւ Գերջ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարքին, առաւտեան ժամը 9.00-ին Հայրապետական Սուրբ Պատարագով բացումը կատարուեցաւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ տարեկան Եպիսկոպոսներու Սիւնհոդոսին:

Սիւնհոդոսի ընթացքին, Հայրերը ուսումնասիրեցին Եկեղեցական, հովուական, ազգային, ընկերային, քաղաքական ու տնտեսական հարցերն ու տագնապները: Սիւնհոդոսի նիստերը շարունակուեցան մինչեւ 26 Սպտեմբեր 2008:

Երեկոյեան ժամը 9.00-ին, Զմնառ ժամանեցին Լիբանան համագումարի Եկած Ֆօքոլարի շարժումի անդամներէն մօտ 35 հոգի եւ 16 երկիրներէ Եկած համակիր Եպիսկոպոսներ, գլխաւորութեամբ Կարդինալ Վըլքի, Փրակայի նախկին Արքապիսկոպոսին:

Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Ամեն. Եւ Գերջ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարքը բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն:

Ապա Կարդինալ Վըլք ներկայացուց Գիարա Լուպիքի նախաձեռնութեամբ սկսուած այս շարժումը, որուն գլխաւոր նպատակն է ապրիլ ու տարածել Աստուծոյ խօսքը, ինչպէս նաեւ միասին աղօթել զանազան քոյր Եկեղեցիներու անդամներուն հետ:

Ամեն. Հոգեւոր Տէրը լայն տեղեկութիւններ փոխանցեց Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ծնունդի եւ կազմաւորման մասին 1742-էն ի վեր: Ապա հրաւիրեց Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սիւնհոդոսական հայրերը, որոնք առիթը ունեցան խօսելու իրենց անձնական փորձառութիւններու մասին Ֆօքոլարի շարժումին հետ: Որմէ ետք իիւր Եպիսկոպոսներն ալ առիթը ունեցան արտայայտելու իրենց տպաւորութիւնները:

Ուրբաթ, 19 Սպտեմբեր 2008

Առաւտեան ժամը 10.30-ին, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սիւնհոդոսական հայրերը առաջնորդութեամբ Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Ամեն. Եւ Գերջ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարքին պաշտօնական այցելութիւն մը տուին Լիբանանի Հանրապետութեան Նախա-

գահ՝ Զօրավար Միշէլ Սլէյմանին, Պատասայի նախագահական պալատին մէջ: Ամենապատիւ Հոգեւոր Տէրոջ պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Տէր Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Գասպարեան, վաստակաւոր Կաթողիկոս Պատրիարքը, նաեւ Լիբանանի, Հայաստանի, Արեւելեան, Եւրոպայի Դամասկոսի, Հալէպի, Գամշլիի, Թուրքիոյ, Իրաքի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան Եւրոպայի, Միացեալ Նահանքներու եւ Գանատայի, Լատին Ամրիկայի, Յունաստանի, Երուսաղէմի եւ Յորդանանի Վիճակաւորները ինչպէս նաեւ Վաստակաւոր Եպիսկոպոսներ եւ Զմնառեան Միաբանութեան Պատրիարքական Փոխանորդը:

Չորեքշաբթի, 23 Սպտեմբեր 2008

Լ.Օ.Խ.-ի Աշրաֆիէի մասնաձիւղը, խումբ մը բարեկամներու հետ այցելեցին

վանքին թանգարանը, մատենադարանն ու գիմնազիանը: Անոնք հիացումով ու երախտագիտական զգացումներով բաժնուեցան վաճքն:

Չորեքշաբթի, 23 Սեպտեմբեր 2008

Պատրիարքական «Կոռունկ» երգախումբը, ղեկավարութեամբ Տիար Եղուարդ Թորիկեանի համերգ մը կատարեց զանազան լեզուներով Զմնառու դպրեվանքին մէջ. համերգին ներկայ էին Ամեն. Եւ Գերջ. Հոգեւոր Տէրը, Զմնառեան Միաբանութեան Սեծաւոր՝ Գերապ. Միքայէլ Թ.Օ.Վրդ Մուրատեան, Սիւնիոդոսի հայրերը, Դպրեվանքի ժառանգաւորները եւ վանքին բարեկամ հիւրերը: Համերգին աւարտին տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն եւ շնորհաւորութիւն:

Ծաբաթ, 26 Սեպտեմբեր 2008

Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի Գէորգ Հարպոյեան Բարձրագոյն վարժարանի Ուսուցչական կազմի Ընդհանուր ժո-

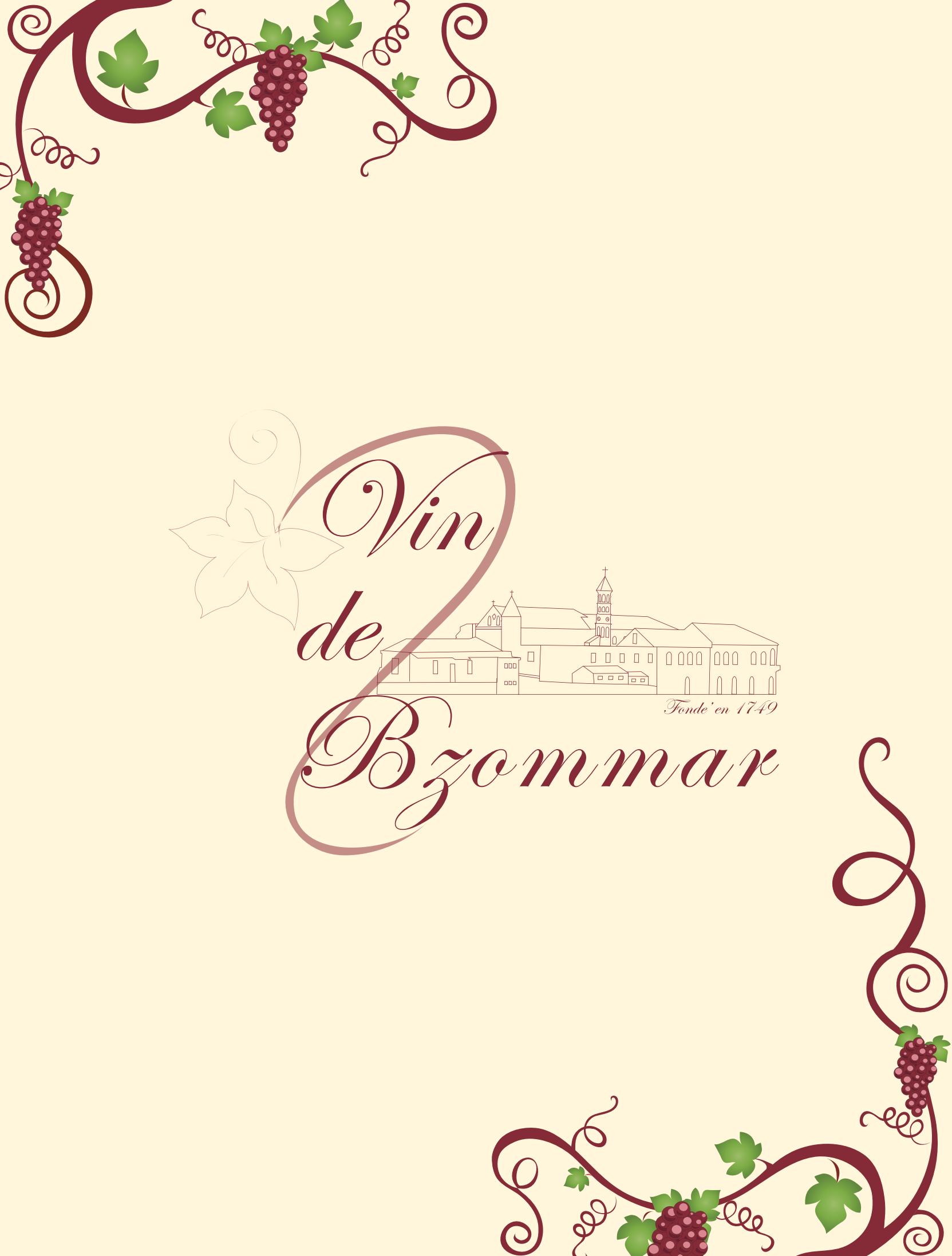
ղովը տեղի ունեցաւ Զմնառու մայրավանքին մէջ Ծաբաթ, 26 Սեպտեմբեր 2008-ին: Առաւտեան ժամը 9.00-ին Սուրբ Եւ Անմահ Պատարգը մատուցեց վանքին Սեծա-

ւոր Հայրը, որմէ Ետք դպրոցի Տնօրէնուիին ժողով մը գումարեց դպրոցի ուսուցաչակազմին հետ Եւ միասնաբար արծարծեցին դաստիարակչական Եւ կազմակերպչական հարցեր:

Յետ միջօրէի ժամը 3.00-ին, այցելեցին վանքին թանգարանը, մատենադարանը, ձեռագրատունն ու գիմնազիանը: Անոնք վաճքն մեկնեցան ուրախ վերսկսելու դպրոցական տարեշրջանը առաւել Եւ կազմակերպուած Եւ նուիրումով:

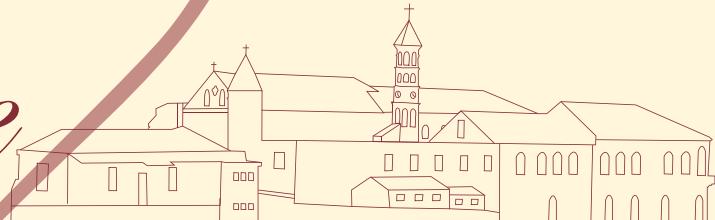
Երեքշաբթի, 18 Նոյեմբեր 2008

Կէսօրէ Ետք ժամը 3.00-ին, Զմնառու վանական Եկեղեցւոյ մէջ, Տանն Կիլիկիոյ Պատրիարքը նախագահեց Հ. Մեսրոպ Շ. Վրդ. ճուրեանի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը, որմէ Ետք հանգուցեալին մարմինը փոխադրուեցաւ Զմնառու միաբանական դամբարանը: Յուղարկաւորութեան արարողութեան մասնակցեցան նաեւ վաստակաւոր Կաթողիկոս Պատրիարք՝ Ամենապատիւ Տէր Յովհաննէս Պետրոս Ժ. Գասպարեան, Զմնառեան միաբանութեան Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Հ. Միքայէլ Թ.Օ.Վրդ. Մուրատեան, միաբան հայրեր, Անարատ Յղութեան քոյրեր, Հայ Կաթողիկէ վարժարաններու տնօրէնները, Յոյն, Ասորի Եւ Մարոնիթ կղերը, Մեսրոպեան վարժարանի սաներու վարչութիւնը, հանգուցեալին պարագաները Եւ սիրելիները, որոնք ժամանած էին Քեսապէն, Պէյրութէն Եւ Լիբանանի բոլոր շրջաններէն: Արարողութենէն անմիջապէս Ետք Ամենապատիւ Հոգեւոր Տէրը, Վաճքի Սեծաւորին Եւ Հ. Մեսրոպի պարագաներուն հետ ցաւակցութիւնները ընդունեցին վանքի դահլիճին մէջ: Իսկ Հինգշաբթի 20 Նոյեմբեր 2008-ին, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ:

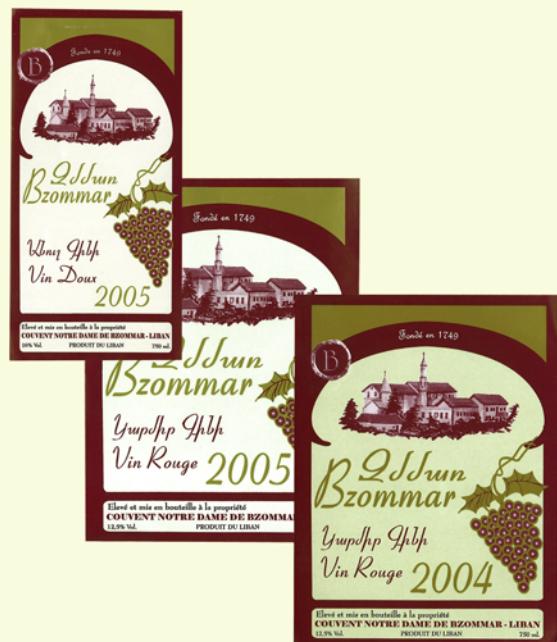

Vin
de
Bzommar

Fondé en 1749

Nos produits

Les Vins

- ✿ Vieux Vins depuis 1897
- ✿ Vin Rouge
- ✿ Vin Rosé
- ✿ Vin Blanc
- ✿ Vin Doux

Les Liqueurs

- ✿ Liqueur de Noix
- ✿ Liqueur de Myrte
- ✿ Liqueur d'Orange
- ✿ Liqueur de Cerise
- ✿ Liqueur d'Artichaut

Productions Diverses

- ✿ Arack
- ✿ Cognac
- ✿ Confiture de rose
- ✿ Confiture de noix
- ✿ Confiture d'orange amer
- ✿ Confiture de potiron
- ✿ Eau de rose
- ✿ Eau de fleur
- ✿ Jus de raisin vert aigre
- ✿ Melasse de raisin
- ✿ Melasse de grenade
- ✿ Miel
- ✿ Sirop de rose
- ✿ Sirop d'orange amer
- ✿ Sirop de mûre
- ✿ Vinaigre de raisin
- ✿ Vinaigre de pomme

ԶԱՄԱՐՈՒ ԿԻԾԻԵԽԱՆ Միաբանութեան Ըսրիական Ըստրական Ժողով
19-28 Յուլիս 2007 Մայրավանքի դրէց:

